

**T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMA ANABİLİM DALI**

**KADINLARDA ÇOCUKLUK DÖNEMİ MUTLULUK
ANILARI İLE EBEVEYNLİK ROLLERİNE İLİŞKİN
KENDİLİK ALGISI ARASINDAKİ İLİŞKİ**

**MÜJGAN ÜLKER
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**DANIŞMAN
DOÇ. DR. HASAN YILMAZ**

KONYA- 2016

Müjgan ÜLKER KADINLARDA ÇOCUKLUK DÖNEMİ
MUTLULUK ANILARI İLE EBEVEYNLİK ROLLERİNE İLİŞKİN
KENDİLİK ALGISI ARASINDAKİ İLİŞKİ YÜKSEK LİSANS TEZİ
2016

**T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI**

**KADINLARDA ÇOCUKLUK DÖNEMİ MUTLULUK
ANILARI İLE EBEVEYNLİK ROLLERİNE İLİŞKİN
KENDİLİK ALGISI ARASINDAKİ İLİŞKİ**

**MÜJGAN ÜLKER
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**DANIŞMAN
DOÇ. DR. HASAN YILMAZ**

Bu çalışma..... tarafından ..... nolu Yüksek Lisans tez projesi olarak desteklenmiştir.

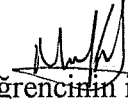

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Öğrencinin	Adı Soyadı	Müjgan Ülker
	Numarası	138301051015
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı/ Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Bilim Dalı
	Programı	Tezli Yüksek Lisans
	Tezin Adı	DOÇ. DR. HASAN YILMAZ

Kadınlarda Çocukluk Dönemi Mutluluk Anıları ile Ebeveynlik Rollerine İlişkin Kendilik Algısı Arasındaki İlişki

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Öğrencinin imzası
(İmza)

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı	Müjgan Ülker
	Numarası	138301051015
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı/ Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Bilim Dalı
	Programı	Tezli Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	DOÇ. DR. HASAN YILMAZ
Tezin Adı	Kadınlarda Çocukluk Dönemi Mutluluk Anıları ile Ebeveynlik Rollerine İlişkin Kendilik Algısı Arasındaki İlişki	

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan ..... başlıklı bu çalışma ..06../..06../2016 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Ünvanı, Adı Soyadı

Danışman ve Üyeler

İmza

Dr. Dr. Mustafa Uslu
Doç. Dr. Coşkun Arslan üye

M. U.
Coşkun Arslan

Doç. Dr. Hasan Yılmaz (Danışman) İmza

ÖNSÖZ

Kadınlarda çocukluk dönemi mutluluk anılarının ebeveynlik rollerine ilişkin kendilik algısı üzerindeki değişimin etkisinin araştırıldığı bu çalışmada değerli görüş ve önerileri ile bana her konuda yardımcı olan sayın Doç. Dr. Hasan Yılmaz'a teşekkür ederim.

Yüksek lisans eğitimim boyunca bizi değerli bilgi ve tecrübelerinden dolayı aydınlatan ve her konuda yardımcı olmaya çalışan tüm hocalarıma teşekkür ederim.

Yüksek lisans eğitimine başlamamda beni güdüleyen bana destek olan ve her çalışmamda tüm özverisi ile yardımcı olan okul müdürüm Sayın Yıldırım Ceylan'a teşekkür ederim.

Araştırma süresince anketleri uygulamamda yardımcı olan tüm Nevşehir Psikolojik Danışman ve Rehber Öğretmenlerine teşekkür ederim. Tez uygulama ve yazma aşamasında bana destek olan arkadaşım Yavuz Bolat'a teşekkür ederim.

Anketlerin cevaplanması sürecinde tüm istek, çaba ve gayretlerini esirgemeyen annelerimize verilerin sağlanmasına yardımcı olduklarından dolayı teşekkür ederim.

Yüksek lisans eğitimime başladığımdan bu yana her konuda bana destek olan, tez aşamasında ise büyük bir özveri ile anketleri uygulamamda yardımcı olan, yaptığım her çalışmaya benimle birlikte gurur duyup mutlu olan, hayatımın her anında iyi ki tanışmışım dediğim çok değerli eşim Özgür Ülker'e her şey için çok teşekkür ederim.

Doğduğum andan itibaren her türlü istek ve ihtiyaçlarımı sabırla karşılayan, eğitimimin her aşamasında bütün desteklerini veren, her zaman iyi ki onlar hayattalar yanımdalar dediğim ve emeklerini hiçbir zaman ödeyemeyeceğim annem Elif, babam Osman ve değerli kardeşlerim Fatoş ve Müjdenur Koca'ya teşekkürü bir borç bilirim.

Müjgan ÜLKER

Konya- 2016

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Müjgan ÜLKER
	Numarası	138301051015
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı / Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☐ Doktora ☐
	Tezin Adı	Kadınlarda Çocukluk Dönemi Mutluluk Anıları İle Ebeveynlik Rollerine İlişkin Kendilik Algısı Arasındaki İlişki

Özet

Bu araştırmanın amacı, çocukluk dönemi mutluluk anılarının kadınlarda ebeveynlik rollerine ilişkin kendilik algısına etkisinin pek çok faktörler ile ilişkisine bakmaktır. Bu faktörler yaş, eğitim düzeyi, bir meslek sahibi olup olmama, gelir düzeyi, evlenme yaşı, ilk çocuğa sahip olma yaşı, çocuk sayısı, evlenme sayısı, eşinden ayrı ya da birlikte olma, kadının evlenmeden önce anne-babasının ayrı, birlikte, anne-babasının sağ, ölü olma durumlarıdır. Bu faktörlere göre değişkenliğin olup olmadığını görmek için yapılmıştır.

Araştırma Nevşehir Merkezinde ve Ankara'nın Pursaklar ilçesinde bulunan okulların öğrenci annelerine uygulanmıştır. Araştırmada örneklem genel tarama modeline göre seçilmiştir. Araştırmada çocukluk anılarını belirlemek için “Çocukluk Dönemi Mutluluk Anıları Ölçeği” ve ebeveynlik rollerinde kendilik algısını belirlemek amacıyla “Ebeveynlik Rollerine İlişkin Kendilik Algısı Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırmada değişkenlere ilişkin bilgi toplamak amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanan “Kişisel Bilgi Formu” uygulanmıştır. Yapılan uygulama sonucunda kişisel bilgi formunda yer alan sorular, çocukluk dönemi mutluluk anıları ve ebeveynlik rollerine ilişkin kendilik algısı durumları frekans ve yüzde dağılımları tablolar halinde sunulmuştur.

Araştırma sonucunda kadınların çocukluk dönemi mutluluk anılarına göre ebeveynlik rollerine ilişkin kendilik algısı sosyoekonomik düzeye, eğitim seviyesine, çalışma durumuna göre, evlenme yaşına ve çocuk sayılarına göre anlamlı düzeyde farklı bulunmuştur.

Anahtar Sözcükler: Anılar, Çocukluk Anıları, Ebeveynlik Rollerine İlişkin Kendilik Algısı, Kendilik Algısı

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Müjgan ÜLKER
	Numarası	138301051015
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı / Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐
	Tezin Adı	Kadınlarda Çocukluk Dönemi Mutluluk Anıları İle Ebeveynlik Rollerine İlişkin Kendilik Algısı Arasındaki İlişki

Abstract

The aim of this study is that to understand relationship between the analysis of connection between early memories of warmth and the self perception of parental roles within females and education, social-economical level, the age of marriage, the number of child, working or not working status, her parent whom one separate or not, the alive or dead before her own marriage.

This research is being applied to parents who live in the centre of Nevşehir and Pursaklar in Ankara. In this research main sample are choosed according to the appropriate general dredging sample. In this study, to understand of childhood memories it would be used the scale of childhood memories and to understand of the parental roles, it would be used the scale of self-perception of parental roles within females. In this study, personal information form that is prepared by the researcher is applied to state of variable and after applied this form, the analysis of the questions, childhood memories and self perception of parental roles are presented according to frequency distribution and percentage of distribution.

End of the study, according to early memories of warmth, the self-perception of parental roles due to social-economical, educational level, working status, age of marriage and number of child, is found differences in a meaningful level.

Key words: Early memories, Memories, Parental Roles, Self-perception, Self Perception of Parental Roles.

İçindekiler

Bilimsel Etik Sayfası	i
Yüksek Lisans Tez Kabul Formu	ii
ÖNSÖZ	iii
Özet	iv
Abstract	v
İçindekiler	vi
BÖLÜM I	1
1. GİRİŞ	1
1.1. Problem	4
Alt Problemler	4
1.2. Önem	5
1.3. Sınırlılıklar	9
1.4. Tanımlar	9
BÖLÜM II	11
2. KONU İLE İLGİLİ KURAMSAL VE KAVRAMSAL AÇIKLAMALAR.....	11
2.1. Çocukluk Dönemi Anıları	11
2.1.1. Çocukluk Dönemi Anılarını Etkileyen Etmenler.....	13
2.1.2. Çocukluk Dönemi Anıları ve Psikolojik Kuramlar	16
Psikanalitik Kuram ve Çocukluk Anıları	17
Narratif (Öyküsel) Yaklaşım ve Çocukluk Anıları	18
Bağlanma Kuramı ve Çocukluk Anıları.....	19
Şema Odaklı Yaklaşım ve Çocukluk Anıları	21
Bireysel Psikoloji Kuramı ve Çocukluk Anıları	23
2.2. Ebeveynlik Rollerine İlişkin Kendilik Algısı	24
Ebeveynlik Rollerini	24
Kendilik Algısı.....	27
2.2.1. Ebeveynlik Rollerine İlişkin Kendilik Algısını Etkileyen Etmenler. 29	
Yeterlilik.....	29
Doyum	30

Yatırım.....	31
Rol Dengeleme	32
Ebeveynlik rollerine ilişkin kendilik algısını etkileyen diğer etmenler...	32
2.2.2. Ebeveynlik Rollerine İlişkin Kendilik Algısı ve Psikoloji Kuramları İle İlişkisi.....	34
Psikanalitik Kuram ve Ebeveynlik Rollerine ilişkin Kendilik Algısı	34
Bağlanma Kuramı ve Ebeveynlik Rollerine İlişkin Kendilik Algısı	36
Hümanist Kuram ve Ebeveynlik Rollerine İlişkin Kendilik Algısı	37
Gelişimsel Psikoloji Kuramları ve Ebeveynlik Rollerine İlişkin Kendilik Algısı.....	39
BÖLÜM III	41
3. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	41
3.1. Çocukluk Dönemi Anıları üzerine Yapılan Araştırmalar.....	41
3.2. Ebeveynlik Rollerine İlişkin Kendilik Algısı Hakkında Yapılan Araştırmalar	44
BÖLÜM IV	49
4.YÖNTEM	49
4.1. Araştırmanın Modeli	49
4.2. Çalışma Evreni ve Örneklemi	50
4.3. Veri Toplama Araçları.....	53
4.3.1. Kişisel Bilgi Formu.....	54
4.3.2. Çocukluk Dönemi Mutluluk/Huzur Anıları Ölçeği.....	54
Çocukluk Dönemi Mutluluk/Huzur Anıları Ölçeği Güvenirlik Çalışması .	54
Çocukluk Dönemi Mutluluk/Huzur Anıları Ölçeği Geçerlilik Çalışması...	55
4.3.3. Ebeveyn Rollerine İlişkin Kendilik Algısı Ölçeği	55
Ebeveyn Rollerine İlişkin Kendilik Algısı Ölçeği Güvenirlik Çalışması ...	56
Ebeveyn Rollerine İlişkin Kendilik Algısı Ölçeği Geçerlik Çalışması.....	56
4.4. Verilerin Toplanması ve Analizi	57
4.4.1. Verilerin Toplanması	57
4.4.2. Verilerin Analizi	57
BÖLÜM V	59
5. BULGULAR	59

BÖLÜM VI.....	76
6.TARTIŞMA VE YORUM.....	76
6.1. Kadınların Çocukluk Dönemi Mutluluk Anılarına İle Ebeveynlik Rollerine İlişkin Kendilik Algısı ve Alt Faktörleri Arasındaki Farklılaşmaya İlişkin Verilerin Tartışılması.....	76
6.2. Sosyoekonomik Düzey ve Çocukluk Dönemi Anılarına İlişkin Algılar Arasındaki Farklılaşmaya İlişkin Bulguların Tartışılması	77
6.3. Kadınların Evlilik Yaşına Bağlı Olarak Çocukluk Dönemi Mutluluk Anılarına İlişkin Bulguların Tartışılması.....	79
6.4. Kadınların Eğitim Düzeylerine Göre Çocukluk Dönemi Anılarına Yönelik Algıları Arasındaki Farklılığa İlişkin Bulgular	81
6.5. Kadınların Çocuk Sayılarına Bağlı Olarak Çocukluk Dönemi Mutluluk Anıları Arasındaki Farklılaşmaya İlişkin Bulguların Tartışılması	83
6.6. Kadınların Çalışma Durumlarına Bağlı Olarak Çocukluk Dönemi Anılarına İlişkin Verilerin Tartışılması	83
6.7. Kadınların Sosyoekonomik Düzeylerine Göre Ebeveynlik Rolüne İlişkin Kendilik Algısı Ölçeğinin Alt Faktörleri ve Geneline Ait Algı Düzeyleri Arasındaki Farklılığa İlişkin Bulguların Tartışılması.....	85
6.8. Kadınların Evlilik Yaşına Bağlı olarak Ebeveynlik Rollerine İlişkin Kendilik Algısı ve Alt Faktörleri Arasındaki Farklılığa İlişkin Bulguların Tartışılması	88
6.9. Kadınların Eğitim Düzeylerine Göre Ebeveynlik Rollerine İlişkin Kendilik Algısı ve Alt Faktörlerine İlişkin Bulgular.....	91
6.10. Kadınların Çocuk Sayılarına Bağlı Olarak Ebeveynlik Rollerine İlişkin Kendilik Algısı ve Alt Faktörleri Arasındaki Farklılaşmaya İlişkin Verilerin Tartışılması	94
6.11. Kadınların Çalışma durumlarına Bağlı Olarak Ebeveynlik Rollerine İlişkin Kendilik Algısı ve Alt Faktörlerine İlişkin Farklılaşmanın Tartışılması.....	97
BÖLÜM VII	101
7. SONUÇ VE ÖNERİLER	101
7.1. Sonuçlar.....	101
7.2. Öneriler.....	102
KAYNAKÇA.....	100
EKLER.....	111
Ek-1: Kişisel Bilgiler Formu	111

EK-2: Çocukluk Dönemi Mutluluk Anıları Ölçeği.....	112
EK-3: Ebeveynlik Rollerine İlişkin Kendilik Algısı Ölçeği	113

Tablolar

Tablo-1. Kadının Ekonomik Durumuna İlişkin Frekans Tablosu.....	51
Tablo-2. Kadının Evlenme Yaşına İlişkin Frekans Tablosu	51
Tablo-3. Kadının Eğitim Düzeyine İlişkin Frekans Tablosu	52
Tablo-4. Kadının Çocuk Sayısına İlişkin Frekans Tablosu	52
Çocuk Sayısı Frekans Yüzde.....	52
Tablo-5. Kadının Çalışma Durumuna İlişkin Frekans Tablosu	53
Tablo-6. Kadınların Çocukluk Dönemi Mutluluk/Huzur Anılarına Yönelik Algıları İle Ebeveynlik Rolüne İlişkin Kendilik Algı Ölçeğinin Geneli ve Alt Faktörlerine Ait Algıları Arasında Pearson Korelasyon Sonuçları	59
Tablo-7. Kadınların Sosyoekonomik Düzeylerine Göre Çocukluk Dönemi Anılarına Yönelik Algıları Arasındaki Farklılığa İlişkin Anova Sonuçları.....	60
Tablo-8. Kadınların Evlilik Yaşına Göre Çocukluk Dönemi Anılarına Yönelik Algıları Arasındaki Farklılığa İlişkin Anova Sonuçları.....	61
Tablo-9. Kadınların Eğitim Düzeylerine Göre Çocukluk Dönemi Anılarına Yönelik Algıları Arasındaki Farklılığa İlişkin Anova Sonuçları.....	61
Tablo-10. Kadınların Çocuk Sayısına Göre Çocukluk Dönemi Anılarına Yönelik Algıları Arasındaki Farklılığa İlişkin Anova Sonuçları.....	62
Tablo-11. Kadınların Çalışma Durumlarına Göre Çocukluk Dönemi Anılarına Yönelik Algıları Arasındaki Farklılığa İlişkin Bağımsız T-Testi Sonuçları.....	63
Tablo-12. Kadınların Sosyoekonomik Düzeylerine Göre Ebeveynlik Rolüne İlişkin Kendilik Algısı Ölçeğinin Alt Faktörleri ve Geneline Ait Algı Düzeyleri Arasındaki Farklılığa İlişkin Anova Sonuçları.....	63
Tablo-13. Kadınların Evlilik Yaşlarına Göre Ebeveynlik Rolüne İlişkin Kendilik Algısı Ölçeğinin Alt Faktörleri ve Geneline Ait Algı Düzeyleri Arasındaki Farklılığa İlişkin Anova Sonuçları	66
Tablo-14. Kadınların Eğitim Düzeylerine Göre Ebeveynlik Rolüne İlişkin Kendilik Algısı Ölçeğinin Alt Faktörleri ve Geneline Ait Algı Düzeyleri Arasındaki Farklılığa İlişkin One-Way Anova Sonuçları.....	69
Tablo-15. Kadınların Çocuk Sayılarına Göre Ebeveynlik Rolüne İlişkin Kendilik Algısı Ölçeğinin Alt Faktörleri ve Geneline Ait Algı Düzeyleri Arasındaki Farklılığa İlişkin One-Way Anova Sonuçları.....	71
Tablo-16. Kadınların Çalışma durumlarına Göre Ebeveynlik Rolüne İlişkin Kendilik Algısı Ölçeğinin Alt Faktörleri ve Geneline Ait Algı Düzeyleri Arasındaki Farklılığa İlişkin Bağımsız T-Testi Sonuçları	73

Kısaltmalar

ÇD: Çocukluk Dönemi

ÇDMAÖ: Çocukluk Dönemi Mutluluk/Huzur Anıları Ölçeği

ERKA: Ebeveynlik Rollerine İlişkin Kendilik Algısı

ERKAÖ: Ebeveynlik Rollerine İlişkin Kendilik Algısı Ölçeği

MA: Mutluluk Anıları

BÖLÜM I

1.GİRİŞ

Gelişim tüm canlıların yaşamları boyunca geçirdiği değişiklikler olarak kabul edilmektedir. Ancak insanlarda her yaş ve evrede aynı gelişim hızı görülmemektedir. Bazı evreler çok hızlı bazı evreler uzun ve yavaş bir şekilde devam etmektedir. Gelişim fiziksel değişimlerin, sosyal uyum sağlamanın, bilişsel öğrenmelerin gerçekleşmesi sonucu oluşmaktadır. Gelişim fiziksel, sosyal, bilişsel bir bütünlük içerisinde devam ederse sağlıklı bir bireyin ortaya çıkması beklenebilir.

Bireyler hayatları boyunca edindiği tecrübeleri bir sonraki gelişim evrelerinde kullanarak seçimlerde bulunur. Mutlu anılar, huzurlu geçirilen zamanlar doğru kişiliğin oluşmasına etken olurken mutsuz geçirilen hatırlanmak istenmeyen anılar yaşamımızın hep bir yerinde anılarımızda saklı kalır. Bu mutsuz anılardan ders çıkararak hayata öyle devam etmek bize yarar sağlarken bu anıları kapatmak örtmek için yapılan yanlış seçimler bizi daha çok yanlışla sürüklemektedir.

Günümüzde hemen hemen tüm psikoloji kuramları, çocukluk döneminin, insanın psikolojik ve sosyal gelişimi açısından son derece önemli bir dönem olduğunu ve çocukluk döneminde kazanılan deneyimlerim bireyin tüm yaşamını etkilediğini belirtmektedir (Eryavuz, 2006; Kutlu, Batmaz, Bozkurt, Gençtürk ve Gül, 2007; Akın, Uysal ve Çitemel, 2013).

Çocukluk döneminin ilk yılları, çocuğun tüm hayatını yönlendirebilecek etkiye sahiptir. Yaşamın ilk yıllarında çocukların ebeveynleri özellikle de anneleri ile olumlu etkileşim kurmaları, onların çok yönlü gelişiminin temellerini oluşturur. Çocukluk döneminde çocuğun hayatında en önemli kişi olan anneye ilişkin kabul ya da red algısı, çocuğun hayata bakışını etkiler (Gander & Gardiner, 2010; Tezcan, 2015).

Her insan çocukluk döneminde yaşadığı anıları hep hatırında bulundurur. Bu anılar bize ileriki gelişim evrelerinde bize yardımcı olabilecek bir önem arz etmektedir. Çocukluğumuzda oynadığımız oyuncaklar, kardeş ve arkadaşlarımızla

oynadığımız oyunlar, anne ve babamız ile yaşadığımız anılar bize hayatımız boyunca yol gösterir. Hayatımız boyunca hatırimızda olan ya da bilincimizin içlerinde gizlenen her şey bize ve kişiliğimizin oluşmasına önemli etken olmaktadır.

Çocukluk anılarımıza en büyük etken ailemizdir. Aile çocuğun sosyal yaşama atıldığı en temel birim görevini görmektedir (Schaffer, 1996). Aile içi ilişkiler, çocukların psikopatolojileri ve sosyal-duygusal gelişimleri üzerinde önemli bir role sahip olduğu gibi, aile içinde yer alan etkileşimlerin de çocuğun aile dışındaki ortamlarda kurduğu ilişkilerde belirleyici olduğu görülmektedir (Gottman & Katz, 1989; Du Rocher Schudlich, Shamir & Cummings, 2004; Stadelmann, Perren & Klitzing, 2007; Evirgen, 2010). Bir kişinin ailesini, onun en yakın psikososyal alanında yer alan insan ağı olarak düşünmek uygun olacaktır (Carr, 2006).

Çocukluk dönemi anılarında aile içi iletişim de büyük öneme sahiptir. Çocuğun çevresine ilişkin ilk deneyimleri çoğunlukla ailesinin aracılığıyla oluşmakta ve çocuk büyüdükçe daha geniş çapta sosyal etkileşimler ailenin yerini almaktadır (Eryavuz, 2006; Evirgen, 2010; Akın ve diğerleri, 2013).

Çocukların aile bireylerine ve daha sonrasında çevresindeki kişilere ilişkin algıları ve duyguları, onların aile içi etkileşimlerine dair deneyimlerinin de temelini oluşturmaktadır (Hetherington, Parke, Guavin & Locke, 2006; Evirgen, 2010). Bundan dolayı bizimde çocukluk dönemi anılarımız nasıl bir aile kuracağımızın da bir anlamda habercisidir.

Çocuk sahibi olmak yaşam boyunca sahip olduğumuz en önemli sorumluluklarımızdan biridir. Ebeveyn olmak bizim üzerimize pek çok açıdan görev ve sorumluluklarımızın olduğu bir dönemdir. Bireyin etkili bir ebeveyn olmasını etkileyen pek çok neden vardır. Pek çok araştırmacıya göre ebeveynlerin çocuklarına yaklaşım biçimleri daha bebeklikten itibaren çocukları etkilemekte ve bu da çocuğun yetişkinliğinde dahi etkili olmaktadır. Bowlby'nin bağlanma teorisine göre, bebekler, birincil bakıcıları ile yaşadıkları etkileşimler sonucunda, çeşitli bağlanma örüntüleri ve zihinsel modeller geliştirmektedirler (Aktaran: Şahin ve Özer, 2012). Araştırmacılar, bu erken dönem temsillerin ya da şemaların, kişinin tüm dünya ile

ilgili oluşturacağı diğer temsillerine de zemin hazırladığını, bireyin gelecekteki ilişkilerini ve davranışlarını etkileyebileceğini, dolayısıyla ortaya çıkabilecek bir psikopatolojide de rol oynayabileceğini ileri sürmektedirler (Safran, 1990; Young & Lindeman, 1992; Sheffield, Waller, Emanuelli, Murray & Meyer, 2005). Şema odaklı yaklaşım bireylerin çocuklarında ebeveynleri ve çevresel faktörlerden dolayı olumsuz bir şema oluşturmasını bireylerin hayatları boyunca onları etkileyecek bir kavram olduğunu vurgulamıştır. Bu dönemde oluşan bir erken olumsuz şema bireylerin ebeveynlik rollerini ve kendilik algısını da olumsuz etkileyecektir.

Çocukken ailemizle yaşadığımız bir mutsuz anı bize “Ben anne ya da baba olduğumda bu durumu çocuğuma yaşatmayacağım” düşüncesi oluşturmakta ya da çocukluk dönemimizde yaşadığımız bir huzur anı bize “ Umarım ben de annem ve babam gibi iyi bir ebeveyn olabilirim” düşüncesi oluşturmaktadır. Yani çocukluk dönemi anılarımız bizim ebeveynlik rollerimize ilişkin kendilik algımızı değiştirmekte ve biz bu anılar ile ebeveynlik rollerine ilişkin kendilik algısı oluşturabilmektedir.

Kendilik, kişinin, diğer kişilerden gelen geri bildirimler, pekiştirmeler ve atıflarla birlikte, tecrübeleri ve çevreyi yorumlamalarıyla biçimlenen, kendisi hakkındaki bakış açısıdır (Shavelson, Hubner & Stanton, 1976; Karşlı, 2008). Benlik saygısını da içine alan kendilik, tek bir yapı olarak, birçok çevresel bağlam içindeki etkilere karşı, kişinin yaptıkları ve tepkileri ile elde edilen ve sürdürülen, düzenlenmiş ve öğrenilmiş tepki biçimi olarak da düşünülebilir (Crain, Bracken, Bruce & diğerleri, 1994; Karşlı, 2008). Kendilik algısı, çok eskiden beri filozofları ve sosyal bilimcileri ilgilendiren bir konudur. Çağdaş psikologlara göre iki farklı baskın görüş vardır. Bir görüşe göre; kendilik algısı sosyal olarak paylaşılan gerçeğe dayanır, diğerlerini algılamayla aynı süreçlerden ortaya çıkar ve davranış ve deneyimin kesin yansımaları olarak düşünülür (Karşlı, 2008). Diğer görüşe göre ise; temelde kendilik algısı çarpıtılmıştır, kendine hizmet eder ve sürekli olarak diğerlerinin algıları tarafından savunulandan daha olumludur (John & Robins, 1994; Karşlı, 2008).

Gelişimin ilk aşamalarından itibaren; her insan, kendilik algısı ve dış dünya algısı gibi iki ayrı, ancak eş zamanlı boyutu ayırıştırarak bütünleştirmeye çalışmaktadır (Karlı, 2008). Bu durumda dış dünyayla ilgili herhangi bir bilgi, her zaman ve kaçınılmaz bir şekilde kendilikle ilgili bilgiyle uyum içinde olmalıdır. Kişinin kendilik bilgisi daima gerçeklik kavramıyla ilişkilidir. Bilginin ilişkilendirilmesi bilimsel bir süreçtir ve dünya ile kendilik arasında dinamik bir etkileşimle gerçekleşmektedir (Guidano & Liotti, 1986; Karlı, 2008).

Kendilik algısının gelişiminde çocukluk çağı yaşantılarının önemli bir yeri vardır. Hopkins ve Klein (1993), kendilik algısının ortaya çıkmasında ebeveynin önemli bir rolü olduğuna dikkat çekmişler ve kendilik algısının anne-baba bakımıyla ilişkisini inceledikleri çalışmalarında; kendilik algısını genel olarak, yetenekler ve sosyal ilişkiler boyutlarına ayırarak ele almışlardır.

Bu araştırma kadınların çocukluk dönemi mutluluk anılarının ebeveynlik rollerine ilişkin kendilik algıları arasındaki ilişkiyi ortaya koymak amacını taşımaktadır.

Bireylerin çocukluk dönemlerinde yaşadıkları tecrübeler ve hatıralar kendileri de ebeveyn olduğunda kendilik algılarını etkileyecek önemli bir konuma sahiptir. Bu anlamda araştırmamız sadece kadınları ele aldığından dolayı ebeveynlik rolleri bakımından çocukluklarında aileleriyle, yakın çevreleriyle yaşadıkları önemlidir.

1.1.Problem

Bu araştırmanın problem cümlesi “Kadınlarda Çocukluk Dönemi Mutluluk Anıları ile Ebeveynlik Rollerine İlişkin Kendilik Algıları Arasında bir ilişki var mıdır?” şeklindedir.

Alt Problemler

1. Kadınlarda çocukluk dönemi mutluluk anıları ile ebeveynlik rollerine ilişkin kendilik algısı arasında bir ilişki var mıdır?

2. Kadınların çocukluk dönemi mutluluk anıları ile ebeveynlik rollerine ilişkin kendilik algıları arasında ilişki sosyoekonomik düzey açısından farklılaşmakta mıdır?
3. Kadınların çocukluk dönemi mutluluk anıları ile ebeveynlik rollerine ilişkin kendilik algıları arasındaki ilişki evlilik yaşlarına bağlı olarak değişkenlik göstermekte midir?
4. Kadınların çocukluk dönemi mutluluk anıları ile ebeveynlik rollerine ilişkin kendilik algıları arasındaki ilişki eğitim düzeylerine bağlı olarak farklılaşmakta mıdır?
5. Kadınların çocukluk dönemi mutluluk anıları ile ebeveynlik rollerine ilişkin kendilik algısı arasında, sahip oldukları çocuk sayılarına göre farklılaşmakta mıdır?
6. Kadınların çocukluk dönemi mutluluk anıları ile ebeveynlik rollerine ilişkin kendilik algıları arasındaki ilişki, anne-baba ayrı veya birlikte, sağ veya ölü olma durumları ile farklılaşmakta mıdır?
7. Kadınların çocukluk dönemi mutluluk anılarına bağlı olarak ebeveynlik rollerine ilişkin kendilik algısı bir işte çalışıyor ya da çalışmıyor olmasına bağlı olarak farklılaşmakta mıdır?
8. Kadınların çocukluk dönemi mutluluk anıları ile ebeveynlik rollerine ilişkin kendilik algıları arasında, eşlerinden ayrı veya birlikte olmalarına göre farklılaşmakta mıdır?

Araştırmamızın alt problemlerine baktığımızda ise çıkan sonuçlar daha önceden ülkemizde yapılmamış olan araştırmanın sayısal verileri diğer araştırmalara ışık olacaktır.

1.2. Önem

Yaşamımız boyunca anılarımız bizim çoğu seçimler yapmamızda ve kişiliğimizin oluşmasında önemli bir yere sahiptir. Çocukluk dönemi anılarımız da bizim hayatımızın her boyutunda karşımıza çıkan bir önem gösterir.

Günümüzde hemen hemen tüm psikoloji kuramları, çocukluk döneminin, insanın psikolojik ve sosyal gelişimi açısından son derece önemli bir dönem

olduğunu ve çocukluk döneminde kazanılan deneyimlerim bireyin tüm yaşamını etkilediğini belirtmektedir (Eryavuz, 2006; Kutlu, Batmaz, Bozkurt, Gençtürk ve Gül, 2007).

Bebekliğimizde çevremizde bize en yakın ve daima yanında olduğunu hissettiğimiz ebeveynlerimiz bulunmaktadır. Onların yeterli ilgi ve sevgisi sayesinde çocukluk dönemine girerken artık etrafımızda sadece ebeveynlerimiz değil çeşitli yakınlık derecesine göre pek çok birey bulunacaktır.

Bu anlamda ebeveynlik rollerimizdeki kendilik algılarımıza yaşadığımız mutlu anılarımız etki etmektedir diyebiliriz. Anne baba olmayı biz ilk kendi ebeveynlerimizden öğreniriz. Yetişkin olup evlat sahibi olduğumuzda çocuğumuzla ilgili bir problemle karşılaştığımızda kendi anne babamızın bize davranış biçimini aklımıza getirir onların göstermiş olduğu ilgi ve bakımı bizde kendi çocuklarımıza gösteririz. Bundan dolayı anne babalar ile geçirdiğimiz kaliteli zaman bizim için önemlidir. Araştırmamızın sayısal verilerle sonuçlandırılması da çocukluk dönemi mutluluk anıları ile ebeveynlik rollerine ilişkin kendilik algısı arasındaki ilişkiyi daha iyi gösterecektir.

Çocukken ailemizle yaşadığımız bir mutsuz anı bize “Ben anne ya da baba olduğumda bu durumu çocuğuma yaşatmayacağım” düşüncesi oluşturmakta ya da çocukluk dönemimizde yaşadığımız bir huzur anı bize “Umarım ben de annem ve babam gibi iyi bir ebeveyn olabilirim” düşüncesi oluşturmaktadır. Yani çocukluk dönemi anılarımız bizim ebeveynlik rollerimize ilişkin kendilik algımızı değiştirmekte ve biz bu anılar ile ebeveynlik rollerine ilişkin kendilik algısı oluşturabilmektedir.

Bu araştırmanın amacı kadınların çocukluk dönemindeki mutluluk huzur anılarının ebeveyn olduklarında ebeveyn rollerine ilişkin kendilik algıları arasındaki ilişkiyi yordamak ve kişilerin ebeveynlik rollerinde kendilik algılarını geliştirici çalışmalara yardımcı olmaktır.

Bu araştırmanın sonucu bizim şu tür beklentilerimize cevap veren öneme sahiptir:

Bu araştırmanın sonucunda çocukluk dönemi mutluluk anılarımız hayatımızın her alanında olduğu gibi ebeveynlik rollerine ilişkin kendilik algımıza da etki edecek ve ona göre bir ebeveyn olmamız beklenir.

Kadının evlenme yaşının küçük olması çocuğa olan bakımı ve ilgiyi değiştirecek bunun etkisiyle değişen mutluluk anıları çocuğun haliyle kişilik gelişimine etki edecek ve bu da ebeveyn olduğunda kendilik algısına etki etmesi beklenir.

Kadının eğitim düzeyine bağlı olarak gelişen çocukluk dönemi mutluluk anıları ve ebeveynlik kendilik algısındaki değişim gözlenmiş olur.

Sosyoekonomik duruma bağlı olarak değişen çocukluk dönemi anıları birey ebeveyn olduğunda kendilik algılarına etki etmesi beklenir.

Çocukluk döneminde parçalanmış ailede yaşayan bireyin anıları ebeveyn olduğunda bu anılara etki etmesi beklenir.

Çocuk sayısının artması çocukluk dönemi mutluluk anıları ve ebeveynlik rollerine ilişkin kendilik algısını olumsuz etkileyebilir.

Çocukluk döneminde yaşanan olaylar insan hayatının her kesimini etkilemekte ve ebeveynlik rolleri üzerinde de etkili olduğu düşünülmektedir. Ancak çocukluk dönemi anılarının ebeveynlik rollerine ilişkin etkisi üzerine bir çalışma yapılmamıştır. Bu araştırmayı yapmanın ve sayısal verilerine ulaşmanın amaçlarından ve önemlerinden biri de bu sayılabilir.

Bu araştırmanın birinci amacı kadınların çocukluk dönemi mutluluk anılarına göre ebeveynlik rollerine ilişkin kendilik algıları arasındaki ilişkiyi bireylerin evlenme yaşları, sosyoekonomik düzeyleri, sahip oldukları çocuk sayısı eğitim seviyeleri, anne-baba birlikte-ayrı ya da anne-baba sağ-ölmüş olma durumları ve eşleri ile ayrı veya birlikte olmaları gibi değişkenleri göz önüne alarak aralarındaki ilişkiyi yordamaktır.

Araştırmanın diğere amacı ise bayanların çocukluk dönemi mutluluk anılarının değışimine bağı olarak ebeveynlik rollerine ilişkin kendilik algıları neden ve nasıl olduğı ile ilgili arasındaki ilişkiyi araştırmaktır. Bu insanın hayatını etkileyen bir kavram olduğı için önemli bir yer bulundurmakta ancak bunun üzerine bir araştırma yapılmamış olması bir ihtiyaç olarak görölmektedir.

Kendilik algımız, yaşantılarımız sonucu oluşmaktadır. Ebeveynlik rollerine ilişkin kendilik algısının oluşmasında da pek çok etken vardır. Ancak bu rolün oluşmasına en büyük etken bize örnek olan anne-babamız yani ebeveynlerimizdir. Biz çocuklarımıza gördüğümüz ve yaşadığımız gibi ilgi gösterir ve buna göre çocuklarımız eğitiriz. Bundan dolayı çocukluk dönemimizde ailemiz ile yaşadığımız anılar ebeveynlik rolümüzde kendilik algımızın oluşmasına büyük etkindir.

Kendilik algısının gelişiminde çocukluk çağı yaşantılarının önemli bir yeri vardır. Hopkins ve Klein (1993), kendilik algısının ortaya çıkmasında ebeveynin önemli bir rolü olduğuna dikkat çekmişler ve kendilik algısının anne-baba bakımıyla ilişkisini inceledikleri çalışmalarında; kendilik algısını genel olarak, yetenekler ve sosyal ilişkiler boyutlarına ayırarak ele almışlardır.

Hem çocuğun hem de ebeveynin mizaç özellikleri, ebeveyn ile çocuk arasındaki ilişkileri etkilemektedir (Wamboldt, 2000; Öngider, 2013). Özellikle, anne ile çocuk arasında kurulan ilişkinin, annenin ve çocuğun genel mizaç özelliklerinden etkilenmesi kaçınılmazdır. Baba çocuk ilişkisinde ise, babaların çocukları ile ilgilenmesi konusunda tarihsel ve kültürel olarak pek çok farklılıklar olduğu belirtilmektedir (Rothbart, Derryberry & Posner, 1994; Öngider, 2013).

Bu beklentilerin ışığında çocukluk dönemi mutluluk anılarının ebeveynlik rollerine ilişkin kendilik algısının oluşmasında etkili çalışmalar yapıp, bireylerin etkili ve verimli ebeveynler olmalarına yardımcı olunabilir. Bu amaçla araştırma içerisinde çıkacak geçerli ve güvenilir bilgiler ebeveynlik rollerine ilişkin kendilik algılarının oluşmasında yapılacak çalışmalara ışık tutacaktır.

Bu araştırmanın yapılmasını önemli kılan bir etmen de çocukluk dönemi ile ebeveynlik rollerine ilişkin kendilik algısı arasındaki ilişkiyi inceleyecek bir

araştırmanın yapılmamış olmasıdır. Bundan dolayı yapacağımız araştırmanın verileri bize ve ülkemizdeki çalışmalara önemli bir adım oluşturması beklenir.

1.3. Sınırlılıklar

Kadınlarda çocukluk döneminde yaşan mutluluk anılarının ebeveynlik rolleri açısından etkisinin incelenmesi açısından bu araştırmada sadece Nevşehir Merkezinde ve Ankara'nın Pursaklar ilçesinde yaşayan ve uygun örnekleme ile seçilmiş anneler bulunmuştur.

Araştırma Nevşehir ve Ankara ilindeki ebeveynleri kapsamaktadır.

1.4. Tanımlar

Anı: Kişinin yaşantılarını hafızasında bulundurması ve gelecek yaşamda bu yaşantılarını hatırlaması sonucu oluşan bilişsel süreç.

Çocuk: Bebeklik çağı ile ergenlik çağı arasındaki gelişme döneminde bulunan insan. Çocuk, 0-18 yaş arasında olan tüm bireyler genelde tüm toplumlarda çocuk olarak kabul edilirler. 18 yaş ise yetişkinliğin, ergenliğin sınırı olarak görülür. Ulusal yasalarca daha erken yaşta reşit sayılma hariç, 18 yaşın altındaki her insan çocuk sayılır.

Çocukluk Dönemi: Bireyin doğduktan sonra geçirdiği bebeklik evresi (0-2yaş) ,ilk çocukluk evresi (2-5 yaş), orta çocukluk evresi (6-12 yaş), ergenlik evresi (12-18 yaş) çocukluk dönemi olarak kabul edilmektedir.

Ebeveynlik Rollerine İlişkin Kendilik Algısı: Bireylerin anne baba olduktan sonra çocuklarına olan bakım ve ilgileri ile alakalı kendilerini nasıl gördüklerine ilişkin algı.

Ebeveynlik Rollerini: Bireyleri çocuk sahibi olduktan sonra çocuğun ilgi ve bakımı ile ilgili görevleri.

Kendilik Algısı: Kişinin diğer kişilerden gelen geri bildirimler, pekiştirmeler ve atıflarla birlikte, tecrübeleri ve çevreyi yorumlamalarıyla biçimlenen, kendisi hakkındaki bakış açısıdır.

Sosyoekonomik Düzey: Bireylerde kişinin açlık, yoksulluk ya da iyi ekonomik boyuta sahip olması.

BÖLÜM II

2. KONU İLE İLGİLİ KURAMSAL VE KAVRAMSAL AÇIKLAMALAR

2.1. Çocukluk Dönemi Anıları

Hayatımız boyunca pek çok olayla karşılaşır ve bunları bilincimizin bir köşesinde hazır bulundururuz. Yeri geldiğinde ise önceden yaşadığımız bu olayları ya tecrübe eder kullanırız ya da aynı davranışları devam ettiririz. Bunlar bizim anılarımızdır. Anı kişinin yaşadığı bir olayı bilincinde bekletip sonra ortaya çıkardığı bir bilişsel süreçtir diyebiliriz.

Çocuklar ilk eğitimlerini aile ortamında aldıkları için çocukların kişiliği aile ortamında biçimlenmektedir. Anılarımızda ailemizle ve yakın çevremizle ilgili pek çok bilgi bulundururuz.

Çocuk, doğduğu andan itibaren ebeveynler ve diğer bireylerle etkileşime girer ve bu etkileşimler sırasında birçok deneyim edinir. Çocuğun sosyal ortamında kurduğu iletişimlerinde gördüğü ilgi, sevgi, koruma ve şefkat onun yargı ve değerlerini oluşturmasına temel hazırladığı gibi kendisi ve çevresiyle hakkında duygu, düşünce ve algılarını da yapılandırmaktadır (Sarıca, 2013). Böylece çocuk, çevresindeki rol modellerin ona karşı olan tutum ve davranışları aracılığıyla hem kendisiyle ilgili duygu, düşünce ve isteklerinin hem de başkalarının duygu ve isteklerinin farkına varmaktadır. Başka bir deyişle, çocuğun sosyal ortamında yaşadığı olaylar ve durumlar onun kişiliğini şekillendirirken benlik algısının oluşumuna da temel hazırlamaktadır (Cüceloğlu, 2008: 425).

Çocukluk dönemi psikoloji kuramcıları tarafından farklı biçimlerde tanımlanmaktadır. Ancak pek çok kuramcı ve araştırmacı çocukluk çağında kişiliğin oluştuğu konusunda hem fikirlerdir. Bu anlamda çocukluk çağında yaşadığımız olaylar hem bize yol gösterir hem de anılarımızda kalır. Çocukluk dönemini bireyin ergenlik dönemi de dahil olan aşamalara dendiğini çoğu araştırmacılar kabul etmektedir.

Çocukluk dönemi anıları bireyin hayatında önemli bir yer tutmaktadır. Çocuk ilk olarak anne babanın rollerini çocukluk anılarında gizlenmektedir. Kişi evlenip çocuk sahibi olduğunda anne babaların ilgi ve sevgisi kendi çocuklarına bakımı konusunda önemli bir etken olmaktadır.

Çocukluk dönemindeki aile ortamı ve ebeveyn tutumlarının birey üzerindeki yadsınamaz etkisi nedeniyle, kişilik özellikleri, benlik, psikolojik iyilik hali ve dolayısıyla psikolojik rahatsızlıklardaki rolü, uzun süredir ilgi odağı olarak varlığını sürdürmektedir (Perris & diğerleri, 1994; Kutlu ve diğerleri, 2007).

Günümüzde hemen hemen tüm psikoloji kuramları, çocukluk döneminin, insanın psikolojik ve sosyal gelişimi açısından son derece önemli bir dönem olduğunu ve çocukluk döneminde kazanılan deneyimler bireyin tüm yaşamını etkilediğini belirtmektedir (Eryavuz, 2006; Kutlu ve diğerleri, 2007).

Öte yandan çocukluk döneminde bireyin edindiği deneyimlerin yaşamının sonraki dönemlerinde meydana gelebilecek psikolojik sorunlarla ilişkisi günümüzde fazlasıyla üzerinde durulan konulardan biri olmuştur. (Gluckman, Hanson & Beedle, 2007).

Bireylerin kişilik gelişiminde en önemli dönemlerden biri çocukluk dönemidir. Bireylerin çocukluk döneminde belirli tutum değer ve davranışları kazanması yetişkinliğinde kişiliğin oluşmasında büyük etken olduğu pek çok araştırmacının ortaya koyduğu bir sonuçtur. Çocukluk döneminde kazandığımız tutum ve değerleri en çok aile içindeki yaşantılarımızdan alırız. Bireylerin olumlu kişilik geliştirmesi için aile ortamında koşulsuz sevginin karşılanmış olması gerekir (Sarıca, 2013). Aile içinde verilen koşulsuz sevgi bireyin sağlıklı bir kişilik oluşturmasını sağlarken, aile içinde yaşanan travmalar kişinin hayatındaki seçimlerine hep bir etken olmaktadır.

Çocukluk dönemi anıları hayatımızda önemli bir etken olması yanında ne kadar mutlu ve huzur anlarımız hafızamızdaysa o kadar sağlıklı düşünürüz diyebiliriz. Kişi hayatı hakkında ne kadar mutlu anıya sahipse o kadar sağlıklı bir kişiliğe sahip olmaktadır. Çocukluk anılarımızın oluşmasında hem bireysel hem çevresel faktörlerde önemli rol almaktadır.

Pek çok kuramcı ve araştırmacı tarafından önem verilen çocukluk dönemi anılarına etki eden faktörleri açıklamaya çalışalım.

2.1.1. Çocukluk Dönemi Anılarını Etkileyen Etmenler

Çocukluk yıllarımız bizim bedensel, zihinsel ve sosyal anlamda en hızlı geliştiğimiz evredir. Bu aşamada kişiliğimizi oluşturan pek çok etken bulunmaktadır. Yetişkinlik hayatımızda çocukluğumuz ile ilgili hatırladığımız anılar da bize çoğu konuda yol gösterici olmaktadır.

Çocukluğumuzda bize en yakın olan anne, baba ve kardeşlerimiz yani ailemizdir. Her yetişkin çocukluk anılarını düşündüğünde ailesi ile ilgili yaşadıklarını hatırlayacaktır. Dolayısıyla anılarımızın mutlu ve huzurlu olmasının birinci ve en önemli etkeni ailemizdir.

Son yıllarda yapılan çalışmalar ailenin çocukla iletişimin kalitesinin çocuğun kişilik ve soysal gelişimi açısından önemini vurgulamaya başlamıştır. Aile içinde kurulan iletişimin çocuğa model olduğu ve onun daha sonraki yaşantılarına da önemli ölçüde etkilediği dikkat çekmiştir. Çağdaş anne-baba-çocuk iletişimine getirilen yeni bir yaklaşım olarak empati önem kazanmaya başlamıştır. Sosyalleşme süreci içinde özellikle annenin davranışlarının çocuktaki empatik becerinin gelişiminde önemli bir yerinin olduğu belirtilmektedir (Akyol, 2005: 12; Körükçü ve Aral, 2005; Şahin, Cevher ve Türk, 2007).

Çocukluk dönemi anılarımızı bakış açımızı değiştirecek unsurlardan biri anne babanın gösterdiği ilgidir. Aile ortamı içinde kendine değer verildiğini hisseden, ihtiyaçları karşılanan, attığı olumlu adımlarda desteklenen ve yanlış davranışları konuşularak düşünmesi sağlanan çocuklar, toplumsal hayata kolay uyum sağlayacaktır. Böylece çocuk, ailenin temelini oluşturduğu toplumun ilerlemesine yardımcı bir unsur olarak yaşamına devam edecektir. Başka bir ifadeyle, aile ile sağlıklı iletişim, çocuğun öncelikle kendine, daha sonra da yaşadığı dünyaya faydalı bir birey olmasını sağlayacaktır (Şahin, 2009).Çünkü aile, içinde bulunduğu kültürün bir parçasıdır ve içinde bulunduğu toplumun her durumundan etkilenerek onun tüm değerlerini nesilden nesile geçirecektir (Gürler, 2005: 52; Şahin, 2009).

Toplumun en küçük birimi olan ailenin temel işlevleri arasında, çocuğun fiziksel, sosyal ve duygusal alanlardaki gereksinimlerini karşılayarak sağlıklı bir birey olarak yetişmesi yer almaktadır (Wandewater, 1998; Knauth, 2000; Öngider, 2013). Aile, birbirini etkileyen ve birbirinden etkilenen karı-koca, ebeveyn-çocuk ve kardeşler alt sistemlerinden oluşmaktadır. Ebeveynlerin çocukla ilişkilerinin yanı sıra, ebeveynlerin birbiriyle ilişkilerinin de çocuk üzerinde oldukça fazla etkisi olduğu bilinmektedir (Stocker, 1997; Wandewater, 1998; Öngider, 2013) Bu bağlamda, ailedeki alt sistemler arasındaki ilişkilerin sağlıklı olduğu ve yıkıcı çatışmaların olmadığı aile yapılarında çocukların psikolojik açıdan uyumlu olacakları öngörülmektedir (Öngider, 2013).

Kişinin çocukluk anlarına en büyük etkenlerden biri aile içerisinde huzurun olmasıdır. Anne babanın birbirlerine saygılı bir şekilde yaklaşması çocuklarda bir huzur ve uyumu getirir. Anne babanın çocuğuyla ilgilenmesi, onunla oyun oynaması mutlu anları da beraberinde getirir.

Anne babanın çocuklarına tutumu hep aklımızda hatırlarımızda kalan önemli bir etkidir. Olumlu anne-baba tutumu çocukların ileride oluşan kişiliklerine olumlu etkenken, olumsuz ya da ilgisiz anne baba tutumları hayatımızın her anında hatırlamak istemeyeceğimiz anlarımızla dolu olabilir. Çocukluk döneminde ebeveynleri tarafından aşırı korunarak yetiştirilmiş bir çocuk yetişkinlik hayatında dahi bağımlı, sorumluluk almayan bir kişiliğe sahip olabilir. Aşırı baskıcı bir ortamda yetişen pek çok çocuk aynı durumu yetişkinliğinde ebeveynlerinden öğrendiği biçimde uygulayabilir. Bunların çocukluk anlarında en mutlu ve huzurlu hatırlanan anne-baba tutumu demokratik tutumdur. Birey çocukluğunda anne babası tarafından önemsenmiş ihtiyaçları karşılanmıştır. Bu durumda kişi yetişkinlikte daha mutlu ve huzurlu hatırları ile mutlu olabilecektir.

Çocukluk dönemindeki yaşantılarımızı etkileyen bir diğer faktör de ebeveynler tarafından kardeşler arasındaki kıyas, rekabet, sevginin ve ilginin bir çocuktan diğer çocuğa göre farklılaşmasıdır. Bu durumda çocuk anne babası tarafından yeterince anlaşılmadığını hissedecek ya içine kapanacak ya da aksi davranışta bulunup okul başarısında düşme, sınıf kurallarını ihlal etme gibi ebeveynleri tarafından fark

edilmeyi sağlayıcı tutumlara girecektir. Eğer çocukluğumuzda ailemiz tarafından kıyaslanan kabul edilmeyen bir durumda olduğumuzu hatırlarsak bu da huzurlu mutlu anılarımızda azalmaya neden olacaktır.

Yapılan pek çok araştırma çocukluk döneminde annenin, babanın ya da her ikisinin olmayışı bireyin hayatının her alanını etkilediği gibi kişilik yapısına da pek çok etken olmaktadır. Anne babanın ayrı ya da vefat etmiş olması ile oluşan ebeveyn yoksunluğu kişide bir takım eksiklikleri meydana getirmektedir. Annenin yokluğu çocukluk dönemi anılarında farklı etkiler yaratırken babanın yokluğu daha farklı olumsuzluklar oluşturabilmektedir. Yapılan çoğu araştırmada çocukluk döneminde anneden uzak büyüyen bireylerde bağlanma ve kişilikte bir takım problemlerin görüldüğü ortaya çıkmıştır. Çocukluk çağında babalarından yoksun olan bireylerde de sosyal anlamda uyum sağlayamama ve kişiliklerinde bir takım patolojik özelliklere sahip oldukları görülmüştür.

Kişinin çocukluk döneminde ebeveynlerin yoksunluklarının olduğu anıları hatırlaması çocuklarına bakış açılarını değiştirebilir. Geleneksel olarak iki ebeveynin aynı evde yaşadığı (iki ebeveynli) aile yapısında yetişen çocuğun, boşanma sonrası tek ebeveyn ile yetişen çocuğa göre ilgi ve sevgi anlamında daha iyi bir ortamda yetişeceği öngörülmektedir. Bu bakış açısına göre, hem anne hem de babanın çocuk için duygusal destek, pratik yardım, bilgi, rehberlik ve denetleme gibi alanlarda önemli birer kaynak oldukları belirtiliyor. Evde her iki ebeveyni ile birlikte yaşamasının çocuğun paylaşma, anlaşma ve uzlaşma gibi sosyal yetenekleri öğrenmesine yardımcı olduğu söyleniyor. Bu bağlamda, bir ebeveynin çocukla birlikte yaşamamasının çocuğun sosyalleşmesinde sorunlara yol açabileceği belirtilmektedir (Amato, 1993; Aktaran: Öngider, 2013).

Çocukluk çağındaki anılarımızı etkileyen bir diğer etken de arkadaşlık ilişkilerimiz, okul başarımız, öğretmenlerimizin bize gösterdiği ilgi gibi ailenin dışındaki dünya ile alakalı etkenlerdir. Çocuğun 7-11 yaş arasını kapsayan bu dönem içerisinde arkadaşları tarafından kabul edilmeyi, derslerinde başarılı olan öğretmenleri tarafından sevilen bir öğrenci olmayı istemektedir. Bunu başaran bir birey okul ve arkadaşları ile olan anıları daha mutlu ve huzurlu, doyumlu bir dönem

olarak hatırlayacaktır. Ancak bunu başaramayan bireylerdeki okul ve arkadaş anılarındaki mutlu anı sayısı azalabilmektedir.

Sosyoekonomik düzey ailenin eğitim düzeyi gibi etkenlerde anılara etkendir. Çocuğun ailede yaşadığı yoksunluklar bu stresli dönemi daha da körükleyerek çocuğun kaygılı, depresif özellikler geliştirmesine neden olabilmektedir (Saylor, 1993; Özdal, 2005). Yapılan çalışmalarda, alt sosyoekonomik düzeyde yaşayan ya da parçalanmış ailelerden gelen çocuklarla problemlili çocukların daha çok kaygı ve stres yaşadıkları vurgulanmaktadır (Kashani & Drvanchel, 1990; Aral, 1997; Aral ve Başar, 1998; Aktaran: Özdal, 2005).

Eğitim düzeyinin düşük olması kişinin çocukluk döneminde eğitim yoksunluğunu hatırına getirip mutsuz olmasına neden olabilir. Yapılan araştırmalar çocukluk dönemini öğrenme ve kişilik gelişimi için önemli bir evre olduğunu ortaya koymuştur. Bu amaçla ülkemizde çocukluk döneminde bireylerin eğitimi tamamlaması için on iki yıllık zorunlu eğitim ayrıca anasınıfının zorunlu olması gibi çalışmalar yapılmaktadır. Eğitim eksikliğinin kişilik gelişimine olumsuz etkisini gösteren araştırmalar bu tür çalışmalara önayak oluşturmaktadır.

Görüldüğü gibi çocukluk dönemine etki eden pek çok faktör varken en önemlisinin ailemiz olduğunu görmekteyiz. Bu da kadar sağlıklı bir aile ortamında yetişirsek o kadar sağlıklı bir kişiliğe sahip oluruz tezinin bir anlamda göstergesidir.

2.1.2. Çocukluk Dönemi Anıları ve Psikolojik Kuramlar

Anılar ve çocukluk döneminde yaşadığımız anılar ile ilgili pek çok araştırmacı bu konuya önem vermiştir. Çoğu araştırmalara baktığımızda anıların bireylerin hayatına önemli derecede etki ettiğini görmekteyiz. Ayrıca pek çok psikoloji kuramcısı da anılara önem vermektedir. Anılar üzerine çalışma yapan kuramlar:

Psikanalitik kuram

Narratif Yaklaşım

Bağlanma Kuramı

Bireysel Psikoloji

Şema Odaklı Yaklaşım

Psikanalitik Kuram ve Çocukluk Anıları

Çocukluktaki yaşantıların yetişkinlik dönemine etkisi ve çocuk-ebeveyn ilişkilerinin önemi hakkında detaylı bir kuram oluşturan ilk kişi Sigmund Freud'dur (Eryavuz, 2006). Psikanalitik kuramın kurucusu olan Sigmund Freud kişiliğin oluşmasına en büyük etken çocukluk döneminde yaşadığımız olaylardır demiştir.

Freud ve Freud'un görüşlerinin temel alınmasıyla ortaya çıkan psikanalitik yaklaşım bireysel ve sosyal gelişime ait olan sevgi, güven, olumsuz duygularla başa çıkma ve cinselliğin olumlu olarak değerlendirilmesi olarak adlandırılabilir üç önemli alan yaşamın ilk altı yılında temellendirilmekte ve daha sonraki kişilik gelişimi yaşanan bu dönem üzerine inşa edilmektedir (Corey, 2008). B u dönemlerde yaşanan deneyim ve güçlükler yetişkinin kişilik yapısını etkilemektedir.

Çocukluk döneminin yaşanan belirli, duygusal yönden yüklü anılar ve bu anıların bastırılması Freud'un nevrozlar teorisinin temelini oluşturmaktadır. Freud'a göre erken çocukluk döneminde yaşanan cinsel taciz, şiddet gibi ağır travmatik olaylar zihinde depolanmakta fakat zihin tarafından bastırılmaktadır. Yetişkinlikte ise yaşanabilecek benzer olaylar çocukluk döneminde yaşanıp bastırılan olayların tekrar gün yüzüne çıkmasına neden olabilir (Tyson & Tyson, 1990; Edwards, 1990).

Freud bebeklikten itibaren insan yaşamını dünyayı ağız yoluyla tanıdığı "Oral Dönem (0-1 yaş)" tuvalet eğitiminin alındığı "Anal Dönem (1-3 yaş)", kendi cinsiyetinin özelliklerini tanıdığı "Fallik Dönem (3-6 yaş)", kendi cinsiyet özelliklerinden uzaklaşıp başarının daha önemli olduğu "Latent Dönem (7-11 yaş)" ve bireyin kimlik arayışına girdiği "Genital Dönem (11-18 yaş)" olarak ayırmıştır.

İnsanların yetişkin bir birey olmasına kadar geçirdiği evreleri ortaya koyan Freud aslında çocukluk dönemi anılarına da vurgu yapmıştır. Her evrede yaşanan önemli ihtiyaç eğer doğru şekilde karşılanırsa birey hayatının o yıllarını iyi bir

şekilde hatırlayacaktır. Ancak bu aşamalar içinde yaşanan travma kişinin bilinçdışında kalacaktır.

Bu aşamalar içerisinde bize en yakın olan kişiler anne babamızdır. Anne babamızın bize gösterdiği ilgi ya da ilgisizlik bizim anne baba olduğumuzda da önemli bir etkidir. Anne babamızın bize gösterdiği ilgi ya da ilgisizlik yetişkinliğimizde bize de nasıl anne baba olacağımız hakkındaki ilk bilgileri oluşturur. Anne babanın gösterdiği ilgi yetişkinlik yaşamamızda büyük etkenken çocukluk döneminde anne babadan birinin veya her ikisinin olmaması, anne babanın ayrı olması bir eksikliği beraberinde getirir.

Çocukluk döneminde yaşanan mutsuz hatırlamak istemeyeceğimiz bir anı Freud'a göre bilinçdışımızda bekler. Biz güvenli bir ortam bulduğumuzda bunu ortaya çıkarırız. Freud Psikanalitik kuramı ortaya atarak aslında bu dönemin insan hayatı için önemli olduğunu ortaya koymuştur.

Freud'un ortaya koyduğu bu kurmadan sonra pek çok araştırmacı çocukluk döneminin önemli bir evre olduğunun farkına varmış ve araştırmalarını bu yönde yoğunlaştırmıştır. Günümüze kadar devam eden bu araştırmalar çocuklara yatırımın artmasında önemli bir adım olmuştur.

Narratif (Öyküsel) Yaklaşım ve Çocukluk Anıları

Narratif yaklaşım Avustralyalı Aile Terapisti Michael White ve Yeni Zelandalı Aile Terapisti David Epton tarafından geliştirilmiş postmodern bir terapi yaklaşımıdır. Kurucuları; aile terapisinde odağı aile yapısından danışanın hayat olaylarına verdiği anlamlar ve yorumlara kaydıran Palo Alto ekolünden etkilendikleri için Öyküsel Terapi bir aile terapisi geleneği içinden gelmiştir (Polkinghorne, 2000).

Narratif yaklaşım da bireyin çocukluk döneminde edindiği deneyimlerin bireyin karakter yapısı ile ilgili önemli bir gösterge olduğunu öne sürmektedir (Akın ve diğerleri, 2013). Kuramcılar bireyin geçmiş yaşantılarının sadece içeriğinin değil yapısının da bireyin kendini nasıl gördüğü ile ilgili önemli olduğu belirtmektedir (Bruner, 1987; Cohler, 1994; Akın ve diğerleri, 2013).

Narratif yaklaşıma göre insanların kendileri ve çevresindeki insanlar hakkında inandıkları öyküler vardır. Kişi bazen kendine doğru öyküler anlatırken bazen de yanlış hikâyeler ile kendisi ve etrafındaki insanlarla ilgili kalıplar oluşturup kişiliğinde olumsuz yaralar oluşturabilmektedir.

Kişinin çocukluk anıları ve anne babası hakkında oluşturduğu yanlış öyküler çocukluk anılarını mutsuz bir şekilde hatırlamasına neden olabilir. Narratif yaklaşım bu anıların yerini doğru öykülerin almasını sağlar. Bu yaklaşım kişinin çocukluk dönemindeki anıları yanlış öyküleştirip geçmişini yanlış hatırlamasına ve bunun gelecek hayatına, yetişkinlik rollerine olumsuz etki etmesinde kullanılmıştır.

Temeli aile yapısı üzerine kurulan bu kuramda kişinin geçmişi ve ailesi ile ilgili zihninde oluşturduğu yanlış düşünceler kişilik yapısının nasıl olumsuz etkilediğini göstermekte bu amaçla yanlış düşüncelerin yerine getirilen doğru anıların olumlu düşünceler ile sağlıklı bir kişilik oluşturmaya yardımcı olmaktadır.

Bağlanma Kuramı ve Çocukluk Anıları

Bağlanma Kuramı bebeklerin ve çocukların anneleri ile oluşan bağın insan hayatı için ne kadar önemli olduğunu anlatan bir psikoloji kuramıdır.

Bağlanma teorisi etkilenmeleri anlamak için güçlü bir çerçeveye sahiptir. Her insanın yakın duygusal bağlar kurmaya ihtiyacı vardır ve bağlanma ilişkisi kişinin psikolojik gelişimini etkilemektedir (Mikulincer & Shaver, 2005). Bowlby (1985), çocukluk döneminde gelişmekte olan bilişsel şemaların güçlü olayların etkisine açık olduğu görüşünü savunmaktadır. Bu olaylar olumsuz olduğunda kişinin dünyaya, kendine ve ilişkilere bakışı bozuk ve patolojik gelişim gösterecektir. Çocuk dönemi anılarının düzenlenmesi ve yapılandırılması bozuk şemaların tespit edilip yeniden yapılandırılması için gereklidir (Edwards, 1990).

Ainsworth ve diğerleri, Bowlby'nin bağlanma kuramını temel alarak üç farklı tipte bağlanma örüntüsü tanımlamışlardır. Bunlardan ilki, güvenli bağlanma örüntüsüdür. Bu durum için eğer, bebeğin temel gereksinimlerine zamanında karşılık verebilen bir bakıcı varsa bu durumda bebek, oyun oynamak ya da keşfe çıkmak için

kendisini güvende hisseder. Temel bakım veren kişi ile kurulan bu tür güvenli bir bağlanma örüntüsü bebeğin uyumunu sağlamaktadır. İkincisi ise, kaygılı/kararsız bağlanma örüntüsüdür. Bakım veren kişinin bebekten gelen sinyallere tutarsız karşılık verdiği ya da zamanında karşılık veremediği durumlarda ise, bebekte kaygılı/kararsız bağlanma örüntüsünün ortaya çıkabilir. Üçüncü bağlanma örüntüsü ise, kaygılı/kaçınan tarzıdır. Durumda ise, bakım veren kişinin bebeğin gereksinimlerine karşı tutarlı olarak tepkisiz kalması ve bunun sonucunda da, bebeğin bakıcısına kaygılı/kaçınan tarzda bağlandığı belirtilmektedir (Ainsworth, 1978; Öngider, 2013).

Bowlby'e göre anne ve çocuk arasında kurulan güvenli bir bağlanma ilişkisi çocuğa sağlıklı psikolojik gelişim olanağı sağlar (Aktaran: Tüzün ve Sayar, 2006). Bebeklik ve çocukluk döneminde annenin bağlanma türü ileride kişinin yetişkinliğine ve hayatının her evresine yansımaktadır. Bebekliklerinde güvenli bağlanma ile annesi arasında bağ kuran bireyler diğer bağlanma türlerine göre daha sağlıklı kişiliğe sahip olmaktadır.

Bağlanma kuramının bir başka görüşü yetişkinlik dönemine gelmiş bireylerin önceki dönemlerdeki bağlanma tecrübelerinin günümüze yansımalarını inceler. Bu bağlanma davranışı ise, yetişkinliğe ulaşmış ergen bireylerin çevrelerinde oluşan stres ya da kaygı durumunda yine çevresinde bulunan bağlanma figürleriyle arasında oluşan yakın ve koruyucu ilişkiler hakkında öngörü sağlayan bir davranıştır. Bebekler bağlanma davranışlarını ihtiyaçlarını karşılamak için bir yol olarak kullanırlar ve bu durum ergenliğe ulaştıkça aileler tarafından kaygı ve stres durumunda alışagelmış olarak gerçekleştirilmeye başlanır.

Bağlanma kuramına göre aile içerisinde kazanılan iletişim örüntüleri daha sonrasında kişi yetişkin olduğu dönemlerde kurduğu ilişkilere de yansımaktadır. Buna göre kişinin çocukluk döneminde benimsediği aile içi iletişim örüntüleri daha sonraki yıllarda evlenip kendi ailesini kurduğunda da tekrarlamaktadır (Evirgen, 2010). Bu durumun annenin kendilik algısına etki ediyor diyebiliriz.

Tanım olarak bağlanma ilişkiseldir. Bireyler arasındaki ilişkilerin doğasıyla

ilgilenir. İhmal, istismar, kötü muamele her zaman ilişki bağlamında ortaya çıkar (George, 1996; Evirgen, 2010). Zorluk ve güçlüklerle dolu bir sosyal ve duygusal ortamda yetişen çocuklar, kişilerarası ilişkileri stresli, doyurucu olmayan ve çaresiz olarak deneyimlemektedir (Howe & diğerleri, 1999; Aktaran: Evirgen, 2010).

Grossman (1995), bebeklerin ve çocukların bağlanma ilişkileri içindeyken duygu ve davranışlarını ifade etmeyi organize etmeye ve düzenlemeye başladığını ifade etmektedir (Aktaran: Kutlu vd., 2007). Çocuklar büyüyüp ergenlik dönemine girdiğinde, duygu ve davranışın içsel organizasyonu, başkalarının ve sosyal-kültürel çevrenin tepkilerini önemsemeye doğru genişlemektedir (Grossman, 1995; Evirgen, 2010). Böylece ergenler, dünya hakkında düşünme ve bunu ifade etme yollarını geliştirmektedir (Howe & diğerleri, 1999; Aktaran: Evirgen, 2010).

Bağlanma kuramına baktığımızda bebeğin güvenli veya güvensiz bağlanması yetişkinliğinde de bağlanmasına etki ediyor diyebiliriz. Çocukluk ve bebeklik dönemindeki güvenli bağlanma yetişkinliğimizde karşı cinse karşı bizimde bağlanma biçimimizle ilişkilidir. Bağlanma kuramına göre aile içerisinde kazanılan iletişim örüntüleri daha sonrasında kişi yetişkin olduğu dönemlerde kurduğu ilişkilere de yansımaktadır. Buna göre kişinin çocukluk döneminde benimsediği aile içi iletişim örüntüleri daha sonraki yıllarda evlenip kendi ailesini kurduğunda da tekrarlamaktadır (Evirgen, 2010). Bunun bir annenin kendilik algısına etki ediyor diyebiliriz.

Şema Odaklı Yaklaşım ve Çocukluk Anıları

Bireylerin çocukluktan itibaren zihinlerine kişiliği ile ilgili bazı fikirleri yerleştirdiğini ortaya koyan yani bir anlamda da çocukluk dönemi anılarının kişilik yapılanmasına önemini belirten bir diğer kuram da Şema Odaklı Yaklaşım kavramıdır. Şema fikri ilk olarak Piaget tarafından çocuğun zihinsel gelişimini ve bilişsel yapılarını öğrenmek için ortaya çıkardığı bir kavramdır.

Şemalar temel inançlarımızın, varsayımlarımızın ve otomatik düşüncelerimizin dayandığı zemindir (Meriç, 2015). Şemalar temel inançlarımızı ve buna eşlik eden düşüncelerimizi destekler (Meriç, 2015). Yani annesinin babası tarafından şiddet

gördüğü bir ortamda yetişen bir çocuk yetişkinliğinde de dayak yemenin ve şiddet uygulamanın normal olduğu bir şemaya sahip olduğu için bu durumu normal görebilir. Kendi çocuklarına ve eşine şiddet uygulayabilir.

Şemaların oluşumu kuramcılara göre iki şekilde oluşur: Biri genetik olarak sahip olduğumuz mizacımız diğeri ise yetişkinlik dönemine kadar içinde bulunduğumuz ortamdır. Mizacımızın oluşmasında genetik yapılar baskınken çevresel faktörler az da olsa etki etmektedir. Çevresel faktörlerin etki ettiği şemaların oluşmasında anne-babalarımızın bu yapıların oluşmasına daha büyük etkindir diyebiliriz. Yetiştığımız çevrenin temel inançlarımızın ne olacağı, “kendimizle ilgili ne düşüneceğimiz ve başkalarının bize nasıl davranacağına ilişkin beklentilerimiz konusunda çok kritik bir rol oynadığını ifade etmek şaşırtıcı değildir (Meriç, 2015).

Çocuk dönemi anılarının düzenlenmesi ve yapılandırılması bozuk şemaların tespit edilip yeniden yapılandırılması için gereklidir (Edwards, 1990). Kişi çocukluk döneminden çıkarken ebeveynlik ile ilgili anne-babasının gösterdiği ilgi ya da ilgisizlik haline göre şema oluşturur (Meriç, 2015). Bu yaklaşıma göre bu işleyişlerin ve sınıflandırmanın çoğu bilinçdışıdır.

Dr. Young ve Janet Klasko Yaşamımız yeniden keşfetmek adlı kitabında, çocuklar için özellikle zarar verici olan ve oluşturdukları şemaları da olumsuz etkileyen dokuz çerçeveyi anlatmıştır (Aktaran: Meriç, 2015):

Bir ebeveyn istismarcı iken, diğeri çaresiz ve pasiftir.

Ebeveynler duygusal olarak mesafelidir ve çocuklarından başarı adına beklentileri de çok yüksektir.

Ebeveynler sürekli kavga ederler ve çocuklar bu kavgaların arasında kalır.

Ebeveynlerden biri hasta ya da depresiftir, diğeri ortalarda yoktur ve bu durum çocuğu onların rolünü üstlenmeye zorlar.

Çocuk bir ebeveyne oldukça yakındır ve sanki eşin yerini alır.

Ebeveynlerin(ya da ebeveynlerden birinin) fobisi vardır ve bu fobi sonucunda ya çok aşırı koruyucu davranırlar ya da kendileri korktukları için çocuğa yapışırlar.

Ebeveynler eleştireldir ve onlar için çocuğun yaptığı hiçbir şey iyi değildir.

Ebeveynler çocuklara karşı fazla hoşgörülü davranır ve sınır koymakta başarısız kalır.

Çocuk arkadaşları tarafından dışlanır ya da diğerlerinden farklı olduğunu düşünerek büyür.

Young ve Klasko tarafından ortaya çıkarılan bu varsayımlar aslında şemaların oluşmasında anne babamız tarafından ne kadar büyük etkide olduklarını göstermektedir. Bu çerçeveler içinde bir ya da birkaçına sahip olabiliriz. Bu etkenler çocukluk dönemi anılarından oluşan şemaların ebeveynlik rolleri üzerindeki kendilik algımızı ne kadar çok etkilediğini gösterir.

Bireysel Psikoloji Kuramı ve Çocukluk Anıları

Bireysel Psikoloji Alfred Adler tarafından ortaya atılmış bir kuramdır. Adler her insanın doğuştan bir amacı olduğunu ileri sürmektedir. Buna göre her insanın amacı bilinirse kişinin davranışları ona göre anlam kazanır.

Bireysel psikolojinin kurucusu olan Adler insanların doğuştan itibaren diğer insanlarla bir yarış içerisinde olduğu ve buna göre kişiliğini kazandığını varsaymaktadır. Buna göre bebeklikten itibaren annesi ile ilişkisi, kardeşler içerisinde doğuş sırası, kardeşleri ile ilişkisi ya da tek çocuk olması kişiliklerine büyük etkendir diyebiliriz.

Adler erken hatıralar yani çocukluk dönemi anıları üzerinde de kişilik ve amaçların oluşmasında önem vermiştir. Erken hatıralar kişilerde bilişsel haritaları oluşturur, kişi bu haritaya göre dünyayı algılar (Kenarlı, 2010). İlk hatıralar dünyayı nasıl gördüğünü, nelere inanıp değer verdiğini, yaşam hedeflerini, kendisini neyin motive ettiğini etkiler (Kenarlı, 2010). İlk çocukluk anıları ayrı bir önem taşır. Çocukluk anıları Adler'e göre kişinin yaşam üslubu ilk gelişim evrelerinde orta

çıkar. İlk anılar çocuğun annesi ve babası ile ailenin diğer üyeleri ile ilişkisini yansıtan bir aynadır (Kenarlı, 2010).

Bireysel Psikoloji kuramının da savunduğu gibi çocukluk dönemindeki yaşantıların insanın geleceğinin ve kişiliğinin şekillenmesinde önemli bir etkidir. Amaçların oluşmasında çocukluk dönemi yaşantılarının da önemli bir faktör olması bu dönemin insan hayatı için ne kadar kritik bir öneme sahip olduğunu göstermektedir.

Freud, Adler gibi pek çok değerli araştırmacı çocukluk dönemi anılarının yetişkinliğimize, kişiliğimize ne büyük katkısı olduğunu bir kez daha gözler önüne sermiştir.

2.2. Ebeveynlik Rollerine İlişkin Kendilik Algısı

Kişinin hayatı boyunca pek çok görev ve sorumluluklara sahip oluruz. Çocukken kişiliğimizi oluşturan her etmen yetişkin bir birey olduğumuzda bize yön verir. Araştırmamızın ana öğelerinden biri olan ebeveynlik rollerine ilişkin kendilik algısını daha iyi anlamak için bu kavramları açıklayalım.

Ebeveynlik Rollerini

Her insanın yetişkinlik dönemine girdiğinde evlenmek ve çocuk sahibi olmak gibi bir amacı vardır. Yetişkinlik döneminin gelişim görevlerinden olan aile kurmak ve çocuk yetiştirmek bireyin yaşamında önemli dönüm noktalarındandır (Yavuzer, Demir ve Çalışkan, 2006). Ebeveynlik rolü kişinin çocuğuna karşı yeterli sevgi ve ilgi göstermesi ve toplum içerisinde aldığımız diğer roller gibi bunu da en başarılı şekilde yerine getirmektir.

İnsan yaşamındaki her değişiklik bir uyum süreci gerektirmektedir. Evlenmek, yeni bir yaşam tarzı, sorumluluklar ve birçok değişikliği beraberinde getiren hemen herkes için “stresli” bir yaşantıdır (Amato, 1986; Öngider, 2013).Evlilikle birlikte yaşanan değişikliklerin en önemlileri arasında ise, çocuğun doğumu sayılabilir. Çocuğun doğumu ile birlikte hem annenin hem de babanın ebeveynliğe uyumu oldukça önemli bir süreçtir (Amato, 2002; Öngider, 2013).

Aile çocuğun ilk sosyal deneyimini edindiği ve kişiliğinin temellerinin atıldığı bir kurumdur. Bu kurumda, şüphesiz en etkin rolü olan anne ve babalara, çocuklarının gelecekteki kişiliğini belirlemede büyük görevler düşmektedir (Fine & Henry, 1989; Güler, 2007). Çünkü ana-baba olma insan yaşamının en önemli aşamalarından biridir ve yeteneklerin eğitimle işlenmesi sonucu kazanılan bir beceri, bir sanattır (Yörükoğlu, 1983; Güler, 2007).

Doğumdan itibaren çocuk, etrafını saran fiziki ve sosyal çevreye uyum savaşımı verirken, bu çabasında en büyük desteği anne ve babasından almakta ve çocuğun toplumsallaşmasında en etkin rolü anne ve baba üstlenmektedir (Güngörmüş, 1995).

Birey, yaşam dönemlerine uyum yapmayı sağlayan gelişim görevlerini gerçekleştirirken bazı toplumsal rolleri de yerine getirmektedir. Toplumsal rol, ayırt edici, belli bir toplumsal konum etrafında toplanmış birbiriyle ilişkili davranış kalıplarıdır (Yavuzer ve diğerleri, 2006). Örneğin bir aile üyesinden bazı tutum, davranış, görev ve ayrıcalıklar beklenir. O üye, bu beklenen davranış kalıplarına uyduğu takdirde, onları yerine getirmiş sayılır, yani toplumsal rol, bireyden beklenen davranışların bütünüdür. Her insan yaşamı boyunca kendisinden beklenen farklı rolleri üstlenmekte, bu rollere uygun davranışlar geliştirmektedir. Anne-babaya karşı çocukluk rolünü, öğretmene karşı öğrencilik rolünü, kocaya karşı eş rolünü ya da kendi çocuğuna karşı annelik ve babalık rolünü ve bu rolün getirdiği sosyal sorumlulukları aynı anda taşıyan birey, değişen bu roller arasındaki uyumu da dengeli bir şekilde sağlamalıdır (Yavuzer ve diğerleri, 2006).

Annelik, sosyal rollerle, gelişimsel bileşenlerin, davranış ve tavırların bileşimidir. Annelik çoğu araştırmacının da söylediği gibi sonradan öğrenilmez. Kişi ergenlik dönemine girdiğinde cinsiyeti ile ilgili bazı özelliklere sahip olurken yetişkinliğin verdiği bazı sorumlulukları da almaya başlar. Bunlardan biri de annelik ve babalık bilincidir.

Türk toplumuna baktığımızda 18 yaşından önce evlenen kadın sayısının toplumda oldukça fazla olduğunu görmekteyiz. Çocukluklarını yaşayamamış pek çok

kadın erken yaşta çocuk sahibi olarak annelik rolünün gereklerini yerine getirememektedir. Erken yaşta evlenen bir kadın annelik rollerinin bilincine varamadan çocuk yetiştirmektedir.

Maddi ya da manevi çeşitli sebeplerle, daha çocukluklarını yaşayamadan genellikle de kendilerinden yaşça çok büyük olan erkeklerle evlendirilen bu çocuklar, hem büyük bir toplumsal sorun olarak karşımıza çıkmakta, hem de diğer birçok sorunun ortaya çıkmasına sebep olan dinamikleri hazırlamaktadır. Ebeveynlik rollerini yeterli şekilde yerine getiremeyen bu kişiler hem kişilik bozukluklarına sahip olur hem de sağlıklı olmayan kişiliğe sahip bir nesil ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

Yapılan araştırmalar erken yaşta evlenmemenin gelişmekte ya da gelişmemiş ülkelerde görüldüğünü göstermektedir. Ayrıca yapılan araştırmalar erken yaşta evlenmenin maddi durumla ilgili olduğunu göstermektedir. Erken yaşta evlenen bireylerin yeterli ebeveynlik sorumluluğu alamadıkları görülmüştür.

Ebeveynlik rolü en sağlıklı olarak kişi yetişkinliğe girdikten sonra oluşmaktadır. Erikson bu döneme “Üretkenlik Dönemi” demektedir. Kişi hem bireysel anlamda hem de sosyal anlamda bir şeylerin sorumluluğunu almaktadır. Bu dönem bizim annelik babalık rollerini almayı istediğimiz dönemdir diyebiliriz.

Ebeveynlik rollerine sahip olmadan önce kişinin önce toplumsal bazı rolleri yeterli bir şekilde karşılaması lazımdır. Örneğin; bir işte çalışmaya başladıktan sonra çalışan kadın ya da adam rolü, evlendikten sonra eş rolü gibi rolleri yerine getirmemiz gerekmektedir. Bu rolleri doyumla yerine getirdikten sonra başka rollere sahip olmak isteriz. Ebeveynlik rolü de bunlardan belki de en önemli olanıdır. Bu role sahip olduğumuzda artık bireysel kararlar vermeden daha çok çocuğumuzun geleceği ve mutluluğunu düşünür halde buluruz kendimizi.

Ebeveynlik rollerini yerine getirirken bir doyum hissetmek, çocuğumuza karşı yeterli bilgiye sahip olduğumuzu düşünmek, çocuğumuzdan arta kalan vakitlerde kendimize ve eşimize vakit ayırabilmek bu rolü layıkıyla yerine getirdiğimizin göstergesidir. Çocuğumuzu çok fazla düşünüyorken eşimize olan ilgimizi ihmal

etmek evliliklerde bir takım problemleri beraberinde getirmektedir. Bundan dolayıdır ki her rol dengeli bir biçimde yürütülmelidir.

Kendilik Algısı

Kendilik, kişinin, diğer kişilerden gelen geri bildirimler, pekiştirmeler ve atıflarla birlikte, tecrübeleri ve çevreyi yorumlamalarıyla biçimlenen, kendisi hakkındaki bakış açısıdır (Shavelson, Hubner & Stanton, 1976). Benlik saygısını da içine alan kendilik, tek bir yapı olarak, birçok çevresel bağlam içindeki etkilere karşı, kişinin yaptıkları ve tepkileri ile elde edilen ve sürdürülen, düzenlenmiş ve öğrenilmiş tepki biçimi olarak da düşünülebilir (Crain, Bracken, Bruce ve diğerleri, 1994).

Benlik, bir kimsenin çeşitli özelliklerinin kendisinde bulunmuş derecesi hakkındaki değerlendirmelerinin tümü, kısacası kişinin kendisini algılama biçimi olarak tanımlanmaktadır (Kuzgun, 1983).

Kendilik algısı, çok eskiden beri filozofları ve sosyal bilimcileri ilgilendiren bir konudur. Çağdaş psikologlara göre iki farklı baskın görüş vardır. Bir görüşe göre; kendilik algısı sosyal olarak paylaşılan gerçeğe dayanır, diğerlerini algılamayla aynı süreçlerden ortaya çıkar ve davranış ve deneyimin kesin yansımaları olarak düşünülür (Karşlı, 2008). Diğer görüşe göre ise; temelde kendilik algısı çarpıtılmıştır, kendine hizmet eder ve sürekli olarak diğerlerinin algıları tarafından savunulandan daha olumludur (John & Robins, 1994; Karşlı, 2008).

Gelişimin ilk aşamalarından itibaren; her insan, kendilik algısı ve dış dünya algısı gibi iki ayrı, ancak eş zamanlı boyutu ayrıştırarak bütünleştirmeye çalışmaktadır (Karşlı, 2008). Bu durumda dış dünyayla ilgili herhangi bir bilgi, her zaman ve kaçınılmaz bir şekilde kendilikle ilgili bilgiyle uyum içinde olmalıdır. Kişinin kendilik bilgisi daima gerçeklik kavramıyla ilişkilidir. Bilginin ilişkilendirilmesi birimsel bir süreçtir ve dünya ile kendilik arasında dinamik bir etkileşimle gerçekleşmektedir (Guidano & Liotti, 1986; Karşlı, 2008).

Kendilik algısının gelişiminde çocukluk çağı yaşantılarının önemli bir yeri vardır. Hopkins ve Klein (1993), kendilik algısının ortaya çıkmasında ebeveynin önemli bir rolü olduğuna dikkat çekmişler ve kendilik algısının anne-baba bakımıyla ilişkisini inceledikleri çalışmalarında; kendilik algısını genel olarak, yetenekler ve sosyal ilişkiler boyutlarına ayırarak ele almışlardır.

Kendilik algısının yüksek olması kişinin her anlamda yüksek bir benliğe sahip olacağının göstergesidir. Güler'in (2007) yaptığı araştırma daha önce ülkemizde yapılmamış ve annelerin kendilik algısını inceleyen ilk araştırmadır. Ebeveyn bilişleri olarak adlandırdığı kendilik algısı, ebeveynlik aktivitelerini ve davranışlarını düzenler, motive eder. Aynı zamanda çocuk yetiştirme ile ilgili yapılan faaliyetlerin yararlılığını ayarlamaktadır (Bornstein ve diğerleri, 2003; Bornstein & Cote 2004; Güler, 2007).

Ebeveynlik rollerine ilişkin kendilik algısı belki de ebeveyn çalışmalarının yaşamsal soru kaynağını oluşturur ve ebeveynin kendilik değerlendirmesi ebeveyn aktivitelerini etkilerken, çocuk gelişiminde dolaylı ve dolaysız bir şekilde rol oynar (Mac Phee & diğerleri, 1996; Bornstein & diğerleri, 2003; Güler, 2007).

Ebeveynlik rolleri ve kendilik algısı aslında hep içi içe olan bir kavramdır. Kişinin anne baba rollerini yerine getirirken kendini nasıl gördüğü, ne hissettiği ebeveynlik rollerine ilişkin kendilik algısını oluşturmaktadır.

Meltem Güler "Kuşaklararası Annelik Bilişleri, Kişilik Özelliği, Yaşam Doyumu ve Çocuk Yetiştirme Hedefleri" adlı çalışmada ebeveynlik rollerini kadınlarda annelik bilişi olarak açıklamıştır.

Ebeveynlik rollerine ilişkin kendilik algısı bireyin bakım veren rolünde kendini ne derece yeterli gördüğü; bu rolünden ne derece tatmin olduğu, bakım verme için yapılan yatırımlar (fedakârlıklar) ve diğer sosyal roller ile bakım vermeyi dengede tutma yeteneği olarak tanımlanacak fonksiyonlara sahiptir (Mac Phee & diğerleri, 1996; Güler, 2007).

Kendilik algısının tanımına bakıldığında aslında bu kavram kişinin kendini nasıl gördüğü ile ilgili genel bir kavramken hayatta bazı rolleri yerine getirirken kendimizi nasıl gördüğümüz de bunun bir alt dalı kabul edilebilir. Kendilik algısı bir kavramken ebeveynlik rollerine ilişkin kendilik algısı bu kavramın bir koludur.

İnsanın anne ya da baba olduktan sonra bir ebeveyn olarak nasıl gördüğünün gelecek nesiller için ne kadar önemli olduğu araştırmalar tarafından gösterilmiştir.

2.2.1. Ebeveynlik Rollerine İlişkin Kendilik Algısını Etkileyen Etmenler

Bir birey çocuk sahibi olduktan sonra ebeveynlik rolü gibi hayatta önemli bir role sahip olur. Ebeveynlik rolü kişinin kendine atfettiği ya da çevrenin yüklediği roller gibi olmayıp daha kutsal daha sorumluluk gerektiren bir roldür. Bu rolü yerine getirirken kendimizi nasıl gördüğümüz yani kendilik algımız önemlidir. Kişinin kendilik algısı gibi ebeveynlik rollerine ilişkin kendilik algısını da etkileyen pek çok etmen vardır.

Araştırmamızın ana öğelerinden biri olan Ebeveynlik Rollerine İlişkin Kendilik Algısı aynı adlı ölçeği tarafından derecelendirmeye çalışılmıştır. Meltem Güler'in 2007 yılında yayınladığı "Kuşaklararası Annelik Bilişleri, Kişilik Özelliği, Yaşam Doyumu Ve Çocuk Yetiştirme Hedefleri" adlı çalışmasında annelerin kendilik algısının alt boyut ve etkenleri olduğunu ifade etmiştir. Bu alt boyutları açıklayalım:

Yeterlilik:

Yeterlilik, bireylerin muhtemel durumlarla başa çıkabilmek için gerekli olan eylemleri ne kadar iyi yapabildiklerine dair yargıları olarak tanımlanmıştır (Bandura, 1982; Aksoy ve Diken, 2009). Yeterlilik kavramı ebeveynler üzerinde ise Bandura tarafından "Ebeveyn Öz Yeterliliği" olarak ifade edilmiştir.

Ebeveyn öz yeterliğinin, ebeveynlerin; ebeveyn rollerini bilgili ve yeterli olarak yerine getirmelerine dair beklentilerinin derecesi (Teti & Gelfand, 1991), çocuklarının davranış ve gelişimleri üzerinde olumlu etki bırakabilmeye dair algıları (Coleman, 1998), kendilerini ebeveynlik rollerinde yeterli görme dereceleri (Hassall,

Rose & Mc Donald, 2005) gibi farklı tanımları yapılmıştır (Aktaran: Aksoy ve Diken, 2009).

Bandura ebeveynlerin yeterlilikleri hakkında önemli çalışmalar yapmıştır. Ebeveyn öz yeterliğinin gelişimi bağlamında, ebeveynlerin kendi anne-babalarıyla yaşadıkları bağlanma ilişkisinin niteliğiyle, eşlerinden, akrabalarından ve yakın çevrelerindeki diğer insanlardan elde ettikleri sosyal desteklerle ve eğitim düzeyleriyle ilişkili olduğu belirtilmektedir (Holloway, Suzuki, Yamamoto & Behrens, 2005; Aksoy ve Diken, 2009).

Yeterlilik algısı yüksek olan bireyler çocukları ile ilgilenirken kendi becerilerinin çocuklarının ihtiyaçlarına yeteceğini düşünürler. Yeterlilik algısına kişinin yaşı, eğitim düzeyi, çocukluk dönemindeki anılar, evlenme yaşı, ekonomik düzey etki etmektedir.

Yeterlilik algısı her kavrama göre ayrı bir özellik üzerine yeterliliği ifade etmektedir. Sosyoekonomik düzey üzerinden yeterlilik algısına bakıldığında maddi anlamda, eğitim düzeyi üzerinden bakıldığında bilgi yeterliliği, kadının çocuk sayısına bağlı olarak yeterlilik algısına bakıldığında yeterli ilgi algısı olduğu düşünülmelidir.

Yeterlilik algısı ebeveynlik rollerimize ilişkin kendilik algısına etki eden önemli bir kavramdır.

Doyum:

Doyum kavramı hayatta içinde bulunduğumuz rolleri yerine getirirken yaşadığımız memnuniyet hali olarak tanımlanabilir. Rollerimiz içerisinde yaşadığımız doyum bizim kendilik algısına da olumlu etkendir.

Mouton ve Tumo (1988), ebeveyn doyumunu ebeveynin duygularından hoşnutluğu veya çocuğa karşı sorumluluklarına bağlı olarak hissedilen neşe olarak tanımlamaktadır (Aktaran: Güler, 2007). Johnstan ve Mash (1989), ebeveyn doyumunu ebeveynlik ile ilişkili olan duyguların kalitesi olarak tanımlar (Aktaran: Güler, 2007).

Ebeveynlik rollerini yerine getirirken yaşadığımız doyum önemli bir etkidir. Bir annenin çocuğuyla ilgilenirken yaşadığı doyum kişide haliyle iyi bir anne iyi bir ebeveyn algısı yaratır.

Doyum algısının yüksek olması ebeveynlik rollerine kendilik algısını etkileyen önemli bir alt faktördür. Yapılan araştırmalarda doyum algısının oluşmasında kültür, yaş gibi etkenlerin etki ettiği görülmüştür.

Yatırım:

Kişiler hayatları boyunca sahip olduğu roller için yatırım yapar. Öğrencilik yaşamında derslerine yatırım, bir meslek sahibi olunca mesleğe yatırım, evlenince eşi ile daha kaliteli bir iletişim kurmak ve mutlu olmak için yapılan yatırım ve çocuk sahibi olduktan sonra da çocuğun geleceğini iyi planlamak, daha mutlu ve huzurlu yaşam sürmesi için yapılan yatırımlar vardır.

Hayatımız boyunca yaptığımız yatırımları kendi huzur ve rahatımız üzerine yaparken çocuğumuz üzerine yapacağımız yatırım ise bir başka kişiliğin oluşması için yapılan yatırımlardır. Belsky (1984) yatırım kavramını hassasiyet ve yetiştirmeye yardımcı olan ebeveyn kavramları ile tanımlarken; Ishenger-Tallman, Passley ve Buehler (1993) yatırımı, kişinin ebeveynlik rolüne ve statüsüne bağladığı kendilik anlamlarını ifade etmesi olarak tanımlamıştır (Aktaran: Güler, 2007).

Ebeveynlerin çocuklarına yatırımları sosyal, duygusal, manevi ve maddi yatırımlar olarak kabul edilmektedir. Çocuğa yapılan sosyal yatırımlar eğlence amaçlı birlikte oynanan oyunlar, yapılan faaliyetler olarak tanımlanabilir. Çocukla birlikte yapılan her etkinlikten alınan doyum kişide yatırım algısının iyi olduğunu gösterir.

Çocukluk dönemi ile ilgili araştırılan, okunan her kitap, yazı ve makale yatırım algısının yükselmesine etkidir. Bundan dolayı eğitim seviyesi yüksek ebeveynlerin yatırım algısının yüksek olması beklenmektedir.

Kendi bildiğimiz yöntemler yerine araştırıp ona göre çocukların bakım ve ihtiyaçlarını karşılamak ebeveynlikte hem yatırımı hem de kendilik algısını yükseltir.

Rol Dengeleme:

Rol dengeleme diğerk bir deyişle sahip olunan rollerin dengeli bir şekilde bir arada yürütülmesi, ebeveyn, eş ve çalışan olarak kişinin elinde bulundurduğu rolleri etkili bir biçimde dengede tutmasıdır (Perry-Jenkins, Repetti & Crouter, 2000; Güler, 2007).

Hayatta sahip olduğumuz rollerin yanında rolleri dengeli bir şekilde üstlenmek de önemlidir. Düşünülenin aksine çoklu role sahip kadınlar daha iyi bir akıl ve fizik sağlığına sahiptir (Barnett, 2004; Güler, 2007). Bunun yanı sıra bireyin, roller arasında bir denge kurması onun rolleri üzerinde etkililiğı hakkında bilgi vericidir.

Kişinin roller üzerindeki dengeli olması ne kadar etkili olduklarını göstermektedir. Yapılan araştırmalar depresyon düzeyi düşük olan kimselerin ebeveynlik rollerini dengeledikleri görülmüştür.

Çalışan kadınların yapılan araştırmalar sonucu rol dengeleme algısının düşük olması beklenirken çalışmayan kadınlara oranla çocuklarına yeterli ilgi ve sevgiyi gösterdiği ve yüksek dengeleme algısına sahip olduğu görülmüştür.

Ebeveynlik rollerine ilişkin kendilik algısını etkileyen diğerk etmenler:

Kendilik algısının gelişimi pek çok psikoloji kuramcıları ve araştırmacıları uzun yıllar üzerinde durulan bir konudur. Bunu etkileyen etmenler hem kendilik algısının hem de ebeveynlik rollerine ilişkin kendilik algısının gelişmesini ve değişmesini sağlamıştır.

Kendilik algısını etkileyen önemli bir etken ebeveynin kişilik yapısıdır. Ebeveynin kişilik özelliklerinin sadece bireylerin anne ya da baba olarak davranışlarını şekillendirmekle kalmadığı aynı zamanda onların çocuk yetiştirme ve dolayısıyla çocuk gelişimini etkileyecek yetişkin işlevlerini de şekillendireceğı varsayılır (Belsky, 1984; Güler, 2007). Yani bu durumda kişilik, ebeveynliğı dolaylı ve dolaysız olarak etkilemektedir. Bu açıdan ebeveynlik ve kişilik özelliğı arasındaki ilişkiye bakmak önem kazanmaktadır. Ne yazık ki, annelik tutum ve davranışları

açısından kişiliğin rolü üzerine pek az çalışma bulunmaktadır (Belsky & Barends, 2002; Güler, 2007).

Bilindiği gibi, benlik algısının oluşumunda en önemli devre çocukluktur. Bu dönemde yaşanan olaylar kişinin kendi hakkındaki yargı ve değerlerini oluşturur. Benlik algısının sağlıklı bir biçimde gelişmesi yolunda destek görmeyen bir çocukluk dönemi, ergenlik başlangıcından itibaren benlik algısında büyük olumsuzlukların ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Demoulin, 1998; Öngider, 2013).

0-6 yaş arasında yaşanan deneyimler, öz-yeterlik ve özsaygının yani genel benlik algısının temelini oluştururlar. Öz yeterlik bireyin kendisi ile ilgili olarak öзде ve içte neler hissettiği ile ilgili bir terimdir. Öz saygı ise bireyin başkalarının onun hakkında neler düşündüğü ile ilgili hissettiklerini içerir. Bu nedenle benlik algısının sağlıklı oluşumunda ebeveynlerin, bakıcıların, diğer aile bireylerinin, öğretmenlerin, komşuların ve hatta televizyonun rolü vardır denilebilir (Demoulin, 1998; Öngider, 2013).

Kişinin kendilik algısını etkileyen bir diğer önemli unsur da içinde bulunan kültürdür. Birçok batı kültüründe yaygın olarak ayrışık, başkalarından ayrılmış bir varlık olarak bireyci benlik ve batı dışındaki toplulukçu kültürlerde görülen başkalarıyla iç içe girmiş, sosyal bağlamdan koparılamayan, ilişkili bir benlik dikkati çekmektedir (Kağıtçıbaşı, 2003). Türk toplumu olarak bizim iç içe girmiş, sosyal ve aile bağları güçlü olan bir kültüre sahip olduğumuz kabul edilmektedir. Bu kültüre sahip bir ortamda yaşayan anne çocuğunu o kültürün yapısına göre belikler arasında örtüşme olan çok katı sınırların olmadığı bir şekilde yetiştirecektir.

Kadınlarda ebeveynlik rollerine ilişkin kendilik algısının eşlerin birbirlerine karşı yaklaşımlarının etkisi olduğu da görülmüştür. Yılmaz'ın eşler arasındaki uyum, anne-baba tutumu ve kendilik algısı arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmada; eşler arasındaki uyum yüksek ve ebeveyn-çocuk etkileşimi olumlu ise çocukların kendilerine ilişkin algılarının da yüksek olduğunu ve kendilerini çeşitli alanlarda daha olumlu değerlendirdiklerini ileri sürmüştür (Yılmaz, 2001). Kadınların eşleri ile

arasındaki uyum ne kadar yüksek olursa ebeveynlik rollerine ilişkin kendilik algısı o kadar yüksek olmaktadır.

2.2.2. Ebeveynlik Rollerine İlişkin Kendilik Algısı ve Psikoloji Kuramları İle İlişkisi

Ebeveynlik rolleri kavramı yıllardır pek çok kuramcı tarafından ortaya çıkarılan ve büyük önem verilen bir kavramdır.

Annelik kendilik algısı, bireyin bakım veren rolünde kendini ne derece yeterli gördüğü; bu rolünden ne derece tatmin olduğu, bakım verme için yapılan yatırımlar ve diğer sosyal roller ile bakım verme rolünü dengede tutma yeteneği olarak tanımlanan fonksiyonlara sahiptir (Mac Phee & diğerleri, 1996; Güler ve Yetim, 2007).

Ebeveynlik rolleri hakkında pek çok psikoloji kuramcısı araştırma yapmıştır. Ebeveynlik rollerine ilişkin kendilik algısı hakkında araştırma yapan kuramlar:

Psikanalitik Kuram

Bağlanma Kuramı

Hümanist Kuram

Gelişimsel Kuramlar

Psikanalitik Kuram ve Ebeveynlik Rollerine İlişkin Kendilik Algısı

Psikanalitik kuramın kurucusu olan Freud bebeğin ilk anneyi tanımasıyla dünya hakkında pek çok konuda bilgi sahibi olduğunu ifade etmiştir.

Geleneksel psikanalitik yaklaşım, anneliği temel içgüdü olarak ele alırken; anneliği, kadının dişilik yönünün bir özelliği olarak görür (Güler, 2008). Annelik problemleri (kısırlık ve depresyon) kadının, yetişkin kadın kimliğine uyum sorunları ile ilişkilendirilir. Bu yaklaşım daha çok kadının iç çatışmaları üzerine yoğunlaşır. Annelikle birlikte kadın, ego gelişiminin yeni bir dönemini başarmaktadır. Bu görüşe

göre; kadının tecrübeleri, kendi gelişimi ve yetişkin kimliği üzerine kuruludur (Güler, 2008).

Psikanalitik kuram annenin bebeğe gösterdiği yeterli ilgi ve sevgi sayesinde kişinin kendilik algısının sağlıklı bir şekilde oluştuğunu göstermektedir. Annenin bebeğe ya da çocuğuna olan sağlıklı yaklaşımı hem çocukta hem annede olumlu kimlik algılarının oluşumuna zemin hazırlamaktadır.

Freud bebeklikten itibaren insan yaşamını dünyayı ağız yoluyla tanıdığı Oral Dönem (0-1 yaş), tuvalet eğitiminin alındığı Anal Dönem (1-3 yaş), kendi cinsiyetinin özelliklerini tanıdığı Fallik Dönem (3-6 yaş), kendi cinsiyet özelliklerinden uzaklaşıp başarının daha önemli olduğu Latent Dönem (7-11 yaş) ve bireyin kimlik arayışına girdiği Genital Dönem (11-18 yaş) olarak ayırmıştır. Görüldüğü gibi birey yetişkin olana kadar bu evrelerde ona en yakın olan kişi anne-babadır. Anne babalar kendi özgürlükleri, bilgi birikimi ve kültürlerine bağlı olarak çocukları ile ilgilenmektedir. Bu yaklaşımın sağlıklı bir biçimde olması anne-baba ve çocuk arasındaki bağı güçlendirmekte ve her iki taraf da olumlu benlik algısına sahip olmaktadır.

Psikanalitik Kuram çocuğun Fallik Dönem içerisinde kızların babalarına olan ilgisi ve hayranlığını “Elektra”, erkek çocuklarının annelerine olan sevgi ve aşkını da “Oidipus” karmaşası olarak adlandırmaktadır. Çocuğun karşılaştığı karşıt cins ilk olarak anne-baba olduğu için çocuk onu gözlemleyerek insanları tanımaktadır.

Freud insanlarda kişilik yapısını oluşturan üç etmen olduğunu ifade etmiştir. İd, Ego, Süper ego adını verdiği bu üç etmenin kişilikte önemli bir etkendir diyebiliriz. Örneğin; Süper egosu diğerlerine daha baskın bir anne daha gelenekçi bir şekilde çocuğu ile ilgilenecek, başkalarının düşüncelerini daha çok önemseydiği için kendilik algısı ona göre şekillenecektir. Egosu baskın olan bir anne ise daha sağlıklı bir kendilik algısına sahip olacaktır diyebiliriz.

Psikanalitik Kuram bize annelerin kendilik algısı dışında çocukluk dönemi ile ilgili bilgiler vermiştir. Ancak ortaya attığı kişilik kuramı kendilik algısının

oluşmasında annenin ne büyük rolü olduğunu ayrıca annenin de aynı şekilde olumlu kendilik algısına sahip olduğunu göstermektedir.

Bağlanma Kuramı ve Ebeveynlik Rollerine İlişkin Kendilik Algısı

Bağlanma, çocuk ile bakım veren kişi arasında gelişen ilişkide, çocuğun bakım veren kişiyle yakınlık arayışı ile kendini gösteren, özellikle stres durumlarında belirginleşen, tutarlılığı ve sürekliliği olan duygusal bir bağ olarak tanımlanmaktadır (Thompson, 2011; Kesebir, Kavzoğlu, Üstündağ, 2011). Bağlanma yalnızca çocukluk ile sınırlı olmayıp yaşam boyunca sürer. Bağlanma sürerken doğası ve ifade ediliş şekli değişir. İlk temel ilişki olan anne çocuk ilişkisi, sonraki yaşam dönemlerindeki bağlanmalar için örnek olur (Collins, 2011; Kesebir ve diğerleri, 2011).

Bobwly'in ortaya çıkardığı Bağlanma Kuramı'nı Bartholomew ve Horowitz yetişkinler arasındaki bağlanma ilişkisini ele almıştır. Bu amaçla dört tip yetişkin bir insanda dört tip bağlanma türü olduğunu ortaya koymuştur. Yetişkin bir bireyin kendini değerli hissetme ve sevilebilir olduğu duygusunu genellikle diğer insanların kabul edici ve cevap vericiliğine dair beklentileriyle birleştirdiği güvenli bağlanmadır (Bartholomew & Horowitz, 2011; Kesebir ve diğerleri, 2011). Saplantılı bağlanma biçimi ise kendini değersiz hissetme (sevilmeye layık görmeme) duygusuyla başkalarına yönelik olumlu değerlendirmeleri yansıtır. Kayıtsız bağlanma biçiminde kendini değerli hissetmeye sevilebilir olduğu duygusunu diğer insanlara karşı olumsuz beklentilerle birleştirir. Korkulu bağlanma biçiminde kendini değersiz hissetme ve sevilmeye layık görmeme duygusu ve diğerlerinin olumsuz, güvenilmez ve reddedici olarak algılanmasına yönelik beklentilerle birleşir (Kesebir ve diğerleri, 2011).

Bağlanma stilleriyle kendilik arasındaki ilişkiye bakıldığında, farklı bağlanma stillerinin yakın ilişkilerde kendilik algısını etkilediği görülmüştür. Broemer ve Blümle'in (2003) çalışmalarında; yakın ilişkilerde kendilik algısındaki değişimlerin, ya bağlanma stillerindeki bireysel farklılıkların ya da geçici olarak harekete geçen bağlanma yaşantılarının ve bunların bir eş olarak bireyin kendi davranışları üzerindeki belirgin etkisinin sonucu olduğu gözlenmiştir. Güvenli bağlanmış

bireylerin, güvensiz bağlananlara göre kendilik yapılarının daha dengeli olduğu başka bir deyişle, benliğin hem olumlu hem de olumsuz yönlerinin daha kolay harekete geçtiği; bunun yanında kaçınan bağlananların ise ilişkinin gereklerini inkâr etme ve ilişkiyle ilgili olumsuz anıları gizleme eğiliminde oldukları ileri sürülmüştür. (Özen, 2014).

Görüldüğü gibi bu bağlanma biçimlerinden en sağlıklı olanı güvenli bağlanmadır. Annenin kendilik algısını en büyük oranda etkileyen yetişkinliğe kadar olan bağlanma biçimi kabul edilirse kişi yetişkinliğinde de, anne olduğunda da büyük bir etkidir diyebiliriz.

Hümanist Kuram ve Ebeveynlik Rollerine İlişkin Kendilik Algısı

Hümanist psikoloji Edmund Husserl tarafından ortaya atılmış bir kuramdır. Hümanist psikologlar, insanın doğuştan iyi olduğunu, olumlu bir potansiyele sahip ve hızını içten alan bir varlık olduğunu ve yaşam boyu kendini geliştirme amacına yönelik olarak etkinlikte bulunduğunu kabul ederler (Patterson, 1986; Tangör, 2001; Bilge, 2002; Öğretir, 2004).

Hümanist kuram kişilikte “Benlik” yapısı ile ilgilenmiştir. Bu kurama göre bireyde benlik kavramının gelişimi, kendisinin çevresi ile olan yaşantılarını algılayış biçimlerine göre oluşan dinamik bir süreçtir. Yaşantıları algılayış biçimi, diğer insanlar tarafından olumlu olarak değerlendirilme ve kabul edilme gereksiniminden önemli ölçüde etkilenir. Her birey diğeri ile etkileşim içindedir. Bu ilişkiler önce aile bireyleri ile başlar, sonra bireyin kendisi için önemli olan kişilerle sürdürülür. Benliğin gelişimi, bireyin kendisi için önem taşıyan bu kişilerle sürdürdüğü yaşantısını yansıtır (Geçtan, 1981; Öğretir, 2004).

Bu kurama göre kişinin benlik algısının oluşmasında dışsal gerçekler değil kişinin içsel gerçekleri önemlidir. Örneğin bir annenin ebeveynlik rollerine ilişkin kendilik algısının oluşmasını içinden gelen bir gerçekten kaynaklandığını söyleyebiliriz.

Abraham Maslow Hümanist Psikolojinin yapı taşlarından kabul edilmektedir. Maslow iyapımız olarak içgüdülerimizi, heyecanlarımızı, yeteneklerimizi, biyolojik yapımızı, doğum öncesi ve doğum esnasındaki travmatik yaşantıyı görmektedir. İ tabiatımızın psikolojik yanı, aynı zamanda yaşama isteği, güven, kişinin kendisinin sevildiğine inanması, ait olma duygusu, kendine dikkat etme ve kendini gerçekleştirme gibi temel duyguları ve yetenekleri kapsamaktadır (zdoğan, 2003; Aktaran: ğretir, 2004). Maslow'a göre kendini gerçekleştiren birey tüm olumsuzluklara rağmen vazgeçmeden amacına ulaşmaya çalışan kişidir.

Hümanist kuramın bir diğer önemli ismi de Carl Rogers'tir. Carl Rogers kendi kuramına "Fenomenolojik Benlik Kuramı" adını vermiştir. Rogers'e göre herkesi etkileyen kesin gerçekler yoktur herkesin benliğinde kabul ettiği gerçekler vardır. Kişi kendinde olan özellikleri ve eksiklikleri ne kadar kabullenirse kendilik algısı o kadar güçlü olur. Kendini gerçekleştirme eğilimi, benlikle yaşam arasında bağdaşım olduğu zaman ortaya çıkar. Bağdaşım bireyin sağlıklı bir benlik tasarımı geliştirmesinin temelini oluşturur (Aktaran: ğretir, 2004).

Rogers iki gereksinime, olumlu sayrı ve olumlu benlik sayrına ayrı önem verir. Olumlu sayrı, bireyin başkaları tarafından kabul edilmesi, sevilmesi sayrı görmesi gibi yaşantıları yansıtır. Bu tür yaşantılara sahip olan kimse, kendisine de sayrı duyar. Olumlu benlik sayrı ise başkalarının tutumuna bağlı olmadan, bireyin kendi benliğine karşı olan tutumudur. Bu gereksinimlerin her ikisi de bebeklikten itibaren kazanılır. Özellikle sevgi konusunda ilk doyum kaynağı annedir (Rogers, 1959; ğretir, 2004).

Ebeveynlik rollerine dair kendilik algısının kendilik algısının bir alt faktri olduğunu kabul edersek Hümanist Kurama göre kadında annelik algısı doğuştan oluşmaktadır. Kişi benlik algısını ayrıca etrafındaki insanların pekiştirmeleri sonucunda daha da artmaktadır. Kadının çocuğuyla olumlu bir bağ kurması yüksek benliği oluşurmaktadır.

Gelişimsel Psikoloji Kuramları ve Ebeveynlik Rollerine İlişkin Kendilik Algısı

Kişiliğimizin nasıl oluştuğunu açıklayan pek çok psikoloji kuramı insanların kendilik algısına da değinmiştir. Gelişim insanlarda yaşam boyu devam eden bir süreçtir. Kişi gelişim ile birlikte fiziksel, bilişsel, sosyal-duygusal ve kişilik anlamında pek çok alanda değişime uğramaktadır. Kişilik gelişiminde kendilik algısı, benlik, cinsiyet rolü, cinsiyet rolündeki değişimleri benimseme gibi yapılar oluşmaktadır.

İnsan gelişimin açıklayan pek çok psikoloji kuramı bulunmaktadır. Bunlardan birisi Erikson'un Psikososyal Gelişim Kuramıdır. Erikson gelişimi içsel dürtüler ve dışsal kültürel-sosyal talepler arasındaki etkileşimin bir sonucu olarak görür. Gelişim tüm yaşam boyu devam eder. Bireyler çocuk veya yetişkinen bir kimlik duygusu geliştirmeye çalışırlar. Ona göre durağan bir kimlik duygusu geliştirebilmek için bireyler, tüm yaşam boyunca süren 8 dönemdeki çatışmaları başarıyla çözmek zorundadırlar. İkilem ya da çatışma birey yeni görev, talep ve ilişkilerle karşılaştığında ortaya çıkar. Sağlıklı gelişim tümüyle olmasa bile olumlu yönde ağırlığı olan bir çözümle sağlanır (Sayıl, 2015).

Erikson bu kuramlar içerisinde ebeveynlik rollerine sahip olunan gelim evresine "Üretkenliğe Karşı Durgunluk" olarak adlandırmıştır. Bu dönemde kişi annelik ve babalık rollerinin gereği olarak iyi, sağlıklı bir psikolojiye sahip çocuk yetiştirmeyi hedeflemelidir. Kendilik algısına göre yetiştirdiği çocuk başarılı ya da problemlili çocuk olur diyebiliriz. Bir anne kendini yetersiz, çocuğuna gerekli ilgiyi göstermeyip daha başarılı olmak için çabalamıyorsa çocuk bu kimliği içselleştirecektir.

Ebeveynlik rollerine ilişkin kendilik algısı ile ilgili bazı araştırmalar yapan bir diğer gelişim kuramı Sosyal Öğrenme Kuramıdır. Bu kuram Albert Bandura tarafından ortaya çıkarılan bir kuramdır. Bandura'ya göre kişinin davranışını yaptığı davranışın sonuçlarına bağlı olarak kontrol edilmektedir. İçsel kontrol ve motivasyon gibi güçler de davranışın kontrolünde önemlidir. Bandura, sosyal durumlardaki öğrenmelerin büyük ölçüde taklitle olduğunu savunmuştur (Sayıl, 2015).

Bandura'ya göre kişi model alacağı kişi ye 6nce dikkat eder, sonra bu kişinin problemleri 6z6m şeklini hatırda tutar, model aldığı kişinin motor becerilerine sahip olduktan sonra bu davranışı uygular. Eğer yaptığı davranış çevresindeki insanlar tarafından pekiştirilip g6d6leniyorsa kişi bu davranışı kazanmış olur. Buna annelik ile ilgili bir 6rnek verecek olursak bir ocuk annesinin kendisine nasıl davrandığını, problemlerini nasıl 6zd6đ6n6, nasıl ilgilendiğini model alır. Bu davranışı kendisi de ebeveyn olana kadar hatırında tutup annesi ya da babası gibi yeterli olgunluğa geldiğinde hatırında bulundurduklarını kendi çocuğuna uygular. Eğer yaptığı davranış kendisini g6zlemleyen insanlar tarafından takdir ediliyorsa bu davranış kazanılmış ve olumlu bir kendilik algısına sahip olmuş demektir.

Birçok gelişim kuramı ebeveynlik rollerinin insanlara doğuştan verildiğini bazısı sonradan kazanıldığını savunmaktadır. Araştırmaların ana etmenine baktığımızda ise ebeveynlik rollerine ilişkin kendilik algısının oluşmasında kendi anne-babamızın bize g6sterdiği ilgi ve sevginin baş etken olduğunu g6rmekteyiz.

BÖLÜM III

3. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Araştırmamıza ışık tutacak olan bu bölümde çocukluk dönemi, çocukluk anıları, ebeveynlik rolleri, kendilik algısı ve ebeveynlik rollerine ilişkin kendilik algısı ile ilgili yapılan araştırmalara yer verilecektir.

3.1. Çocukluk Dönemi Anıları üzerine Yapılan Araştırmalar

Anı kavramı pek çok kuramcı ve araştırmacı tarafından kişiliğin oluşmasına büyük etken kabul edilen bir kavramdır. Kuramlarda da görüldüğü gibi psikolojinin yapı taşları olacak bilim insanları tarafından yıllar boyunca önem verilip araştırılmıştır.

Öncelikle “Çocukluk Dönemi Mutluluk ve Huzur Anıları Ölçeğini” ele alalım. Bu ölçek bireyin çocukluk yıllarında yaşadıkları anıları değerlendirmek amacıyla Richter, Gilbert ve Mc Ewan tarafından 2009 yılında geliştirilen bir ölçektir. 20 maddeden oluşan bu ölçek kişinin aldığı puanlara göre çocukluk döneminde mutlu ve huzurlu anıların arttığını göstermektedir.

Anketin Türkçe uyarlamasını yapan Ahmet Akın, Recep Uysal ve Nihan Çitemel geçerlik ve güvenilirlik çalışması ile bizim kültürümüze uygunluğunu ispatlamıştır. Çocukluk Dönemi Mutluluk ve Huzur Anıları Ölçeğinin Türkçeye uyarlanması çocukluk yaşantılarımızı ölçmekte büyük bir etkidir.

Araştırmalar çocukluk döneminde edinilen deneyimlerin (özellikle tehdit ve güven duyguları ile ilgili olan deneyimler) fizyolojik, psikolojik ve sosyal gelişim ve işlevsellik yönünden önemli olduğunu göstermektedir (Gerhart, 2004). Sıcak, destekleyici ve güvenli ortamlar bireyde özgüven ve mutluluğu artırırken, psikolojik sorunlara yatkınlığı da azaltmaktadır. Bu durumun tam aksine reddedici, kötüleyici ve ihmal edici ortamlar ise psikolojik sorunlara yatkınlığı artırmaktadır (Richter, Gilbert & Mc Evan, 2009; Akın ve diğerleri, 2013).

Mahler’in ebeveyn çocuk ilişkileri konusundaki görüşleri de oldukça önemlidir. Mahler, Sigmund Freud’un klasik psikanalitik kuramından ayrılmadan

çocuğun yaşamının başlangıcındaki ilk 36 ayı belli bir sistematikle ele almıştır. Özellikle “İnsan Yavrusunun Psikolojik Doğumu” kitabı çocuğun gelişimi ve ebeveyn ile çocuk arasındaki ilişki konusunda ayrıntılı bir psikanalitik bakış açısı sunar (Mahler, 2003; Aktaran: Öngider, 2013;). Mahler’e göre, insan yavrusunun biyolojik doğumu ile psikolojik doğumu eşzamanlı değildir. Biyolojik doğumun dramatik, gözlemlenebilir ve sınırlarının kesin olduğunu; psikolojik doğumun ise, yavaş bir şekilde gelişen ruhsal bir süreç olduğunu öne sürmüştür. Ayrıca, babanın bebeğin, ilk kez anne dışındaki birinin varlığından haberdar olmasını sağladığını belirtmiştir (Mahler, 1965; Aktaran: Öngider, 2013).

Belsky ve Isabella (1985), yetişkinlerin çocukluk döneminde kendi ailelerinde algıladıkları evlilik ve anne-baba-çocuk ilişkisinin, kendileri çocuk sahibi olduktan sonra evlilik ilişkilerindeki farklılığı yordayıp yordamadıklarını incelemiştir. Bulgulara göre çocukluk dönemine dair, iyi gitmeyen evlilik ve olumsuz anne-baba-çocuk ilişkisi anımsayanların, çocuğun doğumundan sonra evliliklerinde neler olabileceğine dair görüşlerinde pek çok çelişki yaşadığı ve evliliklerinden aldıkları doyumlarının daha az olduğu tespit edilmiştir (Aktaran: Evirgen, 2010). Araştırmacıların işaret ettiği üzere, eşlerin o süre zarfında birbirleriyle olan ilişkileri, geçmişe ait anılarını farklı şekilde hatırlamalarına yol açabilmektedir. Yeni anne-baba olarak yaşadıkları deneyimler çocukluk dönemlerindeki anne baba-çocuk ilişkileri konusunda hatırladıklarını etkileyerek, o dönemde yaşananları da çağrıştırmaktadır. Yaşamın belli bir dönemine ait deneyimler daha sonraki evrelerdeki işlevselliği etkilemektedir (Evirgen, 2010).

Uluğtekin’in (1977) tarafından gerçekleştirilen “Çocuk Yetiştirme Yöntemleri Açısından Anne-Baba Çocuk İlişkileri” konulu araştırma sonunda annenin reddediciliği arttıkça, çocukların anti sosyal ve saldırganlık davranışlarının arttığı; annenin kısıtlayıcı davranışları arttıkça, erkek çocuklardaki yansıtılmış ve kendine dönük saldırganlığın arttığı belirlenmiştir. Buna karşılık, babanın davranışlarıyla çocukların davranışları arasında hiçbir anlamlı ilişki olmadığı belirlenmiştir. Bu araştırma bulguları aynı zamanda, geçmişte baba-çocuk ilişkisinin oldukça sınırlı

düzyeyde olduğunun bir göstergesi olarak düşünülebilir (Aktaran: Şahin ve diğerleri, 2007).

Anna Freud'a göre, bir çocuğun gündelik davranışları ve semptomatolojisi anne-babasının bakımına ya da ihmaline, sevgi ya da sevgisiz yaklaşımına, çocuğa değer vermesine ya da çocuğu aşırı eleştirerek küçümsemesine; bunun yanı sıra, anne-babanın aile yaşamındaki düzen ya da düzensizliğine bağlıdır (Freud, 2003; Aktaran: Öngider, 2013). Ayrıca Anna Freud, annenin mizaç değişikliklerinin çocuk üzerinde önemli bir etki yarattığı da öne sürmüştür (Freud, 2003; Aktaran: Öngider, 2013).

Toplumumuzda yaşanan ekonomik değişmeler de alt ve üst sosyoekonomik düzey aileler arasında birtakım farklılıklar oluşturmaktadır. Bu etkenlerde çocukluk dönemi anıları üzerinde etkilidir diyebiliriz. Kağıtçıbaşı ve diğerleri (2001), düşük gelirli Türk anne ve çocuklarda erken müdahalenin etkilerini incelemiştir. Bu ölçeğin Türkçe uyarlaması ve Mother Enrichment Programı'nın 4 yıl boyunca uygulanmasından sonra eğitim gören anne ve babaların çocuklarıyla daha uyumlu, anlayış ve iş birliği içerisinde oldukları, 779 fiziksel ceza kullanımlarının daha az olduğu bulunmuştur. Genel aile ilişkileri ve aile yakınlığının daha yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir (Şahin ve diğerleri, 2007).

Hortaçsu ve diğerleri (1991), Türk ergenlerin aile ve arkadaşlarıyla olan ilişkilerini etkileyen faktörleri incelemiştir. Türk ergenlerde batı örneğine paralel olarak yaşın artmasıyla birlikte aile ile olan yakınlığın azaldığını bulmuşlardır. Bununla birlikte, batılı ailelerle karşılaştırıldığında, Türk ailelerin kontrolünün daha fazla olması dikkat çekmiştir. Ayrıca Türk ailelerde çocukların babalarla ilişkilerinin daha az olduğu aile içinde annenin rolünün çok daha fazla olduğunu saptamışlardır.

Toplumumuzun hâlâ önemli bir çoğunluğunu oluşturan kırsal kesimde yaşayan aileler, geleneksel değer yargılarını sürdürmektedir. Geleneksel değer yargıları, tutumların sosyoekonomik şartların gereklerine göre değil, geleneklere göre belirlendiğini ifade etmek için kullanılmaktadır. Geleneksel değerlerin etkisinin

sürdürüldüğü çevrelerde geliştirilen tutumların değişmeye karşı direnç gösterdiği ifade edilmektedir (Kulaksızoğlu, 2005: 72).

Çocukluk dönemi yaşantılarının insan hayatının her alanını kaplayan önemli bir etmen olduğu yapılan araştırmalarda da görülmüştür. Ancak ülkemizde çocukluk dönemi ile ilgili araştırmalar olmasına rağmen çocukluk dönemi anıları üzerine yapılan araştırmaların azlığı da görülmektedir. Bu amaçla yaptığımız araştırma çocukluk anıları üzerine yapılan araştırmalara ışık tutacaktır.

3.2. Ebeveynlik Rollerine İlişkin Kendilik Algısı Hakkında Yapılan Araştırmalar

Ebeveynlik rolleri ve kendilik algısı hakkında pek çok araştırmacı yıllarca çalışma yapmıştır.

Balcı (2000, 2004) çalışmasında kadın kavramı ile ilgilenmiş ve “kadın kavramının” ev içi ile ilgili olarak tanımlanırken; kadının çocuklarına bakıp, evi döndürdüğü, çocuk yetiştirdiği, onu rollerine, yetişkinliğe, toplumsal değerlere göre sosyalleştirdiği, hem eş hem de anne olarak kadının bir bireyden çok bir kurumun içinde ve bir rolün parçası olarak görüldüğü ve kadın sözcüğünün ilk çağrışımının annelik ve eş olma rollerine dayandırıldığını ortaya koymuştur. “Başarılı kadın” sözcüğünün ne anlama geldiği konusunda yapılan çalışmada yanıtın daha çok iyi bir anne ve iyi bir eş tanımlaması ile yapıldığı ortaya konmuştur (Kandiyoti, 1979).

Kültürlerarası bir çalışma olan Sümer’in (1998) araştırmasında ise Türk kadınları tarafından en önemli toplumsal kurum olarak “aile” gösterilirken, Norveçli kadınlar tarafından en önemli kurum olarak refah devleti gösterilmiştir (Aktaran: Güler ve Yetim, 2008).

Bornstein ve Cote (2004), çalışmasında ebeveyn bilişlerinin doğası ve bulunduğu kültürden etkilenip etkilenmediği konusunu incelemiş ve ebeveyn bilişleri olarak ele aldığı, annenin kendilik algısında yeterlilik, doyum, rol dengesini kurma ve çocuk yetiştirmeye yapılan yatırım boyutlarında kültürlerarası farklılıkların olduğunu ve bu farklılıkların da kadının içinde yaşadığı toplumun kadına bakış açısından etkilendiğini belirtmiştir (Aktaran: Güler, 2007).

Üzerinde çok çalışılan bir konu olan ebeveyn stilleri, ebeveynin disiplin teknikleri üzerine temellenir. Bu teknikler, disiplinin temelini teşkil eden ebeveyn mesajlarının çocuk tarafından özümseme yeteneğini kolaylaştırır. Böylece yeterli ebeveyn, çocuklarına sosyalleşme aşamalarına katılmaları için olanak tanır. Grusec ve Goodnow (1994), içselleştirmeyi (özümsemeyi) bireyin, toplumun değer ve tutumlarını öğrenip, soysal olarak kabul edilen davranışları, herhangi bir dış güç olmaksızın iç faktörlere bağlı olarak sergilemesi şeklinde tanımlar (Güler ve Yetim, 2008). Elbette çocuğun yanlış ve doğruyu ayırt edebilmesi yani içselleştirilmiş, özümsemiş sosyal standartlara sahip olması, sosyalleşme hedefinin temelini oluşturur. Bunu başarmış ebeveyn de yeterli ebeveyn olarak tanımlanır (Teti & Candelaria, 2002; Güler ve Yetim, 2008).

Lerner ve Galambos (1985), annelik rolünden alınan doyum ile anne-çocuk arasındaki ilişkiye baktıkları çalışmalarında, annelik rolü doyumunun, anne çocuk ilişkisinde, çocuğun olumlu davranış göstermesinde ve olumlu bir ebeveyn olmada önemli bir gösterge olduğunu öne sürdüler. Araştırmacılar, bu çalışmada çalışıyor olsun olmasın annenin rol doyumunun, öncelikli olarak anneliğe özgü kavramların kabul edilmesi ile anlamlı olarak ilişkili olduğunu ortaya koymuşlardır. Rolünden yüksek düzeyde doyum alan kadın, doyum almayana göre çalışıyor olsun ya da olmasın yüksek düzeyde sıcaklık ve kabul sergilemektedir. Rol doyumunun anne-çocuk ilişkisini nasıl etkilediğine bakan Lamb, Chase, Landsdale ve Owen (1979) rol doyumunun kişinin, annelikte kendini algılama ve öz-saygı kavramlarını desteklediğini; böylece kadının, anne olmaya daha duyarlı hale geldiğini öne sürerler (Aktaran: Güler, 2007).

Evlilik çatışmasının hem çocuğun hem de annenin psikolojik uyumları red üzerindeki etkilerinin ve çocuğun algıladığı kabul-reddin incelendiği ülkemizde yapılan bir araştırmada çok önemli sonuçlar elde edilmiştir. Anne babası arasında çok çatışma olan çocukların psikolojik uyumlarının olumsuz olarak etkilendiği bulunmuştur. Benzer şekilde, evlilik çatışması, annelerin de psikolojik uyumlarının olumsuz olarak etkilenmektedir. Ayrıca, evli anneler, kavgalı oldukları eşleriyle bir arada yaşadıklarından, çatışmadan kaçamamakta ve bunun sonucunda doğal olarak

olumsuz etkilenmektedirler. Eşiyle yaşadığı çatışmadan olumsuz etkilenen annenin ise, çocuğuna karşı da daha olumsuz davranabildiği ve bunun sonucunda da, çocuğu tarafından daha reddedici olarak algılanacaktır (Aktaran: Öngider, 2006).

Böylece rolünden doyum alan kadının, annelik için gerekli sayılan duyarlılık ve hevesliliğe sahip olduğu; sonuç olarak da çocuğu ile arasındaki ilişkisi yüksek kalitede olacağı öne sürülmektedir (Aktaran: Lerner & Galambos, 1985). Corywyn ve Bradley (1999), çocuğa verilen sosyo-duygusal yatırımların belirleyicilerine baktıkları çalışmalarında, rolünden zevk alma, rolünü kabul etme, bilgi ve duyarlılık gibi boyutlarda ebeveyn yatırımlarını ele almışlardır. Ebeveyn yatırımları, annelik rolünü kabullenmek ve ebeveyn rolüne hassasiyet gösterme ile olumlu; çocuğun mizacı ile olumsuz yönde ilişkili bulunurken, bireyin bir işte çalışıyor olması ile olumlu yönde ilişkili bulunmuştur (Aktaran: Güler, 2007).

Rollerinden mutsuz olan anneler çocuklarını daha fazla reddederlerken (Stuckey, Mc Ghee & Bell, 1982), Harrell ve Ridley (1975), annenin işine karşı olumlu yada olumsuz tutumunun onun çocuğu ile ilişkisini etkilediğini ve işi ile evini dengede tutan kadının olumlu ebeveyn davranışları göstereceğini öne sürmüşlerdir (Aktaran: Güler, 2007).

Bornstein ve diğerleri (2003), ebeveynlikten alınan doyum ile rol dengesi arasında da pozitif bir ilişki olduğunu ve annelerin ebeveynlikte daha yüksek rol dengesini, dil yeterliliği, limit koymada kararlılık ve öğretici etkileşim bakımından eşiyle arasında daha az uyumsuzluk olması ile sağladıklarını bulmuşlardır (Aktaran: Güler, 2007).

Türkiye’de yapılan çalışmalarda, çocuk yetiştirme örüntüleri, bireyci ve toplulukçu kültürel boyutların etkileri açısından ele alınmıştır. Böylece bireyci ebeveynlerin çocuklarının bağımsızlığını destekleyip onayladıkları, toplulukçu ebeveynlerin ise tam tersine aileye bağlılığı desteklediği belirlenmiştir. İmamoğlu (1986) yaptığı araştırmasında; Türkiye’deki kentli, yüksek sosyoekonomik düzeydeki annelerin çocukta bağımsızlığa ve kendine yeterliğe önem verdiklerini,

orta ve düşük sosyoekonomik düzeydeki annelerin ise itaat ve sadakati ön plana çıkardıklarını ortaya koymuştur.

Oktay (1999), aile içinde, kadının rolünün ne olması gerektiği konusunda kuşaklararası yaptığı çalışmada, kız grubu ile anne grubu arasında anlamlı bir farklılaşma bulmazken; günümüz kadınının daha çok çalışma hayatına katılmasına rağmen öncelikli olarak kadının, çocukları ve eşiyile ilgilenmek, ev işleri yapmak, iyi bir eş ve anne olmasının onun temel rolleri olarak görüldüğü sonucuna ulaşmıştır. Toplumsal cinsiyet rollerinin annelerden kızlarına geçmesinde en önemli neden, bu rollerin kazanılmasında ailenin etkisidir. Kadın modernite etkisine karşın kadınsı özelliklerini terk etmemekte ve analık özelliğini her zaman ön plana çıkartmaktadır (Arkonaç ve Parker, 1996).

Genel yaşam doyumları yüksek olan annelerin bu rolleri ile ilgili doyumlarının da yüksek olacağı düşünülmektedir. Denetim ve yeterlilik algılarının bilişsel sistemin temel öğeleri olduğu ve biliş ile iyi olma ilişkisinde önemli rol oynadıkları bilinmektedir (Yetim, 2001; Güler, 2007).

Ataca ve Kağıtçıbaşı (2005), çocuğun değeri ve aile değişimi üzerine yaptıkları araştırmalarında üç kuşak ve üç sosyoekonomik düzey arasında karşılaştırmalarda bulunmuşlardır. 2003 yılında İstanbul ve iki kırsal bölgede, ne sebep ile çocuk istendiği, cinsiyet tercihi, çocuktan gelecek yardım konusunda beklenti, çocukta istenilen hedefler, gerçek, arzulanan ve ideal çocuk sayısı üzerine yapılan bu çalışmada ebeveyn hedeflerinde değişimler elde edilmiştir. 1975 yılı “çocuğun değeri çalışması ile 2003 yılları bulguları karşılaştırıldığında, 1975’te kırsal bölge ve kentsel düşük sosyoekonomik grubun en çok itaatkâr çocuk yetiştirme hedefini benimsedikleri ve bağımsızlık/kendine güven çocuk yetiştirme hedefini hiç belirtmedikleri; 2003 yılında ise özellikle kentsel yüksek sosyoekonomik düzeyde en çok istenen hedefin bağımsız/kendine güvenen çocuk yetiştirme olduğu bulunmuştur.

Alston ve Williams, 21 babası olan ve 14 babası olmayan, düşük sosyoekonomik düzeydeki 9. sınıf öğrencileri ile çalışmışlardır. Çocukların benlik kavramı üzerinde baba yoksunluğunun etkisini incelemeyi planlamışlardır.

Çocukların benlik kavramı ölçeğinden aldıkları puanları karşılaştırmışlardır. Sonuç da, babasız çocukların daha olumsuz bir benlik kavramına sahip olduklarını saptamışlardır (Alston & Williams, 1982: 134-138; Aktaran: Şahin, 2003).

Mızrakçı (1994), çalışmasında; bilgi düzeyi arttıkça, yetkin çocuk yetiştirme tutumuna olan eğilimde artış olduğu sonucuna varmıştır. Ayrıca babaların daha çok gördükleri, bildikleri ve var olan inançları doğrultusunda çocuklara yaklaştıkları; annelerin ise bu konuda daha çok okudukları, yenilikleri izledikleri ve bunlara uymaya çalıştıkları belirlemiştir (Aktaran: Şahin ve diğerleri, 2008).

Ebeveynlik rollerine ilişkin kendilik algısı üzerine yapılan araştırmalara baktığımızda araştırmamızı destekler pek çok veri bulunmuştur.

BÖLÜM IV

4.YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evreni ve örnekleme, veri toplama araçları ile toplanan verilerin değerlendirilmesinde kullanılan istatistiksel yöntemler üzerinde durulmuştur.

4.1. Araştırmanın Modeli

Araştırma modeli, araştırmanın amacına uygun biçimde verilerin toplanması ve çözümlenebilmesi için gerekli koşulların düzenlenmesini ifade eder (Özsoy, 2012). Araştırma modelleri tarama ve deneme modelleri olmak üzere ikiye ayrılır. Bu araştırma için kullanılacak araştırma modeli tarama yöntemidir. Tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır (Karasar, 2015). Bu modelde nesne ya da bireyleri değiştirme ya da etkileme çabası yoktur. Önemli olan bilinmeye çalışılanı uygun biçimde gözleyip belirleyebilmektir.

Araştırmada genel tarama modeli kullanılmıştır. “Genel tarama modelleri; çok sayıda elemanlardan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak amacıyla evrenin tümü ya da ondan alınacak bir grup örnek ya da örneklem üzerinde yapılan tarama düzenlemeleridir” (Karasar, 2015:79).

Araştırmada hem tekil hem de ilişkisel tarama modelleri kullanılmıştır. Araştırmada örneğin; “Çocukluk dönemi mutluluk, huzur anıları artarsa bireyin ebeveynlik rollerine ilişkin kendilik algısı olumlu yönde gelişecektir.” biçiminde korelasyonel bağlantılar kurulmuştur.

Araştırmada evli ve çocuk sahibi annelere uygulanacak olan anketlerin sonuçları sayısal olarak ifade edilmiştir. Bu nedenle araştırma nicel bir araştırmadır. Yine bu araştırma alan ve uygulamalı araştırmalarla tamamlanmıştır.

Araştırma 976 anneye yaş, eğitim düzeyleri, sosyoekonomik düzeyleri, evlenme yaşları, eşlerinden ayrı ya da birlikte olup olmadıkları gibi değişkenler göz önüne alınarak veriler toplanmıştır.

4.2. Çalışma Evreni ve Örnekleme

Evreni araştırma probleminin etkisi altında bulunan ve bilgi sağlamak için gözlem yapılacak ana küttedir (Bal, 2001). İncelenmek istenen birimlerin meydana getirdiği, gözlenebilir ortak karakteristiklere sahip objelerin oluşturduğu belli bir kurala uyan öğelerden oluşmuş topluluğa evren denir (Karasar, 2004). Sosyoloji, psikoloji, eğitim vb. alanlardaki araştırmalarda evren, genellikle araştırmalarda kullanılacak verilerin kaynağını oluşturur (Kaptan, 1998).

Örnekleme belli bir evrenden, belli kurallara göre seçilmiş ve seçildiği evreni temsil yeterliği kabul edilen küçük kümedir (Karasar, 2004).

Evrene uygun örneklem seçilmesi için uygun örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Örnekleme araştırma evreninden, bu evreni tüm olarak temsil edebilecek nitelikte bir kesiti alınması işidir (Aziz, 2014). Pek çok örnekleme çeşidi vardır. Bu araştırma için kullanılacak örnekleme türü ise uygun örneklemedir. Uygun örnekleme yönteminde örnekleme girecek birey ve objelerin, araştırmacının çevresi de, yakınının da bulunan tanıdığı, bildiği çevreden çekmesidir (Aziz, 2014).

Bu araştırma evli kadınlarda çocukluk dönemi mutluluk anılarının ebeveynlik rollerine ilişkin kendilik algılarını etkilemesi sonucunu ortaya koymak amaçlıdır. Araştırmanın evreni ise çocuk sahibi kadınlardan oluşmaktadır. Bu evren için seçilen örneklem grubu ise bu evrene uygun olarak seçilmiştir. Araştırma örnekleme 2015-2016 eğitim öğretim yılında Nevşehir Merkez ve Ankara Pursaklar'da bulunan öğrencilerin anneleri uygun örnekleme ile seçilerek yapılmıştır.

Araştırma için sonuçları ülkemiz üzerindeki tüm anneleri kapsayacak şekilde yeterli örneklem olan 1025 kadın seçilmiştir. Kadınların çözdüğü ölçeklerde 49 ölçek yapılan araştırmanın daha geçerli ve güvenilir olması amacıyla çalışmamızdan çıkarılmıştır.

Araştırma örneklemin sosyoekonomik düzeyi, eğitim düzeyi, evlenme yaşı, çocuk sayısı, eşinden ayrı ya da birlikte olma durumu, evlenmeden önce kadının anne-babasının sağ-ölü ya da ayrı birlikte olma durumuna göre inceleyecek olursak şu şekildedir:

Tablo-1. Kadının Ekonomik Durumuna İlişkin Frekans Tablosu

Ekonomik Durum	Frekans	Yüzde
Düşük	267	27.4
Orta	584	59.8
Yüksek	125	12.8

Tablo-1'e bakıldığında "Düşük" gelire sahip olan 267 (%27,4) kadın, "Orta" gelire sahip olan 584 (%59,8) kadın, "Yüksek" gelire sahip olan 125 (%12,8) kadın bulunmaktadır. Ekonomik durumu düşük, orta, yüksek olarak belirlenmesini kişisel bilgi formunda "Eve Giren Toplam Gelir" seçeneği eklenerek belirlenmeye çalışılmıştır. Yazılan gelir Türkiye İstatistik Kurumu'nun 2015 yılında belirlediği "Açlık Sınırı", "Yoksulluk Sınırı" değerleri göz önüne alınarak ekonomik durumda düşük, orta, yüksek seçenekleri belirlenmiştir.

"Eve Giren Toplam Gelir" seçeneğine 1500 TL'nin altında olanlar düşük, 1500-4500 arasındakiler orta, 4500 ve üstü yüksek olarak gruplandırılmıştır.

Tablo-2. Kadının Evlenme Yaşına İlişkin Frekans Tablosu

Evlenme Yaşı	Frekans	Yüzde
18 yaş ve altı	343	35.1
19-24	500	51.2
25 ve üstü	133	13.6

Tablo-2 de kadınların evlenme yaşına göre dağılımları incelendiğinde; "18 yaş ve altı" evlenme yaşına sahip olan 343 (%35,1) kadın, "19-24" evlenme yaşına sahip olan 500 (%51,2) kadın ve "25 ve üstü" evlenme yaşına sahip olan 125 (%12,8) kadın bulunmaktadır. Görüldüğü gibi 19-24 yaş arası evlenme oranlarının diğer aralıklara göre daha yoğun olduğunu görmekteyiz. Ancak 18 yaşından küçük yani

reşit olan kadınların da evlenmesi ciddi oranda yüksektir. Bu durumun toplumumuzda daha yetişkin kimliğine ulaşmadan evlenme oranının ciddi bir şekilde karşımıza çıktığını göstermektedir.

Tablo-3. Kadının Eğitim Düzeyine İlişkin Frekans Tablosu

Eğitim Düzeyi	Frekans	Yüzde
İlkokul	329	33.7
Ortaokul	141	14.4
Lise	204	20.9
Üniversite ve üstü	302	30,9

Tablo-3'e bakıldığında bayanların demografik özelliklerine göre dağılımları incelenmiştir. Kadınların eğitim düzeylerine göre dağılımları incelendiğinde; ilkokul mezunu olan 329 (%33,7), ortaokul mezunu olan 141 (%14,4), lise mezunu olan 204 (%20,9) ve üniversite-lisansüstü mezunu olan 302 (%30,9) kadın bulunmaktadır. Eğitim düzeyinin ilkokul ve üniversite mezunları arasında yoğunlaştığını görmekteyiz.

Tablo-4. Kadının Çocuk Sayısına İlişkin Frekans Tablosu

Çocuk Sayısı	Frekans	Yüzde
1	163	16.7
2	433	44.4
3	261	26.7
4 ve üzeri	119	12.2

Tablo-4'de bulunan kadınların çocuk sayılarına göre dağılımlarına bakıldığında, 1 çocuğu olan 163 (%16,7), 2 çocuğu olan 433 (%44,4), 3 çocuğu olan 261 (%26,7), 4 ve üzeri çocuğa sahip olan 119 (%12,2) kadın bulunmaktadır. Çocuk sayılarına bakıldığında 2 çocuk sayısının yoğun olduğu görülmektedir.

Tablo-5. Kadının Çalışma Durumuna İlişkin Frekans Tablosu

Çalışma Durumu	Frekans	Yüzde
Çalışıyor	338	34.6
Çalışmıyor	638	65.4

Tablo-5’de Annenin çalışma durumuna göre dağılımları incelendiğinde, çalışan 338 (%34,6) bayan ve çalışmayan 638 (%65,4) bayan bulunmaktadır. Genel itibarı ile araştırmada yer alan 976 (%100,0) bayan katılımcı bulunmaktadır.

4.3. Veri Toplama Araçları

Bir araştırmada bilimselliğin temel koşulu araştırılan kavramın ölçülebilir olmasıdır (Aksakoğlu, 2006). Bilimsel ifadeler ancak ölçülebilir kavramlarla yapılır (Çakmur, 2012). Ölçme doğrudan (sayı) ve dolaylı (olgusal-yargısal; görüş, tutum belirleme amaçlı) yöntemlerle yapılabilir (Erdoğan, 2001).

Ölçek kavramı özünde ölçme sonuçlarının matematiksel özelliklerini göstermekle birlikte davranış bilimlerinin birçok alanında veri-bilgi toplama amacıyla kullanılır (Çakmur, 2012). Bu araştırmada ise “Çocukluk Dönemi Mutluluk/Huzur Anıları Ölçeği” ve “Ebeveynlik Rolüne İlişkin Kendilik Algısı Ölçeği” kullanılacaktır.

Ölçüm, tanımlanmış kurallara göre belirlenmiş özelliklerin sayısal ifadesidir (Şencan, 2005). Ölçümü önemli kılan iki etken vardır. Bunlar güvenilirlik ve geçerliktir. Güvenilirlik; test veya ölçek sonuçlarının kavramsal yapıya ilişkin olguyu doğru bir şekilde ortaya çıkarması, ölçüm sonuçları farklı yerlerde uygulandığında benzer sonucu vermesidir (Şencan, 2005). Geçerlilik ölçümün amacına uygunluk ve ölçüm yapılan ana kütleyle genelleme yapabilme anlamına gelir (Özdamar, 2004).

Geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarının yürütüldüğü gruplar sayı bakımından istatistiksel analizlerin gerektirdiği yeterliliktedir (Tabachnick & Fidell, 2007). Bir Araştırmanın amacına uygun şekilde istenilen yönde sonuçlar vermesi bu iki etkenin bir arada ev uyumlu bir biçimde olması sonucu oluşturmaktadır.

Bu araştırmada veri toplamada kullanacağımız ölçekler ve özellikleri şöyledir:

4.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmamızın kontrol değişkenini oluşturan kişisel bilgi formunda annenin yaşı, eğitim düzeyi, sosyoekonomik durumu, evlenme yaşı, ilk çocuğa sahip olma yaşı, çocuk sayısı, eşinden ayrı ya da birlikte olma durumu, çocukluğunda anne ya da babanın ayrı ya da birlikte olma durumu, anne babanın sağ ölü, öz üvey olma durumu gibi faktörler her bir katılımcının özelliklerini belli etmek için kullanılmıştır.

4.3.2. Çocukluk Dönemi Mutluluk/Huzur Anıları Ölçeği

Bireyin çocukluk yıllarında yaşadıkları anıları değerlendirmek amacıyla Richter, Gilbert ve Mc Ewan (2009) tarafından geliştirilen bu ölçek 20 maddeden oluşmakta ve 5’li likert tipi bir derecelendirme içermektedir. “1” Hiç bir zaman, “2” Nadiren, “3” Kararsızım, “4” Genellikle, “5” Her zaman ifadeleri ile çocukluk dönemindeki anılara ilişkin soruların puanlanması istenmektedir.

Ölçekten alınabilecek puanlar 20 ile 100 arasında sıralanmakta ve ölçekte ters puanlanan madde bulunmamaktadır.Yükselen puanlar bireyin mutlu ve huzurlu çocukluk anılarına yüksek düzeyde sahip olduğunu göstermektedir (Akın & diğ., 2013).

Çocukluk Dönemi Mutluluk/Huzur Anıları Ölçeği Güvenirlik Çalışması

Çocukluk Dönemi Mutluluk/Huzur Anıları Ölçeği Ahmet Akın, Recep Uysal, Nihan Çitemel tarafından 2013 yılında yapılmış ve Türkiye’ye uygun bir ölçek olduğu görölmüştür. Bu ölçeğin Türkçeye uyarlanması için yapılan analiz sonucunda, ölçeğin düzeltilmiş madde toplam korelasyon katsayılarının 0,52 ile 0,73 arasında sıralandığı görölmüştür. Ölçeğin iç tutarlılık güvenirlik katsayısı 0,93 olarak bulunmuştur (Akın ve diğerleri, 2013).

ÇDMHAÖ’nün Türkçe formunun güvenirlik katsayısının yüksek bulunması güvenirliğin yeterli düzeyde olduğunu göstermektedir. Araştırmalarda kullanılabilir ölçme araçları için öngörülen güvenirlik düzeyinin 0,70 olduğu

(Sipahi, Yurtkoru ve Çinko, 2008) dikkate alınır, ÇDMHAÖ'nün Türkçe formunun güvenilirliğinin sağlandığı söylenebilir.

Geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarından elde edilen sonuçlar Çocukluk Dönemi Mutluluk/Huzur Anıları Ölçeğinin geçerlik ve güvenilirliğinin sağlandığını göstermektedir (Akın ve diğerleri, 2013).

Çocukluk Dönemi Mutluluk/Huzur Anıları Ölçeği Geçerlilik Çalışması

ÇDMHAÖ'nün Türkçe formunun yapı geçerliği için ölçeğin orijinal formunda bulunan faktörlerin doğrulanması amacıyla doğrulayıcı faktör analizi uygulanmıştır. Elde edilen uyum indeksi değerleri ($\chi^2= 358,79$, $sd= 163$, $p= 0,0000$, $RMSEA= 0,055$, $NFI= 0,97$, $CFI= 0,99$, $IFI= 0,99$, $RFI= 0,97$, $GFI= 0,92$, $SRMR= 0,039$) tek boyutlu modelin iyi uyum verdiğini ortaya koymuştur (Hu & Bentler, 1999; Akın & diğ., 2013). Yapılan çalışmalar sonucunda ise ölçeğin yapı geçerliliğinin uygun olduğu yönündedir.

Madde analizi sonucunda ölçeğin madde-toplam korelasyon katsayılarının 0,30 ölçütünü karşıladığı görülmüştür. Madde-toplam korelasyon katsayılarının yorumlanmasında 0,30 ve daha yüksek olan maddelerin, bireyleri ölçülen özellik bakımından iyi derecede ayırt ettiği (Özdamar, 2015) göz önüne alındığında, madde toplam korelasyon katsayılarının yüksek düzeyde olduğu görülmektedir. Dolayısıyla ÇDMHAÖ'nün Türkçe formunun geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarından elde edilen bulgulara göre ölçeğin kullanıma hazır olduğu söylenebilir. (Akın ve diğerleri, 2013).

4.3.3. Ebeveyn Rollerine İlişkin Kendilik Algısı Ölçeği

Ölçek, Mac Phee ve arkadaşları (1986) tarafından, bireyin ebeveynlik rolünde kendisini ne derece yeterli gördüğü, rolünden aldığı doyum, rolüne yatırımı ve diğer yetişkin rolleri ile arasında ne derecede denge kurduğunu ölçmek amacıyla geliştirilmiştir (Aktaran: Güler ve Yetim, 2008).

Ölçek, yeterlilik (6 madde), rol doyum (6 madde), yatırım (5 madde) ve rol dengelemesi (5 madde) alt ölçeklerinde toplam 22 maddeden oluşmaktadır. Katılımcı, 'öte yandan' ile bağlanmış iki zıt fikir cümlesinden kendisini en iyi temsil

eden seçeneği seçer ve her bir önermeye ait ‘bana göre kısmen doğru’ veya ‘bana göre gerçekten doğru’ tanımlamalarından sadece birini işaretlemektedir. Ölçekte bulunan sorulara örnek olarak “Bazı ebeveynler sıklıkla keşke çocuk yapmasaydım der öte yandan bazı ebeveynler ise çocuk sahibi olmaktan nadiren pişmanlık duyar” ifadesi verilebilir. Her bir madde bir görüşün iki ucunu temsil etmektedir. Bu şekilde olan ifadelerin ölçekte yer almasının amacı, sosyal arzu edilebilir yanıt vermeyi en aza indirmektir. Alınan yüksek puan, o boyutta bireyin ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algısını olumlu değerlendirdiğini göstermektedir (Güler ve Yetim, 2008).

Ebeveyn Rollerine İlişkin Kendilik Algısı Ölçeği 2008 yılında Meltem Güler ve Ünsal Yetim tarafından gerekli izinlerin alınması sonucu 2008 yılında Türkçeye uyarlanmıştır. Yapılan çalışmalarda ise ölçeğin Türk kültürü açısından geçerli ve güvenilir bir düzeyde olduğu görülmüştür.

Ebeveyn Rollerine İlişkin Kendilik Algısı Ölçeği Güvenirlilik Çalışması

Güvenirlilik Çalışması Ebeveyn Rolüne İlişkin Kendilik Algısı Ölçeği’nin güvenirliliği iç tutarlık katsayısı ve test-tekrar test güvenirliliği hesaplanarak incelenmiştir. ERKA Ölçeği’nin alt ölçeklerinin Cronbach alfa iç tutarlık katsayıları, Yeterlilik Alt Ölçeği için 0.68, Rol Doyumu Alt Ölçeği için 0.65, Yatırım Alt Ölçeği için 0.65, Rol Dengelemesi Alt Ölçeği için 0.61’dir. ERKA Ölçeğinin test-tekrar test güvenirliliğini belirleyebilmek için 83 katılımcıya (% 68 anne ve % 32 anneanne) altı hafta sonra tekrar ulaşılmıştır. Testin tamamından alınan tek bir toplam puan elde edilemediğinden ölçeğin bütünü için Cronbach alfa katsayısı ve iki yarım güvenirliliği hesaplanmamıştır. Ölçeğin güvenirliliği ile ilgili elde edilen sonuçların tatmin edici düzeyde olduğu görülmektedir. Elde edilen güvenirlilik değerleri orijinal çalışmada elde edilenlere yakındır (Güler ve Yetim, 2008).

Ebeveyn Rollerine İlişkin Kendilik Algısı Ölçeği Geçerlik Çalışması

Ebeveyn Rolüne İlişkin Kendilik Algısı Ölçeği’nin yapı geçerliği konusunda bilgi edinebilmek için faktör analizi yapılmıştır. Örneklemen yeterliliğini değerlendirmek üzere hesaplanan KMO katsayısının (0.74) olarak yüksek ve faktör analizinin geçerliğini sınavan Barlett testi sonucunun ise anlamlı 1140.695 ($p < .001$)

olması nedeni ile faktör analizinin yapılabileceği görülmüştür. Temel bileşenler analizinde öz değeri 1'den yüksek 6 bileşen bulunmuştur. Öz değerlerin grafik dağılımı incelendiğinde, orijinal ölçekte olduğu gibi dört bileşenli ve varimaks rotasyonlu çözüm tercih edilmiştir (Güler ve Yetim, 2008).

Ebeveynlik Rollerine İlişkin Kendilik Algısı Ölçeğinin Türkçeye uyarlaması yapılırken bazı maddelerin yapılan geçerlilik, güvenirlik çalışmasında hem düşük puan alması hem de bizim kültürümüze uyum sağlamadığı için çıkarılmıştır.

4.4. Verilerin Toplanması ve Analizi

4.4.1. Verilerin Toplanması

Verileri toplamak amacıyla daha önceden belirlenmiş olan örneklem grubunda bulunan ebeveynlere uygulamada yardımcı olacak rehber öğretmenlere bilgilendirme yapılmış ve nasıl bir yol izleneceği ifade edilmiştir. Çalışma süresi içerisinde “Çocukluk Dönemi Mutluluk/Huzur Anıları Ölçeği” ve “ Ebeveynlik Rollerine İlişkin Kendilik Algısı Ölçeği” birlikte uygulanmıştır. Annenin özlük nitelikleriyle ilgili bilgileri elde etmek için ayrıca kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Uygulamadan önce ölçeklerle ilgili yönergeler okunmuş ve uygulamayla ilgili bir bilgi verilmiştir. Her bir annedeki uygulama yaklaşık 20-25 dakika sürmüştür.

4.4.2. Verilerin Analizi

İlk aşamada ölçekler ayrı ayrı değerlendirilmiş ölçekleri eksik ya da yanlış olan öğrenciler örneklemden çıkarılmıştır. Toplamda 1025 anneye uygulanan ölçek yanlış ve eksik cevaplandırmadan dolayı 49 ölçek çıkarılmıştır ve toplamda 976 kişilik bir örneklem grubu oluşturulmuştur.

Araştırmada veri toplama araçlarından elde edilen veriler bilgisayar ortamında SPSS programı ile yapılmıştır. Araştırmada en düşük hata payı 0.05 alınmıştır. Annelerin yaş, eğitim düzeyi, sosyoekonomik durum, evlenme yaşı gibi değişkenler frekans ve yüzde dağılımları varyans analizleri ile belirlenmiştir.

Kadının sosyoekonomik düzeyine, evlilik yaşına, eğitim düzeylerine ve çocuk sayılarına göre çocukluk dönemi mutluluk anılarına yönelik algıları arasındaki ilişki

Anova yöntemi ile belirlenmiştir. Yine kadının sosyoekonomik düzeyine, evlilik yaşına, eğitim düzeylerine ve çocuk sayılarına göre Ebeveynlik Rolüne İlişkin Kendilik Algılarına yönelik algıları arasındaki ilişki Anova yöntemi ile belirlenmiştir.

Annenin çalışma durumuna göre Çocukluk Dönemi Anılarına Yönelik Algıları arasındaki farklılığa ve Ebeveynlik Rollerine İlişkin Kendilik Algısı Ölçeğinin Alt Faktörleri ve geneline ait algı düzeyleri arasındaki farklılığa ilişkin Bağımsız T-Testi kullanılmıştır.

Çocukluk Dönemi Mutluluk/Huzur Anılarına Yönelik Algıları İle Ebeveynlik Rolüne İlişkin Kendilik Algı Ölçeğinin Genel ve Alt Faktörlerine Ait Algıları Arasında Pearson Korelasyon yöntemi ile belirlenmiştir.

BÖLÜM V

5. BULGULAR

Bu bölümde araştırmanın problemine ve bu bağlı alt problemlere ilişkin elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Bulgular alt problemlerin sırasına uygun olarak ele alınmıştır.

1. Bulgu

Tablo-6. Kadınların Çocukluk Dönemi Mutluluk/Huzur Anılarına Yönelik Algıları İle Ebeveynlik Rolüne İlişkin Kendilik Algı Ölçeğinin Geneli ve Alt Faktörlerine Ait Algıları Arasında Pearson Korelasyon Sonuçları

		Rol doyumunu	Yatırım	Rol dengeleme	Yeterlik	ERKA
ÇDMA	r	,62(*)	,56(*)	,69(*)	,643(*)	,75(*)
	p	,000	,000	,000	,000	,000

*p<,05

Tablo-6'ya bakıldığında bayanların çocukluk dönemi mutluluk/huzur anılarına yönelik algıları ile ebeveynlik rolüne ilişkin kendilik algı ölçeğinin geneli ve alt faktörlerine yönelik algıları arasında ilişki incelenmiştir. Bayanların çocukluk dönemi mutluluk/huzur anılarına yönelik algıları ile rol doyumunu alt faktörüne yönelik algıları arasında $r=,62$, $p=,000<,05$ 'e göre pozitif yönde yüksek düzeye yakın anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Bayanların çocukluk dönemi mutluluk/huzur anılarına yönelik algıları ile yatırım alt faktörüne yönelik algıları arasında $r=,55$, $p=,000<,05$ 'e göre pozitif yönde orta düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Bayanların çocukluk dönemi mutluluk/huzur anılarına yönelik algıları ile rol dengeleme alt faktörüne yönelik algıları arasında $r=,69$, $p=,000<,05$ 'e göre pozitif yönde yüksek düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Bayanların çocukluk dönemi mutluluk/huzur anılarına yönelik algıları ile yeterlik alt faktörüne yönelik algıları arasında $r=,64$, $p=,000<,05$ 'e göre pozitif yönde yüksek düzeye yakın anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Bayanların çocukluk dönemi mutluluk/huzur anılarına yönelik algıları ile ebeveynlik rolüne ilişkin kendilik algıları arasında $r=,75$, $p=,000<,05$ 'e göre pozitif yönde yüksek düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Bayanların çocukluk dönemi mutluluk/huzur anılarına yönelik

algıları, ebeveynlik rolüne ilişkin kendilik algılarının %56'sını ($r^2=(0,75)^2$) açıklamaktadır.

2. Bulgu

Tablo-7. Kadınların Sosyoekonomik Düzeylerine Göre Çocukluk Dönemi Anılarına Yönelik Algıları Arasındaki Farklılığa İlişkin Anova Sonuçları

	Ekono mik Durum	N	$\bar{X}$	S	Kareler Toplam	Kareler Ort.	F (973/2)	p	Post Hoc (Tukey)
ÇDMA	Düşük	267	73,3	19,6	11336,7	5668,3			3>1,
	Orta	584	79	15,6	265393,4	272,8	20,8	,000	3>2
	Yüksek	125	84,3	13,3	276730,1				2>1

Tablo-7'ye bakıldığında bayanların sosyoekonomik düzeylerine göre çocukluk dönemi mutluluk/huzur anılarına yönelik algıları arasında $F(2-973)= 20,8$, $p=,000<,05$ 'e göre anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Bu anlamlı farklılık, yüksek düzeyde ekonomik duruma sahip olan bayanların çocukluk dönemi mutluluk/huzur anılarına yönelik algılarının ($\bar{X}=84,3$), orta düzeyde ekonomik duruma sahip olan bayanların çocukluk dönemi mutluluk/huzur anılarına yönelik algılarından ($\bar{X}=79$) ve düşük düzeyde ekonomik duruma sahip olan bayanların çocukluk dönemi mutluluk/huzur anılarına yönelik algılarından ($\bar{X}=73,3$) daha yüksek olmasından, orta düzeyde ekonomik duruma sahip olan bayanların çocukluk dönemi mutluluk/huzur anılarına yönelik algılarının ($\bar{X}=79$) ve düşük düzeyde ekonomik duruma sahip olan bayanların çocukluk dönemi mutluluk/huzur anılarına yönelik algılarından ($\bar{X}=73,3$) daha yüksek olmasından kaynaklanmaktadır.

3. Bulgu

Tablo-8. Kadınların Evlilik Yaşına Göre Çocukluk Dönemi Anılarına Yönelik Algıları Arasındaki Farklılığa İlişkin Anova Sonuçları

	Evlilik		$\bar{X}$	S	Kareler	Kareler	F	p	Post
	Yaşı	N			Toplam	Ort.			(973/2)
								(Tukey)	
ÇDMA	18Yaş<	343	75,3	18,2	5564,4	2782,2			3>1
	19-24	500	78,8	16,3	271165,7	278,7	9,9	,000	3>2
	25 Yaş>	133	82,5	13,6	276730,1				2>1

Tablo-8'e bakıldığında bayanların evlilik yaşına göre çocukluk dönemi mutluluk/huzur anılarına yönelik algıları arasında F (2-973)=9,98, p=,000<,05'e göre anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Bu anlamlı farklılık, "18 Yaş ve Altı" aralığında evlenen bayanların çocukluk dönemi mutluluk/huzur anılarına yönelik algılarının ($\bar{X}=75,3$), "19-24 Yaş" aralığında evlenen bayanların çocukluk dönemi mutluluk/huzur anılarına yönelik algılarından ($\bar{X}=78,8$) ve "25 Yaş ve Üstü" aralığında evlenen bayanların çocukluk dönemi mutluluk/huzur anılarına yönelik algılarından ($\bar{X}=82,5$) küçük olmasından kaynaklanmaktadır.

4. Bulgu

Tablo-9. Kadınların Eğitim Düzeylerine Göre Çocukluk Dönemi Anılarına Yönelik Algıları Arasındaki Farklılığa İlişkin Anova Sonuçları

	Eğitim	N	$\bar{X}$	S	Kareler	Kareler	F	p	Post
					Toplam	Ort.			(972/3)
								(Tukey)	
ÇDMA	İlkokul	329	75,6	18,2	8958,6	2986,2			4>1,
	Ortaokul	141	75,2	19,9	267771,5	275,4			4>2,
	Lise	204	77,8	15,6	276730,1		10,8	,000	4>3
	Üniversite-	302	82,4	13,5					

Tablo 9'a bakıldığında bayanların eğitim düzeylerine göre çocukluk dönemi mutluluk/huzur anılarına yönelik algıları arasında $F(3-972)=10,8$, $p=,000<,05$ 'e göre anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Bu anlamlı farklılık, "üniversite-lisansüstü" mezunu olan bayanların çocukluk dönemi anılarına yönelik algılarının ($\bar{X}=82,4$), "Ortaokul" mezunu olan bayanların çocukluk dönemi anılarına yönelik algılarından ($\bar{X}=75,2$), "Lise" mezunu olan bayanların çocukluk dönemi anılarına yönelik algılarından ($\bar{X}=77,8$) ve "İlkokul" mezunu olan bayanların çocukluk dönemi anılarına yönelik algılarından ($\bar{X}=75,6$) daha büyük olmasından kaynaklanmaktadır.

5. Bulgu

Tablo-10. Kadınların Çocuk Sayısına Göre Çocukluk Dönemi Anılarına Yönelik Algıları Arasındaki Farklılığa İlişkin Anova Sonuçları

	Çocuk sayısı	N	$\bar{X}$	S	Kareler	Kareler	F	p	Post Hoc
					Toplam	Ort.			
ÇDMA	1	163	79,8	13,8	3722,3	1240,8	4,4	,004	4<1, 4<2,
	2	433	79,5	16,5	273007,8	280,9			
	3	261	76,3	19,1	276730,1				
	4 ve üzeri	119	74,5	15,9					

Tablo-10'a bakıldığında bayanların çocuk sayılarına göre çocukluk dönemi mutluluk/huzur anılarına yönelik algıları arasında $F(3-972)=4,4$, $p=,004<,05$ 'e göre anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Bu anlamlı farklılık, 4 ve üzeri çocuğu olan bayanların çocukluk dönemi mutluluk/huzur anılarına yönelik algılarının ($\bar{X}=74,5$), 1 çocuğu olan bayanların çocukluk dönemi mutluluk/huzur anılarına yönelik algılarından ($\bar{X}=79,8$) ve 2 çocuğu olan bayanların çocukluk dönemi mutluluk/huzur anılarına yönelik algılarından ($\bar{X}=79,5$) küçük olmasından kaynaklanmaktadır.

6. Bulgu

Tablo-11. Kadınların Çalışma Durumlarına Göre Çocukluk Dönemi Anılarına Yönelik Algıları Arasındaki Farklılığa İlişkin Bağımsız T-Testi Sonuçları

	Çalışma Durumu	N	$\bar{X}$	S	t	sd	p
ÇDMA	Çalışıyor	338	81,1	14,6	4,1	974	,000
	Çalışmıyor	638	76,5	17,8			

Tablo-11'e bakıldığında kadınların çalışma durumlarına göre çocukluk dönemi mutluluk/huzur anılarına yönelik algıları arasında $t(974)=4,07$, $p=,000<,05$ 'e göre anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Bu anlamlı farklılık, çalışan bayanların çocukluk dönemi mutluluk/huzur anılarına yönelik algılarının ($\bar{X}=81,1$), çalışmayan bayanların çocukluk dönemi mutluluk/huzur anılarına yönelik algılarından ($\bar{X}=76,5$) büyük olmasından kaynaklanmaktadır.

7. Bulgu

Tablo-12. Kadınların Sosyoekonomik Düzeylerine Göre Ebeveynlik Rolüne İlişkin Kendilik Algısı Ölçeğinin Alt Faktörleri ve Geneline Ait Algı Düzeyleri Arasındaki Farklılığa İlişkin Anova Sonuçları

	Ekonomik Düzey	N	$\bar{X}$	S	Kareler Toplam	Kareler Ort.	F (973/2)	p	Post Hoc (Tukey)
Rol Doyumu	Düşük	267	14,5	3,7	825,8	412,9	41,2	,000	3>1,
	Orta	584	16,1	3	9740,6	10			3>2,
	Yüksek	125	17,2	2,5	10566,4				2>1
Yatırım	Düşük	267	12,6	3,7	1164	582	46,9	,000	3>1,
	Orta	584	14,4	3,5	12062,4	12,4			3>2,
	Yüksek	125	16,2	3,2	13226,4				2>1
Denge	Düşük	267	14,3	3,9	236,3	118,15	9,5	,000	3>1,

	Orta	584	15,2	3,4	12112,1	12,45		3>2,
	Yüksek	125	15,9	3,4	12348,4			2>1
Yeterlilik	Düşük	267	19,1	5,6	1323,2	661,6		3>1,
	Orta	584	20,6	5	25393,6	26,1	25,4 ,000	3>2,
	Yüksek	125	23,0	4,7	26716,8			2>1
ERKA	Düşük	267	60,9	14,7	12418,8	6209,4		3>1,
	Orta	584	66,2	12,1	158184,4	162,6	38,2 ,000	3>2,
	Yüksek	125	72,7	11,1	170603,2			2>1

Tablo-12'ye bakıldığında bayanların sosyoekonomik düzeylerine göre ebeveynlik rolüne ilişkin kendilik algısı ölçeğinin alt faktörleri ve geneline yönelik algı düzeyleri arasındaki farklılıklar incelenmiştir. “Rol Doyumu” alt faktörüne ilişkin bayanların sosyoekonomik düzeylerine göre algı düzeyleri arasında $F(2-973)=41,8$, $p=,000<,05$ 'e göre anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Bu anlamlı farklılık, yüksek düzeyde ekonomik duruma sahip olan bayanların rol doyumlarına yönelik algılarının ($\bar{X}=17,3$), orta düzeyde ekonomik duruma sahip olan bayanların rol doyumlarına yönelik algılarından ($\bar{X}=16,1$) ve düşük düzeyde ekonomik duruma sahip olan bayanların rol doyumlarına yönelik algılarından ($\bar{X}=14,5$) daha yüksek olmasından ve orta düzeyde ekonomik duruma sahip olan bayanların rol doyumlarına yönelik algılarının ($\bar{X}=16,1$) ve düşük düzeyde ekonomik duruma sahip olan bayanların rol doyumlarına yönelik algılarından ($\bar{X}=14,5$) daha yüksek olmasından kaynaklanmaktadır.

“Yatırım” alt faktörüne ilişkin bayanların sosyoekonomik düzeylerine göre algı düzeyleri arasında $F(2-973)=46,9$, $p=,000<,05$ 'e göre anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Bu anlamlı farklılık, yüksek düzeyde ekonomik duruma sahip olan bayanların yatırıma yönelik algılarının ($\bar{X}=16,2$), orta düzeyde ekonomik duruma sahip olan bayanların yatırıma yönelik algılarından ($\bar{X}=14,4$) ve düşük düzeyde ekonomik duruma sahip olan bayanların yatırıma yönelik algılarından ($\bar{X}=12,6$)

daha yüksek olmasından ve orta düzeyde ekonomik duruma sahip olan bayanların yatırıma yönelik algılarının ($\bar{X} = 14,4$) ve düşük düzeyde ekonomik duruma sahip olan bayanların yatırıma yönelik algılarından ($\bar{X} = 12,6$) daha yüksek olmasından kaynaklanmaktadır.

“Rol Dengeleme” alt faktörüne ilişkin bayanların sosyoekonomik düzeylerine göre algı düzeyleri arasında $F_{(2-973)}=9,5$, $p=,000<,05$ 'e göre anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Bu anlamlı farklılık, yüksek düzeyde ekonomik duruma sahip olan bayanların rol dengelemesine yönelik algılarının ($\bar{X} = 15,9$), orta düzeyde ekonomik duruma sahip olan bayanların rol dengelemesine yönelik algılarından ($\bar{X} = 15,2$) ve düşük düzeyde ekonomik duruma sahip olan bayanların rol dengelemesine yönelik algılarından ($\bar{X} = 14,4$) daha yüksek olmasından ve orta düzeyde ekonomik duruma sahip olan bayanların rol dengelemesine yönelik algılarının ($\bar{X} = 15,2$) ve düşük düzeyde ekonomik duruma sahip olan bayanların rol dengelemesine yönelik algılarından ($\bar{X} = 14,4$) daha yüksek olmasından kaynaklanmaktadır.

“Yeterlik” alt faktörüne ilişkin bayanların sosyoekonomik düzeylerine göre algı düzeyleri arasında $F_{(2-973)}=25,4$, $p=,000<,05$ 'e göre anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Bu anlamlı farklılık, yüksek düzeyde ekonomik duruma sahip olan bayanların yeterliklerine yönelik algılarının ($\bar{X} = 23$), orta düzeyde ekonomik duruma sahip olan bayanların yeterliklerine yönelik algılarından ($\bar{X} = 20,6$) ve düşük düzeyde ekonomik duruma sahip olan bayanların yeterliklerine yönelik algılarından ($\bar{X} = 19,1$) daha yüksek olmasından ve orta düzeyde ekonomik duruma sahip olan bayanların yeterliklerine yönelik algılarının ($\bar{X} = 20,6$) ve düşük düzeyde ekonomik duruma sahip olan bayanların yeterliklerine yönelik algılarından ($\bar{X} = 19,1$) daha yüksek olmasından kaynaklanmaktadır.

Bayanların sosyoekonomik düzeylerine göre ebeveyn rollerine ilişkin kendilik algıları arasında $F_{(2-973)}=38,2$, $p=,000<,05$ 'e göre anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Bu anlamlı farklılık, yüksek düzeyde ekonomik duruma sahip olan bayanların ebeveyn rollerine ilişkin kendilik algılarının ($\bar{X} = 72,7$), orta düzeyde

ekonomik duruma sahip olan bayanların ebeveyn rollerine ilişkin kendilik algılarından ($\bar{X}=66,2$) ve düşük düzeyde ekonomik duruma sahip olan bayanların ebeveyn rollerine ilişkin kendilik algılarından ($\bar{X}=60,9$) daha yüksek olmasından ve orta düzeyde ekonomik duruma sahip olan bayanların ebeveyn rollerine ilişkin kendilik algılarından ($\bar{X}=66,2$) ve düşük düzeyde ekonomik duruma sahip olan bayanların ebeveyn rollerine ilişkin kendilik algılarından ($\bar{X}=60,9$) daha yüksek olmasından kaynaklanmaktadır.

8. Bulgu

Tablo-13. Kadınların Evlilik Yaşlarına Göre Ebeveynlik Rolüne İlişkin Kendilik Algısı Ölçeğinin Alt Faktörleri ve Geneline Ait Algı Düzeyleri Arasındaki Farklılığa İlişkin Anova Sonuçları

	Evlilik Yaşı	N	$\bar{X}$	S	Kareler Toplam	Kareler Ort.	F (973/2)	p	Post Hoc (Tukey)
Rol Doyumu	18 Yaş<	343	15,0	3,5	400,3	200,1	19,2	,000	3>1, 3>2, 2>1
	19-24	500	16,1	3,2	10166,1	10,5			
	25 Yaş>	133	16,9	2,7	10566,4				
Yatırım	18 Yaş<	343	13	3,5	790,9	395,5	30,9	,000	3>1, 3>2, 2>1
	19-24	500	14,5	3,7	12435,5	12,8			
	25 Yaş>	133	15,6	3,2	13226,4				
Rol Dengeleme	18 Yaş<	343	14,7	3,8	90,5	45,2	3,6	,028	3>1, 2>1
	19-24	500	15,3	3,5	12257,9	12,6			
	25 Yaş>	133	15,4	3,2	12348,4				
Yeterlik	18 Yaş<	343	19,7	5,5	506,3	253,1	9,4	,000	3>1, 3>2, 2>1
	19-24	500	20,8	5	26210,6	26,9			
	25 Yaş>	133	21,8	5	26716,8				
ERKA	18 Yaş<	343	62,7	13,6	5811,1	2905,6	17,2	,000	3>1, 3>2,
	19-24	500	66,3	12,9	164792,1	169,4			

Tablo-13'e bakıldığında bayanların evlilik yaşına göre ebeveynlik rolüne ilişkin kendilik algılarını geneli ve alt faktörlerine yönelik algıları arasında farklılıklar incelenmiştir. "Rol Doyumu" alt faktöründe bayanların evlilik yaşlarına göre algıları arasında $F(2-973)=19,2$, $p=,000<,05$ 'e göre anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Bu anlamlı farklılık, "18 Yaş ve Altı" aralığında evlenen bayanların rol doyumuna yönelik algılarının ($\bar{X}=15$), "19-24 Yaş" aralığında evlenen bayanların rol doyumuna yönelik algılarından ($\bar{X}=16,1$) ve "25 Yaş ve Üstü" aralığında evlenen bayanların rol doyumuna yönelik algılarından ($\bar{X}=16,9$) küçük olmasından ve "19-24 Yaş" aralığında evlenen bayanların rol doyumuna yönelik algılarının ($\bar{X}=16,1$), "25 Yaş ve Üstü" aralığında evlenen bayanların rol doyumuna yönelik algılarından ($\bar{X}=16,9$) küçük olmasından kaynaklanmaktadır.

"Yatırım" alt faktöründe bayanların evlilik yaşlarına göre algıları arasında $F(2-973)=30,94$, $p=,000<,05$ 'e göre anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Bu anlamlı farklılık, "18 Yaş ve Altı" aralığında evlenen bayanların yatırıma yönelik algılarının ($\bar{X}=13$), "19-24 Yaş" aralığında evlenen bayanların yatırıma yönelik algılarından ($\bar{X}=14,5$) ve "25 Yaş ve Üstü" aralığında evlenen bayanların yatırıma yönelik algılarından ($\bar{X}=15,6$) küçük olmasından ve "19-24 Yaş" aralığında evlenen bayanların yatırıma yönelik algılarının ($\bar{X}=14,5$), "25 Yaş ve Üstü" aralığında evlenen bayanların yatırıma yönelik algılarından ($\bar{X}=15,6$) küçük olmasından kaynaklanmaktadır.

"Rol Dengeleme" alt faktöründe bayanların evlilik yaşlarına göre algıları arasında $F(2-973)=3,6$, $p=,000<,05$ 'e göre anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Bu anlamlı farklılık, "18 Yaş ve Altı" aralığında evlenen bayanların rol dengelemesi yönelik algılarının ($\bar{X}=14,7$), "19-24 Yaş" aralığında evlenen bayanların rol dengelemesi yönelik algılarından ($\bar{X}=15,3$) ve "25 Yaş ve Üstü" aralığında evlenen

bayanların rol dengelemesi yönelik algılarından ($\bar{X}=15,4$) küçük olmasından kaynaklanmaktadır.

“Yeterlik” alt faktöründe bayanların evlilik yaşlarına göre algıları arasında $F_{(2-973)}=9,4$, $p=,000<,05$ 'e göre anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Bu anlamlı farklılık, “18 Yaş ve Altı” aralığında evlenen bayanların yeterliklerine yönelik algılarının ($\bar{X}=19,7$), “19-24 Yaş” aralığında evlenen bayanların yeterliklerine yönelik algılarından ($\bar{X}=20,8$) ve “25 Yaş ve Üstü” aralığında evlenen bayanların yeterliklerine yönelik algılarından ($\bar{X}=21,8$) küçük olmasından ve “19-24 Yaş” aralığında evlenen bayanların yeterliklerine yönelik algılarının ($\bar{X}=20,8$), “25 Yaş ve Üstü” aralığında evlenen bayanların yeterliklerine yönelik algılarından ($\bar{X}=21,8$) küçük olmasından kaynaklanmaktadır.

Bayanların evlenme yaşlarına göre ebeveynlik rolüne ilişkin kendilik algıları arasında $F_{(2-973)}=17,2$, $p=,000<,05$ 'e göre anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Bu anlamlı farklılık, “18 Yaş ve Altı” aralığında evlenen bayanların ebeveynlik rolüne ilişkin kendilik algılarının ($\bar{X}=62,7$), “19-24 Yaş” aralığında evlenen bayanların ebeveynlik rolüne ilişkin kendilik algılarından ($\bar{X}=66,3$) ve “25 Yaş ve Üstü” aralığında evlenen bayanların ebeveynlik rolüne ilişkin kendilik algılarından ($\bar{X}=70,1$) küçük olmasından ve “19-24 Yaş” aralığında evlenen bayanların ebeveynlik rolüne ilişkin kendilik algılarının ($\bar{X}=66,3$), “25 Yaş ve Üstü” aralığında evlenen bayanların ebeveynlik rolüne ilişkin kendilik algılarından ($\bar{X}=70,1$) küçük olmasından kaynaklanmaktadır.

9. Bulgu

Tablo-14. Kadınların Eğitim Düzeylerine Göre Ebeveynlik Rolüne İlişkin Kendilik Algısı Ölçeğinin Alt Faktörleri ve Geneline Ait Algı Düzeyleri Arasındaki Farklılığa İlişkin One-Way Anova Sonuçları

	Eğitim	N	$\bar{X}$	S	Kareler Toplam	Kareler Ort.	F(972/3)	p	Post Hoc (Tukey)
Rol Doyumu	İlkokul	329	15	3,4	735,3	245,1	24,2	,000	4>1, 4>2, 3>1, 3>2
	Ortaokul	141	14,9	3,7	9831,1	10,1			
	Lise	204	16,3	3,2	10566,4				
	Üniversite ve üstü	302	16,9	2,6					
Yatırım	İlkokul	329	12,8	3,6	1619,7	539,9	45,2	,000	4>1, 4>2, 3>1, 3>2
	Ortaokul	141	13	3,7	11606,7	11,9			
	Lise	204	14,6	3,7	13226,4				
	Üniversite ve üstü	302	15,8	3,1					
Rol Dengeleme	İlkokul	329	14,9	3,7	61,7	20,6	1,6	,181	
	Ortaokul	141	14,7	3,9	12286,7	12,6			
	Lise	204	15,1	3,4	12348,4				
	Üniversite ve üstü	302	15,4	3,3					
Yeterlilik	İlkokul	329	20,4	5,4	680,9	227	8,5	,000	4>1, 4>2, 4>3
	Ortaokul	141	19,4	5,8	26035,9	26,8			
	Lise	204	19,9	5	26716,8				
	Üniversite ve üstü	302	21,7	4,8					
ERKA	İlkokul	329	63,3	13,6	9419,1	3139,7	18,9	,000	4>1, 4>2, 4>3, 3>2
	Ortaokul	141	61,8	15,5	161184,2	165,8			
	Lise	204	65,4	12,6	170603,2				

Tablo-14'e bakıldığında bayanların eğitim düzeylerine göre ebeveynlik rolüne ilişkin kendilik algılarını geneli ve alt faktörlerine yönelik algıları arasında farklılıklar incelenmiştir. "Rol Doyumu" alt faktöründe bayanların eğitim düzeylerine göre algıları arasında $F(2-973)=24,2$, $p=,000<,05$ 'e göre anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Bu anlamlı farklılık, lise mezunu olan bayanların rol doyumuna yönelik algılarının ($\bar{X}=16,3$) ve üniversite-lisansüstü mezunu olan bayanların rol doyumuna yönelik algılarının ($\bar{X}=16,9$), ilkokul mezun olan bayanların rol doyumuna yönelik algılarından ($\bar{X}=15$) ve ortaokul mezunu olan bayanların rol doyumuna yönelik algılarından ($\bar{X}=14,9$) büyük olmasından kaynaklanmaktadır.

"Yatırım" alt faktöründe bayanların eğitim düzeylerine göre algıları arasında $F(2-973)=45,2$, $p=,000<,05$ 'e göre anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Bu anlamlı farklılık, lise mezunu olan bayanların yatırıma yönelik algılarının ($\bar{X}=14,6$) ve üniversite-lisansüstü mezunu olan bayanların yatırıma yönelik algılarının ($\bar{X}=15,8$), ilkokul mezun olan bayanların yatırıma yönelik algılarından ($\bar{X}=12,8$) ve ortaokul mezunu olan bayanların yatırıma yönelik algılarından ($\bar{X}=13$) büyük olmasından kaynaklanmaktadır.

"Rol Dengeleme" alt faktöründe bayanların eğitim düzeylerine göre algıları arasında $F(2-973)=1,63$, $p=,181>,05$ 'e göre anlamlı farklılık olmadığı görülmektedir. Anlamlı bir farklılık olmamasına rağmen, Üniversite-lisansüstü mezunu olan bayanların rol dengelemesine yönelik algılarının daha yüksek olduğu görülmektedir.

"Yeterlik" alt faktöründe bayanların eğitim düzeylerine göre algıları arasında $F(2-973)=8,5$, $p=,000<,05$ 'e göre anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Bu anlamlı farklılık, üniversite-lisansüstü mezunu olan bayanların yeterlik yönelik algılarının ($\bar{X}=21,7$), lise mezunu olan bayanların yeterlik yönelik algılarından ($\bar{X}=19,9$),

ilkokul mezun olan bayanların yeterlik yönelik algılarından ($\bar{X} = 20,4$), ortaokul mezunu olan bayanların yeterlik yönelik algılarından ($\bar{X} = 19,4$) büyük olmasından kaynaklanmaktadır.

Bayanların eğitim düzeylerine göre ebeveynlik rolüne ilişkin kendilik algılarının $F_{(2-973)} = 18,9$, $p = ,000 < ,05$ 'e göre anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Bu anlamlı farklılık, üniversite-lisansüstü mezunu olan bayanların ebeveynlik rolüne ilişkin kendilik yönelik algılarının ($\bar{X} = 69,9$), lise mezunu olan bayanların ebeveynlik rolüne ilişkin kendilik yönelik algılarından ($\bar{X} = 65,4$), ilkokul mezun olan bayanların ebeveynlik rolüne ilişkin kendilik yönelik algılarından ($\bar{X} = 63,3$), ortaokul mezunu olan bayanların ebeveynlik rolüne ilişkin kendilik yönelik algılarından ($\bar{X} = 61,8$) büyük olmasından ve lise mezunu olan bayanların ebeveynlik rolüne ilişkin kendilik yönelik algılarının ($\bar{X} = 65,4$), ortaokul mezunu olan bayanların ebeveynlik rolüne ilişkin kendilik yönelik algılarından ($\bar{X} = 61,8$) büyük olmasından kaynaklanmaktadır.

10. Bulgu

Tablo-15. Kadınların Çocuk Sayılarına Göre Ebeveynlik Rolüne İlişkin Kendilik Algısı Ölçeğinin Alt Faktörleri ve Geneline Ait Algı Düzeyleri Arasındaki Farklılığa İlişkin One-Way Anova Sonuçları

	Çocuk Sayısı	N	$\bar{X}$	S	Kareler Toplam	Kareler Ort.	F(972/3) p	Post Hoc (Tukey)
Rol Doyumu	1	163	16,4	2,9	446,1	148,7	14,3 ,000	1>3,
	2	433	16,3	3	10120,3	10,4		1>4,
	3	261	15,4	3,8	10566,4			2>3,
	4 ve üzeri	119	14,3	3				2>4
Yatırım	1	163	15,5	3,4	1030,7	343,6	27,4 ,000	1>3,
	2	433	14,6	3,5	12195,6	12,6		1>4,
	3	261	13,2	3,9	13226,4			2>3,
	4 ve üzeri	119	12,4	3				2>4

Rol Dengeleme	1	163	15	3,6	92,9	31		
	2	433	15,4	3,5	12255,5	12,6		
	3	261	14,9	3,8	12348,4		2,5	,062
	4 ve üzeri	119	14,5	3,2				
Yeterlilik	1	163	20,6	4,7	197	65,7		
	2	433	21	5,2	26519,8	27,3		
	3	261	20,1	5,7	26716,8		2,4	,066
	4 ve üzeri	119	20	4,9				
ERKA	1	163	67,5	11,1	4872,2	1624,1		
	2	433	67,2	12,7	165731,1	170,5		1>3,
	3	261	63,5	15,1	170603,2		9,5	,000
	4 ve üzeri	119	61,5	12				1>4, 2>3, 2>4

Tablo-15'e bakıldığında bayanların çocuk sayılarına göre ebeveynlik rolüne ilişkin kendilik algılarını geneli ve alt faktörlerine yönelik algıları arasında farklılıklar incelenmiştir. "Rol Doymu" alt faktöründe bayanların çocuk sayılarına göre algıları arasında $F(2-973)=14,3$, $p=,000<,05$ 'e göre anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Bu anlamlı farklılık, 1 çocuğu olan bayanların rol doyumuna yönelik algılarının ($\bar{X}=16,4$) ve 2 çocuğu olan bayanların rol doyumuna yönelik algılarının ($\bar{X}=16,3$), 3 çocuğu olan bayanların rol doyumuna yönelik algılarından ($\bar{X}=15,4$) ve 4 ve üzeri çocuğu olan bayanların rol doyumuna yönelik algılarından ($\bar{X}=14,3$) büyük olmasından kaynaklanmaktadır.

"Yatırım" alt faktöründe bayanların çocuk sayılarına göre algıları arasında $F(2-973)=27,4$, $p=,000<,05$ 'e göre anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Bu anlamlı farklılık, 1 çocuğu olan bayanların yatırım yönelik algılarının ($\bar{X}=15,5$) ve 2 çocuğu olan bayanların yatırım yönelik algılarının ($\bar{X}=14,6$), 3 çocuğu olan bayanların yatırım yönelik algılarından ($\bar{X}=13,2$) ve 4 ve üzeri çocuğu olan bayanların yatırım yönelik algılarından ($\bar{X}=12,4$) büyük olmasından kaynaklanmaktadır.

“Rol Dengeleme” alt faktöründe bayanların çocuk sayılarına göre algıları arasında $F_{(2-973)}=2,5$, $p=,062>,05$ 'e göre anlamlı farklılık olmadığı görülmektedir.

“Yeterlik” alt faktöründe bayanların çocuk sayılarına göre algıları arasında $F_{(2-973)}=2,4$, $p=,066>,05$ 'e göre anlamlı farklılık olmadığı görülmektedir.

Bayanların çocuk sayılarına göre ebeveynlik rolüne ilişkin kendilik algıları arasında $F_{(2-973)}=9,5$, $p=,000<,05$ 'e göre anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Bu anlamlı farklılık, 1 çocuğu olan bayanların ebeveynlik rolüne ilişkin kendilik algılarına yönelik algılarının ($\bar{X}=67,5$) ve 2 çocuğu olan bayanların ebeveynlik rolüne ilişkin kendilik algılarına yönelik algılarının ($\bar{X}=67,2$), 3 çocuğu olan bayanların ebeveynlik rolüne ilişkin kendilik algılarına yönelik algılarından ($\bar{X}=63,5$) ve 4 ve üzeri çocuğu olan bayanların ebeveynlik rolüne ilişkin kendilik algılarına yönelik algılarından ($\bar{X}=61,5$) büyük olmasından kaynaklanmaktadır.

11. Bulgu

Tablo-16. Kadınların Çalışma durumlarına Göre Ebeveynlik Rolüne İlişkin Kendilik Algısı Ölçeğinin Alt Faktörleri ve Geneline Ait Algı Düzeyleri Arasındaki Farklılığa İlişkin Bağımsız T-Testi Sonuçları

	Çalışma Durumu	N	$\bar{X}$	S	t	sd	p																																												
Rol Doyumu	Çalışıyor	338	16,7	2,8	6,3	974	,000																																												
	Çalışmıyor	638	15,4	3,5				Yatırım	Çalışıyor	338	15,5	3,3	8,7	974	,000	Çalışmıyor	638	13,4	3,7	Rol Dengelemesi	Çalışıyor	338	15,3	3,4	1,6	974	,122	Çalışmıyor	638	14,9	3,6	Yeterlik	Çalışıyor	338	21,4	4,8	3,9	974	,000	Çalışmıyor	638	20,1	5,4	ERKA	Çalışıyor	338	69,2	11,3	6,4	974	,000
Yatırım	Çalışıyor	338	15,5	3,3	8,7	974	,000																																												
	Çalışmıyor	638	13,4	3,7				Rol Dengelemesi	Çalışıyor	338	15,3	3,4	1,6	974	,122	Çalışmıyor	638	14,9	3,6	Yeterlik	Çalışıyor	338	21,4	4,8	3,9	974	,000	Çalışmıyor	638	20,1	5,4	ERKA	Çalışıyor	338	69,2	11,3	6,4	974	,000	Çalışmıyor	638	63,6	13,8								
Rol Dengelemesi	Çalışıyor	338	15,3	3,4	1,6	974	,122																																												
	Çalışmıyor	638	14,9	3,6				Yeterlik	Çalışıyor	338	21,4	4,8	3,9	974	,000	Çalışmıyor	638	20,1	5,4	ERKA	Çalışıyor	338	69,2	11,3	6,4	974	,000	Çalışmıyor	638	63,6	13,8																				
Yeterlik	Çalışıyor	338	21,4	4,8	3,9	974	,000																																												
	Çalışmıyor	638	20,1	5,4				ERKA	Çalışıyor	338	69,2	11,3	6,4	974	,000	Çalışmıyor	638	63,6	13,8																																
ERKA	Çalışıyor	338	69,2	11,3	6,4	974	,000																																												
	Çalışmıyor	638	63,6	13,8																																															

Tablo-16'ya bakıldığında bayanların çalışma durumlarına göre ebeveynlik rolüne ilişkin kendilik algısı ölçeğinin geneli ve alt faktörlerine yönelik algıları arasındaki farklılık incelenmiştir. “Rol Doyumu” alt faktörüne ilişkin bayanların çalışma durumlarına göre algıları arasında $t(974)=6,3$, $p=,000<,05$ 'e göre anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Bu anlamlı farklılık, çalışan bayanların rol doyumuna yönelik algılarının ($\bar{X}=16,7$), çalışmayan bayanların rol doyumuna yönelik algılarından ($\bar{X}=15,4$) daha büyük olmasından kaynaklanmaktadır.

“Yatırım” alt faktörüne ilişkin bayanların çalışma durumlarına göre algıları arasında $t(974)=8,7$, $p=,000<,05$ 'e göre anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Bu anlamlı farklılık, çalışan bayanların yatırıma yönelik algılarının ($\bar{X}=15,5$), çalışmayan bayanların yatırıma yönelik algılarından ($\bar{X}=13,4$) daha büyük olmasından kaynaklanmaktadır.

“Rol Dengeleme” alt faktörüne ilişkin bayanların çalışma durumlarına göre algıları arasında $t(974)=1,6$, $p=,122>,05$ 'e göre anlamlı farklılık olmadığı görülmektedir. Anlamlı farklılık olmamasına rağmen, çalışan bayanların rol dengelemeye yönelik algılarının, çalışmayan bayanların rol dengelemeye yönelik algılarından daha büyük olduğu görülmektedir.

“Yeterlik” alt faktörüne ilişkin bayanların çalışma durumlarına göre algıları arasında $t(974)=3,9$, $p=,000<,05$ 'e göre anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Bu anlamlı farklılık, çalışan bayanların yeterliklerine yönelik algılarının ($\bar{X}=15,5$), çalışmayan bayanların yeterliklerine yönelik algılarından ($\bar{X}=13,4$) daha büyük olmasından kaynaklanmaktadır.

Bayanların çalışma durumlarına göre ebeveynlik rolüne ilişkin kendilik algıları arasında $t(974)=6,4$, $p=,000<,05$ 'e göre anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Bu anlamlı farklılık, çalışan bayanların ebeveynlik rolüne ilişkin kendilik algılarına yönelik algılarının ($\bar{X}=69,2$), çalışmayan bayanların ebeveynlik rolüne ilişkin

kendilik algılarına yönelik algılarından ($\bar{X}=63,6$) daha büyük olmasından kaynaklanmaktadır.

BÖLÜM VI

6.TARTIŞMA VE YORUM

Bu bölümde alt problemlerle ilgili olarak araştırma örneklemini oluşturan kadınların çocukluk dönemi mutluluk anıları ve ebeveynlik rollerine ilişkin kendilik algısı yaş, eğitim düzeyi, gelir, evlenme yaşı, çocuk sayısı, durumuna bağlı olarak ve genel olarak çocukluk dönemi mutluluk anılarının ebeveynlik rollerine ilişkin kendilik algısı arasındaki ilişkiye ait bulgular tartışılmış ve yorumlanmıştır.

6.1. Kadınların Çocukluk Dönemi Mutluluk Anılarına İle Ebeveynlik Rollerine İlişkin Kendilik Algısı ve Alt Faktörleri Arasındaki Farklılaşmaya İlişkin Verilerin Tartışılması

Araştırmamızın problem cümlesi olan “Kadınların Çocukluk Dönemi Mutluluk Anıları Ebeveynlik Rollerine İlişkin Kendilik Algısına Etki Eder mi?” sorusunun asıl cevabı ise anlamlı bulunmuştur.

Aile, çocuğun sağlıklı bir kişilik gelişimine katkı sağlayan en önemli toplumsal kurumdur. Özellikle aile ortamı ve anne-babanın çocuğa yönelik yaklaşımının çocuk tarafından nasıl algılandığı, çocuğun nasıl bir kişilik geliştireceğinin en önemli göstergeleridir (Erdoğan, 2006; Akın ve diğerleri, 2013). Aile işlevleri ve özellikleri çocuğun davranış sorunları üzerine doğrudan bir etkiye sahiptir. Ailelerin sorun çözebilme ve krize yaklaşım becerileri de çocuğa yansır (Tahiroğlu ve diğerleri, 2009; Akın ve diğerleri, 2013). Her çocuğun, karşılaşmış olduğu sorunlarla başa çıkabilme düzeyleri birbirlerinden farklıdır. Çocuğun sorunları çözmede başarılı ya da başarısız olması onun yaşadığı dünyaya ve kendisine bakış açısını etkiler. Sorunları ile başa çıkabilen çocuklar, küçük yaşlardan itibaren kendilerine dönük olumlu bir algıya sahip olurlar (Erdoğan, 2006; Akın ve diğerleri, 2013).

Aksoy ve Diken (2009), ebeveynlerin öz yeterliliğinin gelişmesinde; kendi anne-babalarıyla geçirdikleri bağlanma deneyiminin, eşlerinden ve yakın çevresinden gördüğü sosyal desteğin ve eğitim düzeylerinin etkili olduğunu belirtmektedir. Coleman ve Karraker (1997), ebeveynlik öz yeterliliğinde literatürdeki kaynaklarda çoğunlukla bahsedilmeyen kişinin “annelik rolüne yönelik zihinsel ve davranışsal

hazır bulunuşluğunun da rol oynadığını belirtmektedir (Aktaran: Öztürk ve Giren, 2015).

6.2. Sosyoekonomik Düzey ve Çocukluk Dönemi Anılarına İlişkin Algılar Arasındaki Farklılaşmaya İlişkin Bulguların Tartışılması

Çocukluk dönemi anılarının sosyoekonomik düzey açısından ilişkiye bakıldığında kişinin sosyoekonomik düzeyi yüksek olanlara göre orta ve düşük olanlardan çok daha yüksek olduğu görülmüştür.

Yapılan bu araştırma göstermektedir ki birey çocukluk döneminde maddi imkânlarının yüksek olması çocukluk döneminde yaşadıkları duygulara etki etmiştir. Çocukluk dönemi mutluluk anılarına sosyoekonomik düzeyin etki ettiğini gösteren pek çok araştırmada çalışmamızı destekler niteliktedir.

Sosyoekonomik durumun yetersiz olması ailenin temel ihtiyaçlarını karşılayamamasına, hayattan tatmin olamamalarına neden olabilmektedir. Bu da aile ilişkilerine gerginlik, sinirlilik, sebatsızlık, tedirginlik şeklinde yansıyarak, çocuğun yaşamını sürdürme kaygılarının oluşmasına neden olabilmektedir. Ayrıca çocuğun okul veya ev çevresindeki arkadaşlarının yediğini yiyememe, giydiğini giyememe ve bunları içine sindirememeleri de kaygı düzeylerini artırabilecektir (Alisinanoğlu ve Ulutaş, 2016). Çocuklarda kaygıyı etkileyen etmenler üzerine yapılan araştırmada sosyoekonomik düzeyi düşük olan çocukların kaygı düzeylerinin yüksek olduğunu göstermektedir. Girgin (1990) üç farklı sosyoekonomik düzeydeki çocukların kaygı puanlarında farklılıklar görüldüğünü, alt sosyoekonomik düzeydeki çocukların kaygı düzeylerinin yüksek olduğunu tespit etmiştir (Aktaran: Alisinanoğlu ve Ulutaş, 2016). Aral 1997’de yaptığı çalışmasında da sosyoekonomik düzeyle kaygı arasında anlamlı bir ilişkinin olduğunu tespit etmiştir (Aktaran: Alisinanoğlu ve Ulutaş, 2016).

Sosyal kaygı araştırması yapan pek çok araştırmacı çocukluk dönemindeki yaşantıların sosyoekonomik düzeye bağlı olarak düşük sosyoekonomik düzeydeki kişilerin yüksek sosyoekonomik düzeyli bireylere oranla daha yüksek kaygıya sahip olduklarını ortaya koymuştur.

Çocuklar üzerine yapılan bir araştırmada Demir ve arkadaşlarının (2000) yaptıkları başka bir çalışmada da, üst sosyoekonomik düzeydeki çocukların sosyal kaygılarının alt ve orta sosyoekonomik düzeydeki çocuklardan anlamlı biçimde düşük olduğu görülmüştür.

Keskin ve Orgun da 2007 yılında yaptığı araştırmada sosyal kaygının çoğunlukla, sosyoekonomik ve anne- baba eğitim düzeyi düşük olan ergenlerde daha fazla görüldüğünü saptanmıştır.

Ayrıca anne-babanın birlikte yaşama durumunun sosyal kaygı ile ilişkisi bazı çalışmalarda risk faktörü olarak ele alınırken (Erkan, 2002), bazı çalışmalarda ise anne-babanın ayrı olması sosyal kaygıyı arttıran bir neden olarak ele alınmıştır (Palancı, 2004; Aktaran: Tezcan, 2015).

Landy (2005) yaptığı çalışma sonucunda ailenin sosyoekonomik kültürel yapısının ergenin ruh sağlığını önemli ölçüde etkilediğini, dolayısıyla bununda ergenin davranışlarına yansıdağını ortaya koymuştur (Aktaran: Gürsoy, 2006).

White ve Rogers ise (2000) çalışmasında ailenin sosyoekonomik kaynaklarının çocuğun duygusal gelişiminde dolayısıyla kendi ile ilgili düşüncelerinde önemli role sahip olduğunu, sosyoekonomik düzey düştükçe ergenlerin gelecek ile ilgili kaygılarının arttığını vurgulamıştır (Aktaran: Gürsoy, 2006). Ergenlik döneminin de çocukluk döneminin içerisinde kabul edildiği pek çok araştırmacı ve kuramcı tarafından kabul edilmektedir.

Çocukluk döneminde maddi imkân ya da imkânsızlıkların kişinin tüm hayatını etkileyecek izler bıraktığı yapılan araştırmalardan da anlaşılmaktadır.

Kişinin çocukluk döneminde yaşadığı maddi imkânsızlıklar bazı üzücü anıları beraberinde getirmiş birey kendisi de yetişkinlik dönemi içerisinde çocuk sahibi olduğunda da aynı durumu kendi çocuklarının yaşamaması için her dediklerini yerine getirdiği ve bundan dolayı da çocukların daha bencil bir tutum sergilediği ebeveynlerden alınan bilgiler arasındadır.

6.3. Kadınların Evlilik Yaşına Bağlı Olarak Çocukluk Dönemi Mutluluk Anılarına İlişkin Bulguların Tartışılması

Araştırmamızın verilerine baktığımızda “18 ve daha küçük” yaşta evlenen kadınların düşük, “19-24” yaş arasında evlenenlerin ve “25 ve üstü” evlenenlerin ise daha yüksek “Çocukluk Dönemi Mutluluk/Huzur Anılarına” sahip olduğu görülmüştür. Yaptığımız araştırmada 976 kişinin %35’i 18 yaşından önce evlendiği görülmüştür. Bu sayı oldukça yüksektir ve bu da göstermektedir ki çocukluklarını yaşayamayan pek çok kadın çocuk sahibi olmaktadır.

Kadınlardan alınan bilgilere bakıldığında 12 yaşında bile evlilik yapıldığı görülmüştür. Bu kişilerin evlilik yerine evcilik yaptığı da alınan sonuçlar arasındadır.

Kişinin evlenme yaşı ne kadar yüksekse çocukluk dönemindeki mutluluk hatıraları o kadar artmakta kişi o denli çocukluğunu yaşamaktadır. Evlenme yaşının artması ile kadın kendisi ve geleceği hakkında daha sağlıklı fikirlere sahip olmakta ve çocukluk dönemini daha kaliteli biçimde geçirecektir.

Kişinin sosyoekonomik düzeyinin erken yaşta evlenmeye etken olduğu yapılan araştırmalarda görülmektedir. Çalışmamız sürekli göç alan bir konumda olduğu için sosyoekonomik olarak düşük seviyede olan kişilerin erken yaşta evlilik yaptığı görülmektedir.

Medeni Kanuna göre fiil ehliyeti, bir kimsenin kendi fiil ve işlemleriyle kendi lehine haklar ve aleyhine borçlar yaratabilme iktidarı olarak tanımlanır (Akıntürk ve Karaman, 2012; Boran, Gökçay, Devocioğlu ve Eren, 2013). Bu ehliyete sahip olabilmek için bir kimsenin kanunun belirlemiş olduğu yaş sınırını aşmasına ergin olmak ve bu yaşa da erginlik yaşı denir (Akıntürk ve Karaman, 2012; Boran ve diğerleri, 2013). Her devlet, kendi toplumunun şartlarına göre erginlik yaşını belirler. İsviçre’den aldığımız Medeni Kanunda erginlik yaşı yirmi yaştan, iki yaş küçültülmek suretiyle on sekiz yaşın tamamlanması olarak belirlenmiştir (Akıntürk ve Karaman, 2012). Bazı özel durumlarda kişi on sekiz yaşını doldurmamış olmasına karşın ergin sayılabilir, bunlardan biri evlenme ile ergin olma, diğeri ise ergin kılınmadır. Medeni Kanun madde 11/II’ ye göre evlenme kişiyi ergin kılar.

Türkiye İstatistik Kurumu'ndan (TÜİK) istenilen son 10 yılı içeren verilere göre, kadınlar arasında 18 yaş altı evlenme oranları, ilk evlenme yılına göre 2002'de %7,3 iken bu oran 2011 yılında %7,2 olarak hesaplanmaktadır. Bu oranlar sadece resmi evlilikleri kapsamakta olup, kayıt dışı ve dini nikâhları kapsamamaktadır. Ülkemizde TÜİK evlenme istatistikleri verilerine göre ortalama ilk evlenme yaşı kadınlar için 2001 yılında 22,2 iken, 2010 yılında 23,2'ye yükselmiştir (Boran ve diğerleri, 2013).

Türkiye'de erken yaşta evlenmeye etken gelenek görenek kuralları, ülkemizin doğu bölgesindeki başlık parası geleneği, maddi imkânsızlıklar, eğitim düzeyinin düşük olması yatmaktadır. Bu amaçla Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı kız çocuklarının erken yaşta evlenmesine engel olmak için pek çok çalışma yapmaktadır. Eğitim öğretimi 12 yıla çıkartarak eğitim zorunluluğu ile erken yaşta evlenmelere engel olmak istemektedir.

Ülkemizde de Milli Eğitim Bakanlığı ile UNICEF arasında imzalanan protokolle başlatılan kız çocuklarının okullulaşmasına destek ve cinsiyete dayalı her türlü ayrımcılığın ortadan kaldırılması amaçlı "Haydi kızlar okula", ilköğretim/lise kız öğrenci bursları, "Baba beni okula gönder" gibi projelerin çocuk gelinlerin önlenmesi açısından önemlidir (Meb, 2015).

Dünya genelinde 17 yaşın altındaki 51 milyon çocuk gelin bulunuyor (The International center for research on women, 2005; Aktaran: Düzen ve Atalay, 2014). Türkiye'de de bu oran bazı yerlerde 10'da 3 iken bazı bölgelerde 10'da 4'e kadar çıkıyor (Kaptanoğlu, Ergöçmen, 2012; Aktaran: Düzen ve Atalay, 2014). Yine Kaptanoğlu ve Ergöçmen'in çalışmasına göre Türkiye'de 15 yaşından evvel yapılan evliliklerin 1993'ten 2008'e yüzde 18'den 11'e azaldığı, ayrıca 15 yaşından önce evlenenlerin oranı kırsal kesimde yüzde 35'ten yüzde 14'e, 18 yaşından önce evlenenlerin oranı yine kırsal kesimde yüzde 63'ten 36'ya düşmüş durumda (Aktaran: Düzen ve Atalay, 2014). Kız çocuklarında erken evliliğin en yaygın olduğu bölgeler Doğu Anadolu ve Orta Anadolu olarak belirlenmiş. Bu oranlardaki azalma eğilimlerine rağmen hala 10 kadından 4'ü erken evlilik (Doğu Anadolu'da) ve 10

kadıncıdan3'ü (Orta Anadolu'da) erken evlilik yapmış durumda (Kaptanoğlu ve Ergöçmen, 2012; Aktaran: Düzen ve Atalay, 2014).

Pek çok kuramcı kişilerin 21 yaşına kadar ergenlik döneminin devam ettiğini ifade etmiştir ve yine pek çok araştırmacı da ergenlik dönemini çocukluğun devamı olarak görmektedir. Araştırmamızın verilerine baktığımızda 19-24 yaş arası evlenenlerin oranı 25 yaşından sonra evlenenlere oranla daha düşük olduğu görülmüştür. Bu da kişinin içindeki çocuğun 25 yaşına kadar yaşadığını göstermektedir. Kişinin erken yaşta evlenmesinin tüm hayatını ve kararlarını etkileyecek kritik bir öneme sahip olduğu yapılan araştırmalar ve araştırmamızın verileri ile görülmüştür.

6.4. Kadınların Eğitim Düzeylerine Göre Çocukluk Dönemi Anılarına Yönelik Algıları Arasındaki Farklılığa İlişkin Bulgular

Kadınların eğitim düzeyleri ile çocukluk dönemi anıları arasında üniversite mezunu olan bir annenin ilkokul, lise ve ortaokul düzeyinde eğitim seviyesine sahip olanlara oranla daha yüksek bir ilişki olduğunu göstermektedir.

Eğitim sistemi içerisinde herhangi bir öğrencinin, eğitimine devam etmeme kararı alması ya da eğitimine devam etmenin gereğini yerine getiremeyerek süreçten ayrılmak zorunda kalması eğitsel açıdan istenmeyen bir sonuçtur (Taylı, 2008). “Okulu bırakma” ya da “okul terki” olarak adlandırılan bu durum, eğitim öğretime devam eden öğrencinin değişik olumsuz nedenlerden ötürü içinde bulunduğu eğitim basamağını tamamlayamaması olarak tanımlanmaktadır (Dekkers & Claassen, 2001; Aktaran: Taylı, 2008;). Bu tanımdan bütün eğitim basamakları anlaşılabilirse de, üzerinde özellikle durulan lise eğitiminin sonuna kadarki eğitsel sürecin tamamlanamamasıdır (Mahoney & Cairns, 1997; Taylı, 2008).

Sosyal yapı içerisinde ekonomik ve politik olarak yer almak, çok zaman lise ve üzeri eğitimi gerektirmektedir. Bu amaçla okulu bırakan çocuklara yönelik “Okuma-yazma kursları, Açık Ortaokul ve Lise” eğitimleri açılarak kişinin herhangi bir sebeple yarıda bıraktığı okulları devam ettirip eğitim kalitelerinin yükselmesi sağlanmıştır.

Kadınların çocukluk dönemlerinde eğitimini yarıda bırakarak evlenmesi hayatının pek çok aşamasını geçip hızlı bir şekilde evlilik, eş ve annelik rollerine uyum sağlaması demektir. Bu kişiler çocukluk dönemini yaşayamadan yetişkin kimliğine büründüğünü göstermektedir. Araştırmamızı yaparken kadınlardan aldığımız verilere baktığımızda eğitimine çok istediği halde devam edemeyen ve sonarsında evlenip 16 yaşlarında bile çocuk sahibi olan kadınlar olduğu görülmüştür.

Ülkemizde özellikle kız çocukları sosyoekonomik nedenler, eğitim eksikliği, geleneksel ya da buna benzer sebeplerle eğitimlerini yarıda bırakmaktadır.

Erken yaşta evlenmek kız çocuklarının eğitim hayatının da yarıda kesilmesine neden olmaktadır. Ayaz, Ayaz ve Soylu (2012) erken evlenen çocukların çoğunun okulu terk ettiğini rapor etmiştir (Aktaran: Kaynak, 2014). Okulu evlilikten dolayı terk eden çocuğun eğitim hayatı da yarıda kalmaktadır.

Erken evliliklerin mağdurlarının daha fazla kız çocukları olduğu göz önünde bulundurulduğunda, erken yaş evliliklerinin daha çok kız çocuklarının eğitimini yarıda kestiği öne sürülebilir. Bu iddiayı destekleyecek şekilde 2009 yılı Mart ayında evlenme veya nişanlanma nedeniyle 693 çocuğun okula devam etmediği ve bunların 675'inin kız, 18'inin ise erkek çocuğu olduğu bildirilmektedir (Özcebe ve Biçer, 2013; Aktaran: Kaynak, 2014). Bu durum ise kız çocuklarını eşlerine daha bağımlı hale getirmekte ve yaşadıkları olumsuzluklara bir yenisini eklemektedir. Ayrıca toplumda kadın ve erkekler arasında var olan eşitsizlik, bu nedenle, daha da pekişebilmektedir.

Eğitim düzeyinin artması kişinin yaşam kalitesinin arttığını gösteren önemli bir faktördür. Bu bireyler çocukluk dönemlerini sağlıklı bir şekilde geçirdiği için yetişkinlikte aldıkları her karar sağlam olacaktır. Araştırmamız da bunu gösteren verilerden oluşmaktadır.

6.5. Kadınların Çocuk Sayılarına Bağlı Olarak Çocukluk Dönemi Mutluluk Anıları Arasındaki Farklılaşmaya İlişkin Bulguların Tartışılması

Araştırmamızın verilerine baktığımızda kadının çocuk sayısı ile çocukluk anıları arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmuştur. 4 ve üzeri çocuk sahibi olan kadınların 1 ve 2 çocuk sahibi olan kadınların çocukluk dönemi algılarına göre düşük algıya sahip oldukları ortaya çıkmıştır.

Çocukluk dönemi yaşantılarımızın sahip olduğumuz çocuk sayısı ile ilişkili olmasının pek çok sebebi vardır. Araştırmamızı yaparken kadınlardan aldığımız bilgilerden sosyoekonomik düzeyi düşük ve eğitimi yarıda bırakmış ve erken yaşta evlenmiş kadınların çocuk sayılarının diğer kadınlara oranla daha yüksek olduğu görülmektedir.

1 çocuk sahibi olan kadınlar genel olarak çalışıp kariyer yapmak isteyenler, 2 ve 3 çocuk sahibi kadınlar da aynı şekilde hem çalışan hem de ev hanımı olan kadınlardan oluşmaktadır. Ancak 4 ve üzeri çocuk sahibi bayanlar ev hanımı olan kadınlardan oluşmaktadır.

Toplumumuzda önceden çocuk sayısının fazla olması normal görülmeğe yken Sağlık Bakanlığı tarafından uygulanan Aile Planlaması uygulaması sayesinde her ailenin bakacak, ilgilecek kadar çocuk sahibi olmasını amaçlaması hem daha bilgili anne baba hem de daha sağlıklı kişiliğe sahip nesillerin ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Ülkemizde çocukluk dönemi anılarının çocuk sayıları ile ilişkili ya da farklı olduğunu gösteren araştırma daha önce yapılmamıştır. Bundan dolayı yaptığımız bu araştırma çocukluk döneminin insan hayatının her yönünü etkilediğini gösteren önemli bir araştırmadır.

6.6. Kadınların Çalışma Durumlarına Bağlı Olarak Çocukluk Dönemi Anılarına İlişkin Verilerin Tartışılması

Araştırmamızın verileri bize çalışan bayanların çocukluk dönemine ait anılarına ilişkin algılarının çalışmayan bayanlara oranla daha yüksek bir mutluluk algısına sahip olduklarını göstermektedir.

Çocukluk döneminde problemleri sağlıklı bir biçimde çözen bireyler yetişkinliğinde ayakları üzerine durup kendilerine yetebilmeyi amaç edinirler. Evlendiklerinde ise çocuklarına ilgi bakımı yeterli düzeyde verip hem de çalışabilirler. Çalışan kadınların çocukluk dönemlerinden bu yana kendilerinin yanında olan ailesinin desteğini yetişkinlik döneminde de hisseder ve çocukluğunu mutlu huzurlu bir şekilde hatırlar.

Annenin çalışması kız çocuğun kendini yüksek eğitimsel ve mesleki hedeflere yöneltmesinde güdüleyici olmakta ve annelerinin çalışmasından duydukları hayranlıktan dolayı, onu önemli bir model olarak görmektedirler ki, bu durum özellikle okul öncesi dönem çocuklarında sözel olarak görülebilir ve çocuk bundan duyduğu gururu sık sık belirtir (Stewart & Friedman, 1987; Dworetzky, 1990; Aktaran: Aktaş, 1994).

Çalışan kadınların ev hanımlarına göre toplum içerisinde daha çok takdir edildiği görülmektedir. Araştırmamızın veri toplama aşamasında kadınlardan aldığımız bilgiler ev hanımlarının artık hayatı tek düze gördükleri ev işi yapmaktan ve çocukla ilgilenmekten başka bir işle uğraşmadıklarını belirtmişlerdir. Çalışan kadınlar ise çocuk, ev işleri ve meslek yoğunluklarından dolayı yorulmakta ama çalışmaktan da mutlu olmaktadır.

Çalışan kadınlar çalışmayan ev hanımlarına oranla eğitim düzeyi, evlenme yaşı, sosyoekonomik düzey olarak yüksek olduğu görülmektedir. Bu kadınlar çocukluklarını ilgili anne babalar ile geçirdikleri için çocukluklarını daha mutlu ve huzurlu hatırlamaktadırlar.

Ülkemizde çalışan kadınların çalışmayan kadınlara oranla daha sağlıklı bir kişiliğe sahip olduğunu gösteren araştırmalar mevcuttur.

Çilli ve diğerlerinin (2004) ev kadınları ve çalışan kadınlar arasındaki psikolojik farklara baktığı araştırmada ev kadınlarının çalışan kadınlara oranla daha yüksek psikolojik belirtilerin yüksek çıktığı görülmüştür. Ev hanımlarının bazı psikolojik belirtilerin daha yüksek bulunmasında aile geliri yanında eğitim düzeyi, çocuk sayısı ve evde kalan kişi sayısının da etkili olduğu görülmüştür.

Annenin çalışması, çocuğun kendi benliğini algılamasında da önemli bir etkiye sahiptir. Şöyle ki, annesi çalışan çocuklar annesi evhamını olan çocuklara oranla "büyüyünce ne olacağım?" sorusunu daha fazla düşünürler. Bu çocuklar kendilerine daha fazla hedef belirleyip, bu yönde çaba gösterirler. Özellikle annenin çalışması kız çocuğunu daha olumlu yönden etkilemektedir. Annesi çalışan kızlar, annelerini daha yetenekli, becerikli hissetmekte ve onunla daha fazla gururlanmaktadırlar (Aktaş, 1994).

Çilli ve diğerlerinin (2004) yaptığı araştırmada ev hanımlarının çalışan kadınlara oranla daha çok fobi, anksiyete, paranoya, psikoz, somatizasyon gibi psikolojik rahatsızlıklara sahip olduğu görülmüştür.

6.7. Kadınların Sosyoekonomik Düzeylerine Göre Ebeveynlik Rolüne İlişkin Kendilik Algısı Ölçeğinin Alt Faktörleri ve Geneline Ait Algı Düzeyleri Arasındaki Farklılığa İlişkin Bulguların Tartışılması

Yapılan araştırmanın bu bölümünde ise sosyoekonomik düzeyin kadınların ebeveynlik rollerine ilişkin kendilik algılarını ve alt faktörlerini etkilediği görülmüştür.

“Rol Doyumu” alt faktörünün kadınların sosyoekonomik düzeylerine bağlı olarak yüksek düzeyde ekonomik duruma sahip olan bayanların yüksek, orta düzeyde ekonomik duruma sahip olan bireylerin orta ve düşük sosyoekonomik düzeye sahip olan bireylerin ise düşük düzeyde ebeveyn rolleri hakkında kendilik algısına sahip oldukları görülmüştür.

Perrone, Webb ve Blalock tarafından 2005 yılında yapılan araştırmaya göre evlilikte rol uyumu-rol çatışmaları ile yaşam doyumu üzerine yapılan çalışmada, ebeveyn rolünün hem erkek hem de kadın için en ödüllendirici rol olduğu ortaya konmuştur (Aktaran: Güler, 2007). Diğer taraftan, yaşam doyumu göstergeleri üzerine yapılan çalışmada ise annelerin yaşam doyumu düzeyinin, ailenin gelir düzeyi ile olumlu yönde; işsizlik ve kötü ev şartları ile olumsuz yönde ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Trzcinski & Holst, 2006; Aktaran: Güler, 2007).

Sosyoekonomik düzeye bağlı olarak ‐Yatırım‐ faktörü de sosyoekonomik düzeye yüksek bayanların yüksek, orta düzeyde sosyoekonomik düzeye orta seviyede olanların orta, düşük sosyoekonomik düzeye sahip olan kadınların da düşük düzeyde yatırıma sahip oldukları görülmüştür.

Düşük sosyoekonomik düzeye sahip olan ebeveynlerin çocuklarını daha iyi yetiştirmek için ekonomik durumlarına bağlı olarak daha az çaba gösterdikleri ve geleneksel olarak büyüklerinden nasıl gördüyse o şekilde yeni çocuk yetiştirme yöntemlerini öğrenmeden sadece günlük ihtiyaçlarını karşıladığı bu araştırmamızın önemli bir verisidir.

Annelik bilgisi yüksek, ideal annelik ile kendi yaptığı annelik arasında uçurum olmayan, yüksek sosyoekonomik arka plana sahip annelerin annelikten aldıkları doyum yüksektir. Annelik ile ilgili bilgi sahibi, bulunduğu topluluktan destek alan, açık bir kişiliğe sahip ve dışarıda daha az saat çalışan annelerin annelik ile ilgili yatırımları yüksektir (Bornstein & diğerleri, 2003; Aktaran: Güler, 2007).

Ebeveynlik Rollerine İlişkin Kendilik Algısının alt faktörü olan ‐Rol Dengeleme‐ de sosyoekonomik düzeye bağlı olarak doğru orantılı bir şekilde etki etmektedir. Yani kişi hayatı boyunca içinde bulunduğu roller üzerinde ne kadar etkili ise o kadar yüksek puan alır diyebiliriz.

Yapılan araştırmalara bakıldığında kadının rollerini yerine getirmede güçlü bir yapıya sahip olduğu ve rollerini dengeli bir şekilde yerine getirdikleri görülmüştür. Kadın eşine karşı rollerini akraba ve arkadaşlarına karşı rollerini ve çocuklarına karşı ebeveynlik rollerini dengeli bir şekilde yerine getirdikleri yapılan araştırmalarda görülmektedir.

‐Yeterlilik‐ faktörü de sosyoekonomik düzeye bağlı olarak yüksek düzeyde sosyoekonomik düzeye sahip olan bayanların yüksek, orta düzeyde sosyoekonomik düzeye sahip olan bayanların daha düşük ve düşük sosyoekonomik düzeye sahip olan kadınların ise en düşük düzeyde yeterliliğe sahip oldukları görülmüştür.

“Yeterlilik” faktörü pek çok anlamda kişinin kendini yeterli hissetmesidir. Burada annenin kendini çocuklarının isteklerine karşı maddi olarak yeterli hissetmesinin ebeveynlik rollerine ilişkin kendilik algısına etki ettiği görülmektedir. Maddi durumu yerinde yüksek düzeyde olan bir kadın çocuğunun istek ve ihtiyaçlarını karşılayacağını karşılayabildiği için iyi hissederken düşük düzeyde olan bir ebeveyn için aynısını söyleyemeyiz. Çocuğunun her ihtiyacını karşılayamayan bir ebeveyn kendini suçlu hissedip mutsuzluk yaşamaktadır.

Sosyoekonomik düzeyin ebeveynlik rollerine ilişkin kendilik algısı alt faktörleri ile anlamlı düzeyde ilişkili bulunmuş ve genel olarak da etkili olduğu yapılan araştırmalar sonucu görülmüştür. Sosyoekonomik düzeyi yüksek olan bireylerin orta düzeyde olanlara göre yüksek, düşük düzeyde olanların ise orta düzeyde olanlara oranla düşük ebeveynlik rollerine ilişkin kendilik algısına sahip oldukları görülmüştür.

Genez ve Muluk (2004) alt ve üst sosyoekonomik düzeydeki ailelerin aile yapılarını ve anne-çocuk ilişkilerini incelemiştir. Çalışma sonunda üst sosyoekonomik düzeydeki ailelerin, alt sosyoekonomik düzeydeki ailelere göre, aile yapılarını ve anne-çocuk ilişkisini daha olumlu değerlendirdikleri bulunmuştur. Bu değerlendirmeye göre, üst sosyoekonomik düzeydeki annelerin açık iletişim, bağlılık ve iş birliği becerilerini daha çok gösterdiği belirlenmiştir (Aktaran: Şahin ve diğerleri, 2007).

Türkiye’deki kentli, yüksek sosyoekonomik düzeydeki annelerin çocukta bağımsızlığa ve kendine yeterliğe önem verdiklerini, orta ve düşük sosyoekonomik düzeydeki annelerin ise itaat ve sadakati ön plana çıkardıklarını ortaya koymuştur.

Kişi çocuk sahibi olduktan sonra sosyoekonomik durumu çocuğuna karşı algısını olumlu etkilemektedir. Veerhooven ve diğerleri (1994), Tanzania, Ürdün gibi ekonomik bakımdan fakir ülkelerde yaşam doyumunun gelir, fakirlik ve yaşam standardı ile yüksek düzeyde ilişki olduğunu bildirmektedir (Aktaran: Güler, 2007). Bu durumda çocuklarına yansımaktadır.

Toplumumuzda yaşanan ekonomik değişmeler alt ve üst sosyoekonomik düzey aileler arasında birtakım farklılıklar oluşturmaktadır. Bu etkenlerde çocukluk dönemi anıları üzerinde etkilidir diyebiliriz. Kağıtçıbaşı ve diğerleri, düşük gelirlili Türk anne ve çocuklarda erken müdahalenin etkilerini incelemişlerdir. Bu ölçeğin Türkçe uyarlaması ve Mother Enrichment Programı'nın 4 yıl boyunca uygulanmasından sonra eğitim gören anne ve babaların çocuklarıyla daha uyumlu, anlayış ve iş birliği içerisinde oldukları, 779 fiziksel ceza kullanımlarının daha az olduğu bulunmuştur. Genel aile ilişkileri ve aile yakınlığının daha yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir (Aktaran: Şahin ve diğerleri, 2007).

Öztürk ve Giren'in (2015) yaptığı araştırmada annelerin ebeveynliğe yönelik algılarının (yeterlilik, ilgi, doyum ve genel tutum) gelir düzeylerine göre bir farklılık oluşturmadığı bulunmuştur.

6.8. Kadınların Evlilik Yaşına Bağlı olarak Ebeveynlik Rollerine İlişkin Kendilik Algısı ve Alt Faktörleri Arasındaki Farklılığa İlişkin Bulguların Tartışılması

“Rol Doyumu” algısı alt faktörü yaşa bağlı olarak 18 ve daha küçük yaşta evlenenler, 19-24 yaş arasında evlenenlere oranla düşük ve 25 yaşından sonra evlenenler ise, 19-24 yaş arasında evlenenlere oranla yüksektir.

Rol doyumunun anne-çocuk ilişkisine olan etkilerine bakan Lamb, Chase, Landsdale ve Owen rol doyumunun kişinin, kendini anne olarak algılamasını ve öz-saygısını desteklediğini; böylece kadının, anne olmaya daha duyarlı hale geldiğini öne sürmektedirler. Sonuç olarak rolünden doyum alan kadının, annelik için gerekli duyarlılığa ve hevesliliğe sahip olduğu; buna bağlı olarak da çocuğu ile arasındaki ilişkisinin yüksek kalitede olacağı öngörülmektedir (Güler, 2007).

Evlenme yaşı ile rol doyumunu arasında doğru bağlantı olduğu sayısal verilerle görülmüştür. Kişinin her rolü yerine getirirken aldığı doyum gibi ebeveynlik rollerine ilişkin doyumunu da etkileyen pek çok etmen vardır. Evlenme yaşı da kadının ebeveynliğinin doyumunda önemli bir etkidir. Verilere bakıldığında 25 yaşından sonra evlenmenin çocuklarına karşı bakım ve ilgide önemli ve etkili bir yaştır. Aileler de bu verilere göre bilinçli ebeveynlik için eğitilebilir.

Erken yaşta evlenmek ve çocuk sahibi olmak kadının hayatında çoğu faktörleri yarıda bırakması anlamına gelir. Araştırmamızda küçük yaşta evlenen kadınlardan aldığımız bilgiler çocukluk dönemlerinde çocuk sahibi oldukları için doyum alamadıklarını ve yetersiz gördüklerini çocuklarına yetişemediklerini ifade etmişlerdir.

“Yatırım” algısı alt faktörü de evlilik yaşına bağlı olarak doğru orantılı bir seyir izlemektedir. 18 yaşından önce evlenenlerin yatırım algısı, 19-24 yaş arası evlenenlere göre düşük ve 25 yaşından sonra evlenenler ise her ikisinin yatırım algısından yüksektir.

Yatırım kişinin çocuğuyla geçirdiği vaktin kalitesini göstermektedir. 18 yaşından küçük evlenenler çocuk yetiştirmenin doğru yollarını bilmedikleri için sadece fizyolojik ihtiyaçları sevgi ve güvenlik ihtiyaçlarının ise birazını karşılarken evlenme yaşı arttıkça yatırımın da kalitesinin arttığını verilerimizden görmekteyiz.

Yatırım algısının evlenme yaşı ile ilişkili olmasını eğitim düzeyi, sosyoekonomik düzey faktörleri ile ilgisi vardır. Kadının evlenme yaşının düşük olması benlik algısının düşmesine etkindir diyebiliriz. Bundan dolayı kadının evlenme yaşı ne kadar yükselirse eğitim düzeyi ve yaşam kalitesi o kadar yükselecek ve kadının çocuğu ile kaliteli vakit geçirmek için yaptığı yatırım artacaktır.

“Rol Dengeleme” algısı alt faktöründe ise yaşa bağlı olarak daha farklı bir değişim görülmüştür. 18 yaşından küçük evlenenlerin rol dengeleme algısı 19-24 yaş arası ve 25 yaşından büyük evlenenlere oranla düşük çıkmıştır. Bu da 18 yaşından önce evlenenlerin yetişkin olmadığından dolayı roller arasında denge kuramadığının göstergesidir.

Annelik ile ilgili daha fazla bilgi sahibi olan, kişilik özelliği olarak nörotiklik puanları düşük olan, evin dışında çok fazla vakit geçirmeyen anneler, kendi anneliklerini daha yeterli olarak görmektedirler (Güler, 2007).

“Yeterlilik” algısı alt faktörü de evlenme yaşları ile doğru orantılı bir değişkenlik göstermektedir. Kişinin yaşı ile her alanda bilgi ve tecrübesi artacağı gibi çocuk yetiştirme ile ilgili bilgisi de o kadar artacaktır.

Araştırma sırasında annelerden aldığımız bilgiler evlenme yaşının 12’ye kadar düştüğünün bu da kişi de daha çocukluğunu yaşayamadan çocuk sahibi olan azımsanmayacak oranda kadın olduğunu göstermektedir. Kadınların bu denli erken evlenmesi pek çok konuda yetersiz olduğunun göstergesidir. Evlenme yaşının artması kadında özgüven oluşturacak ve çocuğuna karşı yeterli ilgi ve sevgiyi gösterecektir.

Kadınların evlenme yaşlarına ilişkin ebeveynlik rollerine ilişkin kendilik algısı arasındaki ilişkiye baktığımızda ise yine evlenme yaşının ebeveynlik algısı ile doğru orantılı olduğunu görmekteyiz.

2011 yılında, ilk evlenme yaşı 14’ün altında olan kadınların oranı %4’tür. İlk evlenme yaşı 15-17 olan kadınların oranı ise %24’tür. Bu oranlar Türkiye’de “çocuk gelin” olgusu olarak tartışılan erken evlilikler için önemli bir veri sunmaktadır (Beşpınar, 2013).

2011 yılında Türkiye genelinde kadın için uygun evlenme yaşını 19 yaş altı görenlerin oranı %10 iken, 20-24 yaş aralığında görenlerin oranı %55, 25-29 yaş aralığında görenlerin oranı %32’dir. Kadın için ideal evlenme yaşını 30-34 yaş aralığında görenlerin oranı %3’tür. Türkiye’de kadın için ideal evlenme yaşını 35-39 yaşları arasında görenlerin oranı ise sıfırdır (Aktaran: Beşpınar, 2013).

2006 yılında okuryazar olmayan, okuryazar ama hiç okula gitmemiş olan, ilkokul mezunu, ilköğretim ve/veya ortaokul mezunu, %63-%66 arası bir oranla 20-24 yaş arasını kadın için ideal evlenme yaşı olarak ifade etmişlerdir. Lise ve dengi okul mezunu olanların %55’i ile lisans ve lisansüstü mezunlarının %42’si kadın için ideal evlenme yaş aralığını 20-25 yaşları arası olarak değerlendirmişlerdir. Tespitler, Öneriler üzerinde durmamız gereken nokta, eğitim seviyesi arttıkça 15-19 yaş aralığını kadın için ideal yaş aralığı olarak görenlerin yüzdesinin azalmasıdır.

Okuryazar olmayanların %26'sı 15-19 yaş aralığını kadın için ideal evlenme yaşı olarak görürken, bu oran lisans ve lisansüstü mezunları için %3'tür (Beşpınar, 2013).

Weaver ve diğerleri (2008) tarafından yapılan çalışmada anne babaların yeterlilik algılarının zamanla nasıl bir değişim gösterdiği incelenmiştir. Araştırmanın sonucunda çocuklarının yaş artışı ile paralel olarak ebeveynliğe yönelik öz yeterliliklerinin de arttığı ortaya çıkmıştır. Mevcut çalışmada araştırmaya katılan annelerin %48'ini 20-30 yaş aralığındadır. Araştırma örnekleminin geriye kalan %52'lik oranının büyük çoğunluğunu 31-40 yaş aralığındaki anneler oluşturmaktadır (Aktaran: Öztürk ve Giren, 2015).

Evlenme yaşının yüksek olması kadının hayatında pek çok konuda fikir sahibi olduğunu gösterir. Bundan dolayı kadın kendi ayakları üzerinde durduğu için kendilik algısının yüksek olmasına etkindir.

6.9. Kadınların Eğitim Düzeylerine Göre Ebeveynlik Rollerine İlişkin Kendilik Algısı ve Alt Faktörlerine İlişkin Bulgular

“Rol Doyumu” alt faktörü eğitim düzeylerine bağlı olarak üniversite mezunu kadınların, lise mezunu bayanlara oranla daha yüksek ve yine ilkökul ve ortaokul mezunu kadınlar lise mezunu kadınlara oranla daha düşük algıya sahiptir.

Annelik rolünden alınan doyum ile anne-çocuk arasındaki ilişkiye bakılan çalışmada, annelik rolü doyumunun, anne çocuk ilişkisinde, çocuğun olumlu davranış göstermesinde ve olumlu bir ebeveyn olmada önemli bir gösterge olduğunu öne sürülmektedir (Lerner & Galambos, 1985; Güler, 2007).

Güler'in (2007) yaptığı çalışmada anne ve anneanneler arasında eğitim düzeylerine bağlı olarak çocuk yetiştirme hedefleri arasındaki ilişkide anlamlı farklılık olduğu görülmüştür. Annelik rolünden doyum alan birinci kuşak, yetiştirdiği çocuklarda bağımsızlığa, kendi ayakları üzerinde durmaya önem vermektedir. Anneanne grubunda ise; eğitim düzeyi azaldıkça anne babasının sözünün dinleyen, itaatkar çocuk yetiştirme hedefinin vurgulandığı ortaya çıkmıştır. Yine bu grupta, yüksek eğitim düzeyine ve içedönük kişilik özelliğine sahip bireylerin bağımsız çocuk yetiştirme hedefini benimsedikleri belirlenmiştir.

“Yatırım” alt faktörüne baktığımızda eğitim düzeyleri arttıkça kadının çocuğuna karşı yaptığı yatırımın kalitesi de yükselmektedir.

Ebeveynlik Rollerine İlişkin Kendilik Algısı Ölçeğinde “Yatırım” algısına ait maddeler “Çocuk yetiştirmek için çok okurum, Çocuk yetiştirmenin yeni yöntem ve metotlarını öğrenirim” gibi seçeneklerini işaretleyen kadınların eğitim düzeylerine bağlı olarak yeni güncel bilgilerden haberdar olduklarını gösterir.

Güler’in (2007) de yaptığı araştırmada anneler ve anneanneler arasındaki eğitim düzeyine bağlı olarak yetiştirdiği itaatkâr çocuk yetiştirme hedeflerinin arttığının görülmüştür.

“Rol dengeleme” alt faktöründe eğitim düzeylerine bağlı olarak bir farklılaşma olmadığı görülmüştür. Ancak üniversite mezunu kadınların diğer kadınlara oranla daha yüksek bir algıya sahip olduğu görülmüştür.

Genel olarak çalışan kadınların çocuklarına olan bakım ve ilgilerinin ev hanımlarına göre daha düşük rol dengeleme algısına sahip olması beklenirken çalışan kadınların kendilerine olan algılarının yüksek olması dolayısıyla eğitim durumlarına bağlı olarak yüksek olduğu görülmüştür.

“Yeterlilik” alt faktörü de eğitim düzeylerine bağlı olarak farklılaşmaktadır. Bu anlamda üniversite mezunu anneler diğer kadınlara göre ve lise mezunu anneler de ilkokul ve ortaokul mezunlarına göre yüksek yeterliliğe sahiptir.

Güler’in (2007) yaptığı araştırmada değişkenleri de ele aldığımızda anne grubunda eğitim düzeyinin tek başına yeterlilik algısını yordadığını; yani eğitim düzeyi yüksek olan anne grubunda da yeterlilik algısının yüksek olduğu; yaşam doyumu değişkeninin ise yeterlilik algısını tek başına yordadığını görmekteyiz.

Öztürk ve Giren’in (2015) yaptığı araştırmanın bir başka bulgusuna göre eğitim durumu annelerin yeterlilik ve doyum algılarında bir farklılık yaratmazken Önlisans/lisans/lisansüstü eğitim mezunu annelerin anneliğe yönelik ilgilerinin ilköğretim mezunu annelere göre daha yüksek olduğu bulunmuştur

Buradaki yeterlilik algısı kadının çocuğunu yetiştirirken, gerekli bilgiye sahip olup olmadığını göstermektedir. Eğitimini yarıda bırakan çoğu anne pek çok konuda geri kalırken bu durum çocuk yetiştirmede de yetersizliklere sebep olmaktadır.

Eğitim seviyesinin yüksek olması kadının kendine olan güveninin artmasına ve yeterli bilgiye sahip olarak çocuk yetiştirmede etkili adımlar atacağını bilmektedir.

Anneler ile yapılan aile eğitimlerinde kadınlar çocuk yetiştirmenin gereklerini ve önemli yanlarının çoğunu bilmediklerini ve eğitim, sosyoekonomik düzey, eşin istememesinden dolayı yarım bıraktıkları eğitimlere devam edemediklerini bu amaçla çocuklarının derslerine yardımcı olurken bile çok zorlandıklarını ifade etmişlerdir.

Şener'in (2011) Annelik öz-etkililiğinin annelik algısına ilişkin yaptığı araştırmada annelerin öğrenim seviyelerinin yükseldikçe, kendilerine güvenlerinin artması ve ebeveynlik konusunda gerekli kaynaklara daha kolay ulaşarak bilgi sahibi olması annelik öz-etkililiklerinin yükselmesine neden olduğunu göstermiştir. Ayrıca eğitilmiş annelerin çocuk bakımı konusunda stresleri daha az olmakta ve olumsuz durumlarla daha iyi mücadele edebilmektedirler. Öğrenim seviyesi düşük anneler ise çocukları ile nasıl ilgilenmeleri gerektiği konusunda yeterli bilgi ve beceriye sahip olamamaktadırlar (Al-Kandari & Al-Qashan, 2010; Aktaran: Şener, 2011).

Eğitim düzeyi ile "Ebeveynlik Rollerini İlişkin Kendilik Algısı" arasında anlamlı farklılık olduğu görülmüştür. Üniversite ve daha yüksek düzeyde eğitim mezunu olan kadınların diğer eğitim düzeylerine oranla daha yüksek algıya sahip olmuştur. Lise mezunu kadınlarda ilköğretim ve ortaokul mezunu annelere oranla yüksek ebeveynlik algısına sahiptir.

Kişinin eğitim düzeyi ile kendine olan özgüveni mesleğinde, evliliğinde ve çocuklarına olan bakımında artacaktır.

Öztürk ve Giren'in (2015) yaptığı araştırmada da annelerin eğitim düzeyleri ile annelerin eğitim durumlarına göre ebeveynliğe yönelik algıları incelendiğinde, ilköğretim ve lise mezunu annelerin ebeveynliğe yönelik ilgilerinin ve genel

tutumlarının farklılaştığı ancak bu farklılığın çok yüksek olmadığı görülmektedir. Bu durumun ilköğretim mezunu annelerin çoğunlukla herhangi bir işte çalışmaması, bunun sonucunda da annelik rolünü kendilerinin taşıması gereken bir sorumluluk olarak algılamaları ve bu nedenle anneliğe yönelik genel tutumlarının daha yüksek olduğu düşünülmektedir.

Annenin eğitim düzeyinin erken dönemde anne-bebek etkileşimini etkileyen önemli bir faktör olduğu, eğitim düzeyi arttıkça annelerin annelik davranışının daha pozitif olduğu, erken dönemde bebeğe daha iyi bağlandığı ve daha pozitif hisler beslediği bildirilmiştir (Çoban ve Saruhan 2005, Figueiredo & diğerleri, 2009; Aktaran: Taner, 2014).

Eğitim seviyesinin artışı sosyal çevrenin çeşitlenmesine neden olmaktadır. Eğitim seviyesi düşük olduğunda bireyler en yakın sosyal çevreleri olan aile ve komşularıyla çok yakın ilişkiler kurmaktadır. Eğitim seviyesi yükseldikçe bu çevrelere okul, iş ve arkadaş çevresi de eklenmektedir (Beşpınar, 2013).

Öztürk ve Giren'in (2015) yaptığı çalışmada üniversite mezunu annelerin ortaöğretim ve ilköğretim mezunu annelere göre ebeveynliğe yönelik ilgilerinin daha yüksek olduğu bulunmuştur. Ancak Sevigny ve Loutzenhiser (2009) tarafından yapılan çalışmada annelerin eğitim durumu ile ebeveynliğe yönelik özyeterlilik algıları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır (Aktaran: Öztürk & Giren, 2015).

Reyno ve Mc Grath (2006) tarafından yapılan çalışmada boşanmış ebeveynlik, düşük gelire sahip olma, düşük eğitim seviyesi, genç yaşta anne olma, herhangi bir gruba üye olmama gibi durumların annelerin ebeveyn eğitimlerinin sonucunu etkilediği ve bu annelerin eğitimleri bırakma eğiliminde oldukları bulunmuştur.

6.10. Kadınların Çocuk Sayılarına Bağlı Olarak Ebeveynlik Rollerine İlişkin Kendilik Algısı ve Alt Faktörleri Arasındaki Farklılaşmaya İlişkin Verilerin Tartışılması

“Rol doyumu” alt faktörü ile çocuk sayıları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Veriler çocuk sayısının azalması ile alınan doyumun arttığını

göstermektedir. Buna göre 1 çocuğu olan bir annenin ebeveynlikten aldığı doyum en yüksektir.

Öztürk ve Giren'in (2015) "Annelerin Ebeveynlik Algıları ile Çocuklarının Problem Davranışlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi" üzerine 165 kadın ve çocuk üzerine yaptığı araştırmada kadınların çocuk sayıları ile yaşadığı doyum arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür.

Güler'in (2007) yaptığı araştırmada anne ve anneanneler arasındaki ebeveyn bilişleri arasındaki farkı incelediğinde yaşam doyumu ile birlikte ele alınan demografik değişkenlerden sahip olunan çocuk sayısı arttıkça ise kadının rol doyumu algısının azaldığı görülmektedir. Ancak araştırmamızın örneklem grubunun oldukça geniş olması anlamlı farklılığı ortaya çıkarmıştır.

"Yatırım" alt faktörüne baktığımızda ise çocuk sayısı arttıkça kadının yatırım algısının düştüğünü görmekteyiz. Ebeveyn yatırımını ele alan çalışmalar ortak iki özellik gösterir: Bunlardan ilki, anneliğe verilen önem ya da analizin odak noktası olarak anne ve baba kombinasyonuna verilen önemdir. Diğer ikinci ortak özellik ise çocukla birlikte geçirilen zaman miktarı olarak ebeveyn yatırımının kavramsallaştırılmasıdır. Anneliğe verilen önem çocuğun yaşına, durumuna uygun davranılması, çocukla birlikte geçirilen toplam zaman ve çocukla birlikte yapılan aktivitelere harcanan toplam zaman olarak ele alınmaktadır. Pleck (1997), çocuğun iyi olma halinin ebeveyn tutumlarındansa bakım verme ile ilgili olarak çocuğa bağlılığın derecesi ile ilgili olduğunu ortaya koyarken; özellikle baba yatırımının çocuğun iyi olması üzerinde daha etkili olduğunu belirtmiştir (Allen & Daly, 2002; Aktaran: Güler, 2007). Kadının çocuk sayısı arttıkça bir çocuğu ile verimli ve eğlenceli geçirdiği vakit oranı azalmakta bu da kadının yatırım kalitesini düşürmektedir.

Araştırmamızın verileri "Rol Dengeleme" ve "Yeterlilik" alt faktörlerinin kadının çocuk sayılarına göre anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür.

Öztürk ve Giren'in (2015) yaptığı araştırmanın bulgularında annelerin çocuk sayılarına göre ebeveynlik algılarının farklılaştığı görülmüştür. Araştırmada 3 ve

üzeri çocuğa sahip annelerin ebeveynliğe yönelik ilgilerinin daha fazla olduğu bulunmuştur. Bu durumun annelik gibi özel bir alandaki yeterliliğin deneyimle artması ile açıklanabilir. 3 ve daha fazla çocuğa sahip annelerin 1 ve 2 çocuk sahibi annelere göre daha deneyimli oldukları bu nedenle anneliğe yönelik ilgilerinin daha yüksek olduğu düşünülmektedir. Aksoy ve Diken (2009), yüksek ebeveynlik öz yeterliliğine sahip olmanın anne-babalık rolüne ilişkin görevlerde kendilerine güven duymaları, karşılaştıkları güçlükleri aşmakta ısrarcı olmaları ve hemen çaresizlik duygusuna kapılmama gibi özellikler gerektirdiğini belirtmektedir (Aktaran: Öztürk ve Giren, 2015).

Weaver ve diğerleri (2008) tarafından yapılan çalışmada anne babaların yeterlilik algılarının çocuk sayılarının bağlı olarak gösterdikleri değişim gözlenmiştir. Örnekleme oluşturan annelerin çocuk sayılarının çoğunlukla 1 veya 2 çocuk ile sınırlı olması bununla beraber genç ebeveynler olmaları annelik rolünde daha deneyimsiz oldukları düşünülmektedir. Bu durumun annelerin ebeveynliğe yönelik öz-yeterliliklerinin farklılaşmamasına neden olduğu düşünülmektedir.

Ebeveynlik Rollerine İlişkin Kendilik Algısı ile kadının çocuk sayıları ile anlamlı düzeyde bir ilişki olduğu görülmüştür. Çocuk sayısının artması kadının ebeveynlik rollerini yerine getirirken kendilik algısında önemli düzeyde düşüş görülmüştür.

Aksoy ve Diken'in (2009) yaptığı araştırmada annelerin 3 ve daha çok çocuğa sahip olmaları annelik rolüne ilişkin konularda kendilerine daha çok güvenmelerinden, sorunların çözümünde ısrarcı bir tutum sergilemelerinden dolayı yüksek algıya sahip oldukları görülmüştür.

Seçer ve diğerleri (2008) tarafından yapılan çalışmada ise bunun tam tersi bir sonuç bulunmuştur. 2 çocuğa sahip annelerin ebeveynliğe yönelik ilgilerinin daha fazla olduğu görülmüştür.

Kadınların çocuk sayısının azalması ile birlikte çocuğuna karşı kendini daha yeterli, daha ilgili daha çok yatırım yaparak ve roller arasında daha dengeli bir tutum içerisinde olduklarından dolayı ebeveynlik kendilik algısı yüksektir.

6.11. Kadınların Çalışma durumlarına Bağlı Olarak Ebeveynlik Rollerine İlişkin Kendilik Algısı ve Alt Faktörlerine İlişkin Farklılaşmanın Tartışılması

Araştırmamızın “Rol Doyumu” alt faktörü çalışan kadınların çalışmayan kadınlara oranla daha yüksek bir algıya sahip olduklarını göstermektedir.

Bu veriler kadın çalışıyor ve ne kadar da yoruluyor olsa çocuğuna karşı gerekli ilgi ve sevgiyi gösterdiği için yeterli doyuma sahip oldukları görülmüştür. Çoğu araştırmacı kadının toplum içerisinde pek çok rolü taşıyacak kadar sağlıklı bir kişiliğe sahip olduğunu göstermektedir. Kişinin toplum içerisinde aldığı roller ne kadar saygın olursa kadın daha çok çalışıp üstesinden gelecek güce sahiptir. Roller kadında ebeveynlikteki doyumu daha da artırmaktadır. Bu da statü arttıkça doyumun arttığının göstergesidir.

Yapılan araştırmalar kadının çocuğu ile çok uzun zaman geçirmesinden yana çocuğu ile etkili vakit geçirmesinin yaşadığı doyumu arttırdığını göstermektedir. Bundan dolayı ev hanımlarının sürekli çocukları ile birlikte olması kadın ve çocuk arasındaki iletişimin etkilerini azaltmaktadır.

“Yatırım” alt faktöründe ise çalışan bayanların çalışmayanlara oranla çocuklarına daha yüksek bir yatırım yaptıkları görülmüştür. Kadın bir meslekte çalışıyor olması kadını yoruyor olsa da kadın çocuklarına karşı etkili ve yeterli yatırımı yaparak kendinin iyi bir ebeveyn olarak hissedecektir.

Çalışmayan annelerin çalışan annelere göre çocuklarının fiziksel bakımı ve disiplinlerine daha fazla zaman ve enerji harcamaları ve bütün gün evde çocuğu ile birlikte olmaları bu ailelerde anne-çocuk ilişkisinin daha fazla yıpranmasına neden olmaktadır. Çalışmayan annelerin parasal sıkıntıları da bazı problemlerin ortaya çıkmasına neden olmakta ve bu durum anne-çocuk ilişkisini olumsuz yönden etkilemektedir (Santrock, 1983, Stewart & Friedman, 1987; Aktaran: Aktaş, 1994). Bu durumu çalışan annelerin çalışmayanlara oranla yaptıkları maddi ve manevi yatırımın çocukla geçirilen uzun zaman değil etkili zaman dilimleri ile belirlendiğini göstermektedir.

“Rol Dengeleme” alt faktöründe ise çalışan ve çalışmayan kadınlar arasında anlamlı bir farklılık olmamasına rağmen çalışan bayanların rol dengeleme algısının çalışmayanlara oranla daha yüksek olduğu görülmüştür.

Kadının toplum içerisinde pek çok rolü vardır. İş yerinde çalışan rolü, çocuğuna karşı anne rolü, eşine karşı rolü ve toplum içerisindeki pek çok rolü yerine getiren kadın haliyle toplum içerisinde önemli bir yerde olduğunun farkına vararak hayatın tüm rollerinin üstesinden gelir.

“Yeterlilik” alt faktörünün kadınların çalışmasına oranla çalışan kadınların çalışmayanlara oranla daha yüksek algıya sahip oldukları görülmüştür.

Kadının çalışarak toplumda pek çok rolün üstesinden gelmesi kendini yeterli görmesinin en büyük göstergesidir. Hem maddi hem manevi olarak güçlü olan kadın çocuğu ile daha iyi iletişimde olur bundan dolayı çalışan kadın daha yüksek algıya sahip olur.

Ebeveynlik Rollerine İlişkin Kendilik Algısı çalışan kadınların çalışmayanlara oranla daha yüksek çıkmıştır.

Annenin çalışması, çocuğun kendi benliğini algılamasında da önemli bir etkiye sahiptir. Şöyle ki, annesi çalışan çocuklar annesi evhamını olan çocuklara oranla "büyüyünce ne olacağım?" sorusunu daha fazla düşünürler. Bu çocuklar kendilerine daha fazla hedef belirleyip, bu yönde çaba gösterirler (Aktaş, 1994).

Çalışan anneler ve çocukları üzerinde yapılan araştırmalar arasında bulgular genellikle, annenin çalışmasının çocuğu olumsuz şekilde etkilemediği yönündedir. Araştırmalar her gün işe giden annelerin çocuklarının gelişiminin yavaş olmadığını ve zarar görmediklerini gösterir. Çalışan annelerin çocuklarında herhangi bir gelişimsel sorun bulunamamıştır. Annenin çocuğun bakımı için önemli bir kaynak olduğu ancak annenin çocuğu ile güçlü bir ilişki oluşturması için 24 saate ihtiyaç olmadığı saptanmıştır (Geyimci, 2016).

Bazı araştırmacılar kadının çalışma durumunun çocuğu ile arasındaki iletişimi daha da gcl hale getirdiğini ifade etmiştir. Bu araştırmalara bakacak olursak şu şekildedir (Aktaran: Geyimci, 2016):

Annenin dışarıda çalışması çocuğun gelişimini geciktirmemektedir.

alışan anneler ev işleri ve boş zaman faaliyetlerine daha az zaman harcamaktadırlar.

Annenin evde kalması ya da dışarıda çalışıyor olması çocuğun sosyal davranış, bilişsel yetileri ve dil gelişiminde farklılık yaratmamaktadır.

alışan anneler izin günlerinde çocukları ile daha fazla zaman geçirmektedir.

nemli olan annenin çocuğu ile geçirdiği srenin kısa ya da uzun oluşu değil, çocuğu ile geçirdiği srenin niteliğidir.

Annenin içinden tatmin olmaması, çocuğunun bakımı ve emniyeti konusunda endişe duyması ve çalışma şartlarının çok ağır olması gibi faktörler çalışan anne ve çocuğu arasındaki etkileşimi olumsuz etkileyebilmektedir.

İçinde mutlu olan ve çocuğunun bakımı konusunda endişe duymayan anneler iyi bir ebeveyn rolüne sahiptirler.

Kulakaç ve diğerleri (2006) tarafından yapılan araştırmanın amacı Akdeniz bölgesinde çalışan iki grup kadının doyum ve zorluklar açısından anneliğe bakışını ortaya koymaktır. Araştırmada annelere “sizin için annelik nedir?” sorusu sorulmuş ve bu konudaki düşüncelerin yazılması istenmiştir. Çalışma sonucunda hem çalışan hem de eğitimli iki kadın grubu arasında anneliği algılayışları açısından az bir farklılık bulunmuştur. Her iki grup ta anneliğin bu dünyada tadılacak en güzel duygu olduğunu, tamamı ile ödüllendirici olduğunu ve zorlukları da olduğunu belirtmektedir. İki grup arasındaki farklılık rolleri ile ilgilidir. Her iki grup ta anneliği umut, yaşam eğlencesi, mutluluk olarak tanımlamakla birlikte acı verdiğini de belirtmiştir (Aktaran: Güler, 2007).

Seçer ve diğçerlerinin (2008) yaptığı araştırmada annelerin bir işte çalışıp çalışmamasının ebeveynliğe yönelik ilgilerini etkilediği bulunmuştur. Başka bir ifadeyle bir işte çalışan annelerin ebeveynlik rolleriyle daha fazla ilgili oldukları ortaya çıkmıştır. Ancak mevcut araştırmada çoğunlukla herhangi bir işte çalışmayan ilköğretim mezunu anneler anneliği meslek olarak görmekte ve anneliğe yönelik daha fazla ilgi duymaktadırlar (Aktaran: Öztürk ve Giren, 2015).

BÖLÜM VII

7. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmada kadınların çocukluk dönemi mutluluk anılarının ebeveynlik rollerine ilişkin kendilik algısına etkisinde ortaya çıkan verilere şu sonuç ve önerilere ulaşabiliriz:

7.1. Sonuçlar

Araştırmadan çıkan sonuçlara göre “Çocukluk Dönemi Mutluluk Anıları” kadının “Sosyoekonomik Düzeyi, Eğitim Durumu, Evlilik Yaşı, Sahip Olduğu Çocuk Sayısı ve Çalışma Durumlarına” göre anlamlı düzeyde ilişkili bulunmuştur.

Yaptığımız araştırma çocukluk döneminin insan hayatının her noktasını etkilediğinin göstergesidir.

Kadının “Ebeveynlik Rollerine İlişkin Kendilik Algısı”nın alt faktörlerine baktığımızda ise:

- Kadının Rol Doyumu algısı sosyoekonomik düzeye, eğitim durumuna, evlilik yaşına, sahip olduğu çocuk sayısına ve çalışma durumuna göre anlamlı düzeyde fark bulunmuştur.
- Yatırım algısı sosyoekonomik düzeye, eğitim durumuna, evlilik yaşına, sahip olduğu çocuk sayısına ve çalışma durumuna göre anlamlı düzeyde fark bulunmuştur.
- Yeterlilik algısı sosyoekonomik düzeye, eğitim durumuna, evlilik yaşına, çalışma durumlarına göre anlamlı düzeyde fark bulunmuştur. Çocuk sayısı ile yeterlilik arasında bir fark bulunamamıştır.
- Rol Dengeleme algısı ile de sosyoekonomik düzey, eğitim durumu, evlilik yaşı ilişkili bulunmuş ancak kadının sahip olduğu çocuk sayısı ve çalışma durumu ile anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Kadının Ebeveynlik Rollerine İlişkin Kendilik Algısı ise sosyoekonomik düzeye, eğitim durumuna, evlilik yaşına, sahip olduğu çocuk sayısı ve çalışma durumlarına göre anlamlı düzeyde fark bulunmuştur.

Kadınların çocukluk dönemi mutluluk anıları ile rol doyumu, yatırım, rol dengeleme, yeterlilik algısı olan alt faktörler ve ebeveynlik rollerine ilişkin kendilik algısı arasında anlamlı düzeyde fark bulunmuştur.

Araştırmamız çocukluk dönemi ile mutlu anılara sahip olan bayanların ebeveynliklerinde ise kendilerini iyi hissettiğini bize göstermektedir.

7.2. Öneriler

Araştırmamız yaş grubu olarak 22 ile 65 yaş arasında değişen tüm annelerin örneklemini taşımayı amaçladığımız bir örneklem grubunu içermektedir.

Çocukluk dönemi mutluluk anılarının ebeveynlik rollerinde büyük etken olduğunu çalışmamızda görmüş bulunmaktayız. Bu araştırma çocukluk döneminde aslında iyi ebeveyn olmanın sinyallerini bize vermektedir. Bu amaçla çalışmamız şu önerileri beraberinde getirmektedir:

- Kadınların gelecek nesilleri yani çocuklarını yetiştirirken yeterli bilgi birikimine sahip olması için aile eğitimlerinin sıklaştırılması düşünülebilir.
- Çalışmanın ebeveynlik algısına etki ettiği görüldüğü için çalışmak isteyen kadınlar teşvik edilebilir.
- Her bireyin çocukluk döneminde yaşadığı yoksunlukların geleceğine etki etmesinden dolayı çocukluk döneminde her çocuğun eğitim, maddi istek ve ihtiyaçları, sevgi ihtiyacının aile tarafından karşılanıp karşılanmadığı araştırılıp özellikle ebeveyn yoksunluğu olan çocuklara daha mutlu anılar yaşatacak çalışmalar yapılabilir.
- Çocukluk döneminin ne kadar önemli olduğunu yapılan çalışma ve eğitimler ile ailelere öğretilir.
- Erken yaşta evlenmeyi önlemek için aile eğitimleri, okulu bırakıp evlenmek isteyen öğrenciler için maddi ve manevi yaptırımlar hazırlanarak caydırıcı önlemler alınabilir.
- Evlenmeden önce kadın ve erkeğin evliliğe hazır olup olmadığını anlamak için test ve ölçekler hazırlanıp bu testi geçen çiftlerin evlenmesi sağlanıp

hazır olmayanlara eğer yaşları evlenmeye uygunsa belirli eğitimler verilip sağlıklı bir evlilik hayatı geçirmeleri sağlanabilir.

- Evlenmeden önce belirli ebeveynlik, aile olmanın gerekleri ile ilgili kitapların okunması sağlanabilir.
- Çalışmak isteyen ancak çocuğuna bakıcı bulamayan ya da maddi sebeplerle çocuğuna bakıcı bulamayan kadınlara devlet tarafından ücretsiz bakıcı ya da ücretsiz kreş hizmeti sağlanabilir.

Görüldüğü gibi yaptığımız araştırma çocukluk dönemi, ebeveynlik dönemi ile ilgili yapılacak çalışmaların ne kadar önemli olduğunu göstermektedir.

KAYNAKÇA

Adler, A. (2014). *Yaşamın anlamı ve amacı (çeviren: Sipal, K)*. İstanbul: Say Yayınları.

Akın, A., Uysal, R. & Çitemel, N. (2013). *Çocukluk dönemi mutluluk/huzur anuları ölçeğinin türkçe formunun geçerlik ve güvenirlik çalışması*. Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 26.sayı, 71-80.

Akıntürk T, Karaman D. A. (2012). *Gerçek kişinin ehliyetleri*. Medeni Hukuk. İstanbul: Beta Basım, 118-37.

Aksakoğlu G. (2006). *Sağlıkta araştırma ve çözümleme (2. Basım)*. Dokuz Eylül Üniversitesi Rektörlük Basımevi, İzmir; 84-99, 125-139.

Aksoy V., Diken İ.H. (2009). *Annelerin ebeveynlik öz yeterlik algıları ile gelişimi risk altında olan bebeklerin gelişimleri arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalara bir bakış*. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi, 10(1): 59-68.

Aktaş, Y. (1994). *Çalışan anne ve çocuğu*. Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Ev Ekonomisi Yüksek Okulu Çocuk Gelişimi Ana Bilim Dalı, Ankara.

Amerikan Psikiyatri Birliği (2014). *Ruhsal bozuklukların tanıs ve sayımsal elkitabı, beşinci baskı (dsm-v) (2. Baskı)*. (E. Köroğlu, Çev.). Hekimler Yayın Birliği, Ankara.

Alisinanoğlu, F. & Ulutaş, İ. (2016). *Çocuklarda kaygı ve bunu etkileyen etmenler*. http://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/145/alisinanoglu.htm. sayfasından erişilmiştir.

Arkonaç, S.A. & Paker, O. (1996). *Türkiye’de kadın ve modernite: Söylem analizi ile yaklaşım*. 9. Ulusal Psikoloji Kongresi, Kadın ve Modernite Sempozyumu, Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul.

Ataca, B. & Kağıtçıbaşı, Ç. (2005). *Value of children and family change: a three-decade portrait from turkey*, Applied Psychology:An International Review, Cilt.54, No.3, 317-337.

Aydoğmuş, K. (2001). *Çocuklarda uyum ve davranış bozuklukları (9. Baskı)*. Ana-Baba Okulu. İstanbul: Remzi Kitap Yayıncılık.

Aziz, A. (2014). *Araştırma yöntemleri-teknikleri ve iletişim*. Ankara: Turhan Kitabevi.

Bal, H. (2014). *Bilimsel araştırma yöntem ve teknikleri*. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Yayınları.

Balcı, A., Azman, A., Barut, M. & Özcan, A. (2004). Göç eden kadının gözüyle toplumsal yaşam, aile ve Kadının Değeri. *Kadın çalışmalarında disiplinler arası buluşma sempozyum bildiri metinleri (1. Cilt)*. Yeditepe Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, İstanbul.

Balcı, A. (2000). *Kadın kavramı ve kadının toplumsal yaşamdaki yeri: metaforik bir araştırma*, A Century of Women in Turkey: Uluslararası Sempozyum, Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul, 12-14.

Baldwin, M.W. (1992). *Relational schemas and the processing of social information*. Psychological Bulletin, 112 (3), 461-484.

Bartholomew K. & Horowitz L.M. (1991). *Attachment styles among young adults: a test of a four-category model*. J. Perssoc Psychol, 61:226-244.

Beşpınar, F.U. (2013). *Türkiye’de evlilik. Türkiye aile yapısı araştırması tespitler, öneriler*. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Ankara.

Broemer, P. & Blümle, M. (2003). *Self views in close relationships: the influence of attachment styles*. British Journal of Social Psychology, 42, 445-460.

Boran, P., Gökçay, G., Devocioğlu, E. & Eren, T. (2013). *Çocuk gelinler*. Marmara Medical Journal , 26:58-62.

Bowlby, J. (1985). *The role early childhood experience in cognitive disturbance*. In M.J. Mahoney and A. Freeman (Eds.) *Cognition and Psychotherapy*. New York: Plenum, 181-202.

Büyüköztürk, Ş. (2015). *Veri analizi el kitabı (8. Basım)*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Carr, A. (2006). *The handbook of child and adolescent clinical psychology: A contextual approach*. NY: Brunner-Routledge.

Coleman, P. K. (1998). *Maternal self-efficacy beliefs as predictors of parenting competence and toddlers' emotional, social and cognitive development*. Unpublished doctoral dissertation. The Eberly College Of Arts And Sciences. West Virginia University, Morgantown.

Corwyn, R.F. & Bradley, R.H. (1999). *Determinants of paternal and maternal investment in children*. *Infant Mental Health Journal* (20. Cilt) , (3) 238-256.

Coopersmith, S. (1981). *Self-esteem inventories*. Palo Alto, CA. Consulting Psychologist Press.

Corey, G. (2008). *Psikolojik danışma kuram ve uygulamaları (T. Ergene, Çev.)*. Ankara: Mentis Yayıncılık (Eserin orijinali 2005'te yayımlandı).

Creswell, J.W. (1994). *Research design: qualitative & quantitative approaches*. Thousand Oaks, CA: Sage.

Cüceloğlu, D. (2008). *İyi düşün doğru karar ver*. İstanbul: Remzi Yayıncılık.

Çakmur, H. (2012). *Araştırmalarda ölçme-güvenilirlik-geçerlilik*. TAF Preventive Medicine Bulletin. 11(3). Bornova Devlet Hastanesi, İzmir.

Çilli, A.S., Kaya, N., Bodur, S., Özkan, İ. & Kucur, R. (2004). *Ev kadınlarında ve çalışan evli kadınlarda psikolojik belirtilerin karşılaştırılması*. Selçuk Üniversitesi Meram Tıp Fakültesi Psikiyatri ve Halk Sağlığı Anabilim Dalları, Genel Tıp Dergisi, Konya.

Demir, T., Eralp-Demir, D., Türksoy, N., Özmen, E. & Uysal, Ö. (2000). *Çocuklar için sosyal anksiyete ölçeğinin geçerlik ve güvenilirliği*. *Düşünen Adam*, 13 (1), 42-48.

Demiriz, S. ve Öğretir, A.D. (2007). *Alt ve üst sosyoekonomik düzeydeki 10 yaş çocuklarının anne tutumlarının incelenmesi*. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 10(1), 105–122.

Dökmen, Ü. (2008). *İletişim çatışmaları ve empati (45. Baskı)*, Sistem Yayınları, İstanbul.

Düzen, N. & Atalay, Z. (2014). *Annem ve ben*. 2013 Türkiye’inde Çocuk Gelinler. İstanbul: Sabancı Üniversitesi.

Erdoğan, M.Y. (2006). *Ana-baba tutumları ile öğretmen davranışlarının çocuklarda öğrenilmiş çaresizlik düzeyi ile ilişkileri*. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi* 13 (3), 98-105.

Erdoğan, Ş., Koç, E. & Ayhan S. (2001). *Türkiye’de yaygın kullanılan web portallarının kullanıcı hislerine dayanılarak kansei mühendisliği ile değerlendirilmesi*. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*.<http://mertrr.blogspot.com/2007/06/faktoranalizigecerlilikguvenilirlik.html> (Erişim Tarihi: 09.03.2015).

Eryavuz, A. (2006). *Çocuklukta algılanan ebeveyn kabul veya reddinin yetişkinlik dönemi yakın ilişkileri üzerindeki etkileri*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. İzmir.

Evirgen, N. (2010). *Aile içi örüntülerin çocukların algıları açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.

Gander M.J. & Gardiner H.W. (2001). *Çocuk ve ergen gelişimi*, İmge Kitabevi, Ankara.(Yayıma Hazırlayan: Prof. Dr. Bekir Onur)

Genez-Muluk, E., (2004). *Alt ve üst sosyoekonomik düzeydeki ailelerin aile yapıları ve anne-çocuk ilişkisinin incelenmesi*, 787 Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Geyimci, B. (2016). *Bunları yapmayın*. Psikoloji İstanbul. <http://www.psikolojistanbul.com/tag/birgulgeyimci/>. Ulaşım tarihi (18. 01. 2016).

Gezici, M. & Güvenç, G. (2003). *Çalışan kadınların ve ev kadınlarının benlik algısı ve benlik kurgusu açısından karşılaştırılması*. Türk Psikoloji Dergisi. 18 (51), 1 – 14.

Gerhardt, S. (2004). *Why love matters*. How affection Shapes a Baby's Brain. London: Bruner-Routledge.

Gluckman, P.D., Hanson, M. A. & Beedle, A.S. (2007). *Early life events and their consequences for later disease: a life history and evolutionary perspective*. American Journal Of Human Biology, (19) 1–19.

Güler, M. & Yetim, Ü. (2008). *Ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algısı ölçeği: geçerlik ve güvenirlik çalışması*. Türk Psikoloji Yazıları, 11(22), 34-43.

Güngör, D. (2000). *Bağlanma stillerinin kuşaklararası aktarımında anne babalık stillerinin rolü*. Yayınlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.

Güngörmüş, O. (2006). *Baba-çocuk ilişkisi*, Ana-Baba Okulu (Ed. Haluk Yavuzer), Remzi Kitabevi: İstanbul.

Gürsoy, F. (2006). *Farklı sosyoekonomik düzeydeki ergenlerin benlik tasarım düzeyleri ile kaygı düzeylerinin incelenmesi*. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 15, Sayı 2.s.183-190

Hassall, R., Rose J. & Mc Donald, J. (2005). *Parenting stress in mothers of children with an intellectual disability: the effects of parental cognitions in relation to child characteristics and family support*. Journal of Intellectual Disability Research, 49(6), 405-418.

Hopkins, H.R. & Klein, H.A. (1993). *Multidimensional self perception: link agest oparental nurturance*. The Journal of Genetic Psychology, 154(4), 465-473.

Hortaçsu, N. (1991). *Sosyoekonomik düzey, yaş ve cinsiyet ile benlik kavramı ilişkisi*. Aile Yazıları III: Birey, Kişilik ve Toplum, T.C. Başbakanlık Araştırma Kurumu, Bilim Serisi (Cilt. 5) No.3, 417-425.

İmamoğlu E. & Olcay, Z. (1986). *An interdependence model of human development growth and progress in cross-cultural psychology*. Selected Papers From The 8th. International Conference of The International Association for Cross-Cultural Psychology Swets North America Inc. /Berwyn, 138-145.

Kağıtçıbaşı, Ç. (2003) . *Yeni insan ve insanlar (10. baskı)*. İstanbul: Evrim Yayınevi.

Kağıtçıbaşı, Ç. & Diğerleri. (2001). *Long-term early intervention: turkish low-income mothers and children*. Applied Developmental Psychology, 22.

Kandiyoti, D. (1979). Kadınlarda psikososyal değişim kuşaklararasında bir karşılaştırma. N. Abadan-Unat (Ed.), *Türk toplumunda kadın içinde* (s. 329-358), Türk Sosyal Bilimler Derneği Yayını, Ankara.

Kaptan, S. (1998). *Bilimsel araştırma yöntemleri ve istatistik yöntemleri*, Ankara: Bilim Yayınları.

Karasar, N. (2004). *Bilimsel araştırma yöntemi*, Ankara: 3A Araştırma Eğitim Danışmanlık Ltd.

Karasar, N. (2015). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Karşlı, E. (2008). *Kişilerarası tarz, kendilik algısı, öfke ve psikosomatik bozukluklar*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji (Uygulamalı / Klinik Psikoloji) Anabilim Dalı, Ankara.

Kaynak, M. (2014). *Türkiye’de çocuk gelin sorunu*. Nesne Dergisi. İstanbul.

Kesebir, S., Kavzoğlu, S. & Üstündağ, M.F. (2011). *Bağlanma ve psikopatoloji*. Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar. (3)321-342.

Kenarlı, Ö. (2010). *Alfred adler bireysel psikoloji*. İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı, Malatya.

Keskin, G. & Orgun, F. (2007). *Bir grup üniversite öğrencisinde sosyal fobi yaşama durumlarının ve başa çıkma stratejilerinin değerlendirilmesi*. Anadolu Psikiyatri Dergisi, (8) 262-270.

Kulakaç, O. Buldukoğlu, K.M. & Alkan, S. (2006). *An analysis of the motherhood concept in employed women in south turkey*. Social Behavior and Personality (Cilt.34), (7) 837-852.

Kulaksızoğlu, A. (1989). *Ergen-aile çatışmaları ile annenin tutumları arasındaki ilişki ve ergenin problemleri*. Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi.

Kulaksızoğlu, A. (2005). *Ergenlik psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitapevi.

Kutlu, L., Batmaz, M., Bozkurt, G., Gençtürk, N. & Gül, A. (2007). *Annelere çocukluklarında uygulanan ceza yöntemleri ile çocuklarına uyguladıkları ceza yöntemleri arasındaki ilişki*. Anadolu Psikiyatri Dergisi, (8) 22-29.

Kuzgun, Y. (1983). *Ana baba tutumlarının bireyin kendini gerçekleştirme düzeyine etkisi*. Hacettepe Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi (Cilt:5), Sayı:1.

Lerner Jacqueline,V. & Galambos Nancy, L. (1985). Maternal role satisfaction, mother-child interaction, child temperament: a process model. *Developmental Psychology*, Cilt.21, 1157-1164.

MEB, (2015). *Çocuk gelişimi ve eğitimi aile ve çocuk*. T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, Ankara.

Meriç, N. (2015). *Şema ve oluşması*. <http://www.nurmeric.com/sema-nasil-olusur-74s.html>. adresinden erişilmiştir.

Mikulincer, M. & Shaver, P.R. (2005). *Attachment theory and emotions in close relationships: exploring the attachment-related dynamics of emotional reactions to relational events*. *Personal Relationships*, (12) 149–168.

Mikulincer, M. & Shaver, P.R. (2007). *Attachment in adulthood: structure, dynamics, and change*. New York: The Guilford Press.

Oktaç, B. (1999). *Kuşaklararası bir karşılaştırma*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kadın Çalışmaları Anabilim Dalı, İstanbul.

Öğretir, A.D. (2004). *Pozitif düşünmeye dayalı grup eğitimi programının annelerin benlik algısı, eşlerine ve çocuklarına yönelik tutumları ile kendini denetleme becerisi ve otomatik düşünceleri üzerinde etkisi*. Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı (Eğitimde Psikolojik Hizmetler Programı), Ankara.

Öngider, N. (2013). *Anne-baba ile okul öncesi çocuk arasındaki ilişki*. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*. (4) 420-440.

Özdamar, B. (2005). *Türkiye-ab ilişkilerinde avrupa güvenlik ve savunma politikasının rolü*. Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt ve Genelkurmay Denetleme Başkanlığı Yayınları, Sayı: 5, Ankara.

Özdamar K. (2015). *Paket programlar ile istatistiksel veri analizi (5. baskı)*. Eskişehir: Kaan Kitabevi, s. 345-500, 379-412.

Özen, Ş., Antar, S. & Özkan, M. (2007). *Çocukluk çağı travmalarının umutsuzluk, sigara ve alkol kullanımı üzerine etkisi: üniversite son sınıf öğrencilerini inceleyen bir çalışma*. *Düşünen Adam Dergisi*. 20(2), 79–87.

Özen, Y. (2014). *Kendilik, kendilik algısı ve kendilik algısına bağlı psikosomatik bozukluklara sosyal psikolojik bir bakış*. *Akademik Bakış Dergisi*, Sayı: 4.

Özsoy, S. (2012). *A survey of Turkish pre-service science teachers' attitudes toward the environment*. Eurasian Journal of Educational Research, (46) 121-140.

Öztürk, M. & Giren, S. (2015). *Annelerin ebeveynlik algıları ile çocuklarının problem davranışlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (Cilt 2).

Polat, O. (2001). *Çocuk ve şiddet*, İstanbul: Derin Yayınları.

Polkinghorne, D.E. (2000). *Narrative therapy, encyclopedia of psychology (alan e. Kazdin, ed.)*. Oxford University Press.

Reyno, S. & Mc Grath, P. J. (2006). *Predictors of parents training efficacy for child externalizing behavior problems- a meta-analytic review*. Journal of Child Psychology and Psychiatry. 47 (1), 99-111.

Richter, A., Gilbert, P. & Mc Ewan, K. (2009). *Development of an early memories of warmth and safeness scale and its relationship to psychopathology*. Psychology and Psychotherapy: Theory, Research and Practice, 82, 171-184.

Sarıca, E. (2013). *Ebeveynlerin sosyal sorun çözme yönelimi ile çocukların benlik algısı arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı. Antalya.

Sayıl M. (2015). *Psikiyatri temel kitabı*.(Editör: C. Güleç, E. Köroğlu). Ankara: Hekimler Yayın Birliği.

Schaffer, H.R. (1996). *Social development*. Oxford: Blackwell.

Seçer, Z., Çeliköz, N., & Yaşa, S. (2008). *Okulöncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların annelerinin ebeveynliğe yönelik tutumları*. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 19, 413-428.

Sheffield, A., Waller, G., Emanuelli, F., Murray, J. & Meyer, C. (2005). *Links between parenting and core beliefs: preliminary psychometric validation of the young parenting inventory*. Cognitive Therapy and Research, 29 (6), 787- 802.

- Sipahi, B., Yurtkoru, E.S. & Çinko, M. (2008). *Sosyal bilimlerde spss ile veri analizi (2. Baskı)*. İstanbul: Beta Basım A.Ş.
- Soygüt G, Çakır Z, Karaosmanoğlu A & diğ. (Baskıda) *Ebeveynlik biçimlerinin değerlendirilmesi: Young ebeveynlik ölçeğinin psikometrik özelliklerine ilişkin bir inceleme*. Türk Psikoloji Yazıları.
- Sümer, N & Şendağ, M. A. (2009). *Orta çocukluk döneminde ebeveynlere bağlanma, Benlik Algısı ve Kaygı*, Türk Psikoloji Dergisi, 24 (63), 86-101.
- Şahin, N. H. ve Özer, M. (2012). *Young ebeveynlik ölçeği - anne formu (yebö-a) psikometrik özelliklerinin bir grup ergen üzerinde değerlendirilmesi*. Türk Psikoloji Yazıları. 15 (30), 37-49.
- Şencan H. (2005). *Sosyal ve davranışsal ölçümlerde geçerlilik ve güvenilirlik*. 1.Basım. Ankara: Seçkin Yayıncılık, s. 50-420.
- Şener Konuk, D. (2011) *Annelik öz-etkililiği ve benlik saygısını yükseltme programının etkisi*. Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı. Ankara.
- Tabachnick, B.G. & Fidell, L.S. (2007). *Using multivariate testatistics*. Boston: Allynand Bacon.
- Taner, S. (2014). *Planlanmamış gebeliklerin doğum sonrası erken dönemdeki annelik davranışına etkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Hemşirelik Anabilim Dalı Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Yüksek Lisans Programı, Aydın.
- Taylı, A. (2008). *Eğitim sisteminde önemli bir sorun: okulu bırakma*. Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi (Cilt: III).

Tezcan, G. (2015). *Çocukluk döneminde sosyal kaygının gelişiminde ebeveyn kabul-red algısı: otomatik düşüncelerin aracı rolü*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Klinik Psikoloji Anabilim Dalı, Ankara.

Tezel Şahin, F., Cevher, F. & Türk, F.N. (2007). *Türk toplumunda aile-çocuk ilişkilerine genel bir bakış*. Gazi Üniversitesi, Meslekî Eğitim Fakültesi, Çocuk Gelişimi Eğitimi Bölümü, Ankara.

Türkçapar M.H. (1995). *Kendilik psikolojisi ve temel kavramları*. Türk Psikiyatri Dergisi, 6(2): 125-131.

Tüzün, O. & Sayar, K. (2006). *Bağlanma kuramı ve psikopatoloji*. Düşünen Adam, 19(1):24-39.

Uluğtekin, S. (1991). *Hükümlü çocuk ve yeniden toplumsallaşma*. Bizim Büro, Ankara.

Weaver, C.M., Shaw, D.S., Dishion, T. J. & Wilson, M. N. (2008). Parenting selfefficacy and problem behavior in children at high risk for early conduct problems: the mediating role of maternal depression. *Infant behavior & development*. 31 (4), 594–605. doi:10.1016/j.infbeh.

Yavuzer, H. (2003). *Okul Çağı Çocuğu*. (1. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yavuzer, Y., Demir, Z. ve Çalışkan, M. (2012). *Gelişim ve öğrenme*. Eğitim Psikolojisi, Ankara.

Yılmaz, A. (2001). *Eşler arasındaki uyum, anne-baba tutumu ve benlik algısı arasındaki ilişkilerin gelişimsel olarak incelenmesi*. Türk Psikoloji Dergisi, 16(47).

Yörükoğlu, A. (1983). *Çocuk ruh sağlığı*. (22. Baskı). İstanbul: Özgür Yayınları.

EKLER

Ek-1: Kişisel Bilgiler Formu

Sayın Katılımcı,

Bu anket formları yüksek lisans tezi kapsamında, çocukluk dönemi mutluluk anılarınızı ve ebeveynlik rollerinizde kendilik algınızı belirlemek üzere hazırlanmıştır. Elde edilecek bilgiler tamamen bilimsel amaçlı kullanılacak olup, ankette isim belirtme gerekliliği bulunmaktadır. Ankette yer alan sorulara içtenlikle ve **HİÇ BİR SORUYU ATLAMADAN** yanıt vermeniz, araştırmanın geçerliliği ve güvenilirliği açısından büyük önem taşımaktadır. Zaman ayırarak çalışmamıza katıldığınız için teşekkür ederiz.

Müjgan Ülker
Psikolojik Danışman ve Rehber Öğretmen

Not: Anketimize sadece çocuk sahibi bayanlar katılabilir.

Yaşınız:

Eğitim Düzeyiniz:

Okur-yazar ( )

İlkokul Mezunu ( )

Ortaokul Mezunu ( )

Lise Mezunu ( )

Üniversite Mezunu ( )

Lisansüstü ve Üstü ( )

Mesleğiniz nedir?

Gelir Düzeyiniz:

Düşük ( )

Orta ( )

Yüksek ( )

Evlendiğinizde kaç yaşındaydınız?

İlk çocuğunuza sahip olduğunuzda kaç yaşındaydınız?

Kaç çocuğunuz var?

1 ( ) 2 ( ) 3 ( ) 4 ve üzeri ( )

Eşinizle ayrı ya da birlikte olma durumunuz nedir?

Ayrı ( ) Birlikte ( )

Siz evlenmeden önce anne-babanızın ayrı veya birlikte olma durumu ne idi?

Ayrı ( ) Birlikte ( )

Siz evlenmeden önce anne-babanızın sağ-ölü olma durumu ne idi?

Anne sağ( ) ölü( )

Baba sağ( ) ölü( )

EK-2: Çocukluk Dönemi Mutluluk Anıları Ölçeği

Aşağıdaki durumlar çocukluğunuzda yaşamış olabileceğiniz duygusal durumları tanımlamaktadır. Lütfen tüm durumları dikkatlice okuyun ve aşağıdaki durumlarla ilgili çocuklukta hislerinizi en iyi tanımlayan durumu işaretleyin. Her sorunun karşısında bulunan; **(1) Hiç Bir Zaman (2) Nadiren (3) Kararsızım (4) Genellikle ve (5) Her Zaman** anlamına gelmektedir. Lütfen her ifadeye mutlaka TEK yanıt veriniz ve kesinlikle BOŞ bırakmayınız.

1	Çocukluğumda kendimi güvende hissedirdim.	1	2	3	4	5
2	Çocukluğumda yaptığım şeyler takdir edilirdi.	1	2	3	4	5
3	Çocukluğumda anlaşıldığımı hissedirdim.	1	2	3	4	5
4	Çocukluğumda çevremdekilerin samimiyet duygusunu hissedirdim.	1	2	3	4	5
5	Çocukluğumda çevremdeki insanlarla duygu ve düşünceleri paylaşma konusunda kendimi rahat hissettim	1	2	3	4	5
6	Çocukluğumda insanların benimle beraber olmaktan mutlu olduklarını hissedirdim.	1	2	3	4	5
7	Çocukluğumda mutsuz olduğum zamanlarda yakınlarımla bana anlayış göstereceğini ve duygularımı paylaşacaklarını bilirdim.	1	2	3	4	5
8	Çocukluğumda kendimi rahat ve huzurlu hissedirdim.	1	2	3	4	5
9	Çocukluğumda ailenin değer verilen, önemli bir üyesi olduğumu hissedirdim.	1	2	3	4	5
10	Çocukluğumda kendimi mutsuz hissettiğim zaman, yakınlarımdaki insanlar, kolaylıkla üzüntümü giderebilirdi.	1	2	3	4	5
11	Çocukluğumda sevildiğimi hissedirdim.	1	2	3	4	5
12	Çocukluğumda benim için önemli insanlardan yardım ve öneri alma konusunda kendimi rahat hissedirdim.	1	2	3	4	5
13	Çocukluğumda kendimi etrafımdaki insanların bir parçası olarak hissettim	1	2	3	4	5
14	Çocukluğumda yaptığım bir davranış insanları kızdırsa/üzse bile yine de sevildiğimi hissedirdim	1	2	3	4	5
15	Çocukluğumda mutluydum.	1	2	3	4	5
16	Çocukluğumda bağlılık duygularım vardı.	1	2	3	4	5
17	Çocukluğumda ben üzgün olduğumda yakınlarımla beni rahatlatacağını bilirdim.	1	2	3	4	5
18	Çocukluğumda önemsendiğimi hissedirdim.	1	2	3	4	5
19	Çocukluğumda aidiyet duygum vardı.	1	2	3	4	5
20	Çocukluğumda mutsuz olduğum durumlarda yakınlarımdaki insanların bana yardımcı olacaklarını bilirdim.	1	2	3	4	5

EK-3: Ebeveynlik Rollerine İlişkin Kendilik Algısı Ölçeği

YÖNERGELER						
Aşağıdaki ifadeler, sizin kendinizi nasıl bir ebeveyn olarak gördüğünüz, ebeveynlik görüşleriniz ve ebeveynliği nasıl gerçekleştirdiğiniz ile ilgilidir. Doğru ya da yanlış cevap yoktur. Lütfen her bir ifade için dört kutudan sadece birini işaretleyin. Sizi en iyi tanımlayanı işaretleyin. İşaretsiz ifade takımı bırakmayınız. Örneğin; ıspanaktan hoşlanıyor gibiyse kutuyu aşağıdaki gibi doldurabilirsiniz.						
Bana göre Gerçekten Doğru	Bana göre Kısmen doğru			Bana göre Kısmen doğru	Bana göre Gerçekten doğru	
1. ☐	☐	Bazı ebeveynler nasıl ebeveyn olunacağı konusunda çok okur	Öte yandan	Bazı ebeveynler ise okumaya pek zaman harcamaz	☐	☐
2. ☐	☐	Bazı ebeveynlerin çocuk yetiştirmenin doğru ve yanlış fikirleri hakkında net fikirleri vardır	Öte yandan	Bazı ebeveynlerin ise kendi çocuklarını yetiştirme konusunda şüpheleri vardır.	☐	☐
3. ☐	☐	Bazı ebeveynler çocukları olduğundan beri arkadaşlarını yeterince göremediğini düşünür.	Öte yandan	Bazı ebeveynler ise eski arkadaşlarını önceki kadar sık görüyor ya da yeni arkadaşlar edinmiştir.	☐	☐
4. ☐	☐	Bazı ebeveynler sıklıkla ke çocuk yapmasaydım der.	Öte yandan	Bazı ebeveynler ise Çocuk sahibi olmaktan Nadiren pişmanlık Duyar.	☐	☐
5. ☐	☐	Bazı ebeveynler, ebeveyn olma hakkında öğrenebilecek her şeyi öğrenmek ister	Öte yandan	Bazı ebeveynler ise Ebeveyn olmak hakkında Her şeyi bildiğini düşünür.	☐	☐
6. ☐	☐	Bazı ebeveynler, genellikle çocuklarının ne istediklerini veya neye ihtiyacı olduğunu anlayamaz	Öte yandan	Bazı ebeveynler ise, Çocuklarının ihtiyaçlarını Ya da isteklerini anlamak Konusunda kendisini yetenekli Hisseder.	☐	☐
7. ☐	☐	Bazı insanlar, Çocukları için çok fazla fedakarlık yaptığını ve artık bu aşırı fedakarlıkların sona ermesi gerektiğini düşünür	Öte yandan	Bazı ebeveynler için ise Çocuk yetiştirmede Yapılan fedakarlıktan Çok kazanılacak ödül Vardır.	☐	☐

Bana göre Gerçekten Doğru	Bana göre Kısmen doğru		Bana göre Kısmen doğru	Bana göre Gerçekten doğru	
8. ☐	☐	Ebeveyn oldukları için, bazı yetişkinler tahmin ettiklerinden daha memnundur	Öte yandan	Bazı yetişkinler için ise ebeveyn olmak onların bekledikleri kadar memnun edici değildir. ☐	☐
9. ☐	☐	Bazı ebeveynler nasıl ebeveynlik yapmak gerektiği konusunda fazla düşünmez, sadece yapar	Öte yandan	Bazı ebeveynler ise, nasıl ebeveynlik yapacağı konusunda ellerinden geldiği kadar fazla şey öğrenmeye çalışır. ☐	☐
10. ☐	☐	Bazı ebeveynler, çocuklarının ihtiyaçlarını karşılarken iyi bir iş yaptığını düşünür	Öte yandan	Bazı ebeveynler ise, Çocuklarının ihtiyaçlarını Ne kadar iyi karşıladıkları konusunda şüphe duyar ☐	☐
11. ☐	☐	Bazı ebeveynler, çocuk sahibi olmanın hoşlarına giden şeyleri yapmaya daha az zaman ayırma anlamına geldiğini düşündüklerinden dolayı rahatsızlık duyar	Öte yandan	Bazı ebeveynler ise, kendilerine ayıracak daha az zaman kalmasını umursamaz. ☐	☐
12. ☐	☐	Bazı yetişkinler, geçmişe dönmek mümkün olsa tekrar çocuk sahibi olmak konusunda tereddüt eder	Öte yandan	Bazı yetişkinler ise, Seçenek sunulduğunda Çocuk sahibi olmak konusunda tereddüt etmez. ☐	☐
13. ☐	☐	Bazı ebeveynler, en son çocuk yetiştirme öneri ve metodlarını izlemenin zorunluluk olduğunu düşünür	Öte yandan	Bazı ebeveynler ise, daha ziyade mevcut bilgileri ile çocuklarının günlük ihtiyaçlarını karşılar. ☐	☐
14. ☐	☐	Bazı ebeveynler, nasıl bir ebeveyn oldukları konusunda sıklıkla kaygılanır	Öte yandan	Bazı ebeveynler ise, ebeveynlik yetenekleri konusunda kendilerinden emindir. ☐	☐
15. ☐	☐	Bazı anne ve babalar için evlilik bağı Çocuk sahibi olduktan sonra da önceki kadar güçlüdür.	Öte yandan	Bazı anne ve babalar için ise, İyi bir ebeveyn olmak, karı/koca olmaktan önce gelir. ☐	☐

Bana göre Gerçekten Doğru		Bana göre Kısmen doğru			Bana göre Kısmen doğru		Bana göre Gerçekten doğru	
16.	☐	☐	Bazı ebeveynler için çocuklar sıkıntı kaynağıdır	Öte yandan	Bazı ebeveynler için ise çocukları hayatlarındaki temel eğlence kaynağıdır.	☐	☐	
17.	☐	☐	Bazı ebeveynler, ebeveynlik rolü hakkında kaygılıdır; bu konuda çok fazla düşünür veya endişelenir	Öte yandan	Bazı ebeveynler ise, ebeveyn olmak hakkında kendilerini fazla yıpratmaz, bunu doğal bulur.	☐	☐	
18.	☐	☐	Bazı anne ve babalar, yeterince etkili ebeveyn olmadıklarını düşünür.	Öte yandan	Bazı anne ve babalar ise kendilerini fazla yıpratmaz, bunu doğal bulur.	☐	☐	
19.	☐	☐	Bazı ebeveynler için çocuk sahibi olmak eskiden yapmaktan hoşlandıkları şeyleri yapamamak anlamına gelir	Öte yandan	Bazı ebeveynler için ise Çocuk sahibi olmak Yaşam tarzlarını çok fazla Değiştirmez.	☐	☐	
20.	☐	☐	Ebeveyn olmak bazı yetişkinler için tatmin edici bir deneyimdir.	Öte yandan	Bazı yetişkinler için ise ebeveyn olmak tamamiyle tatmin edici bir deneyim değildir	☐	☐	
21.	☐	☐	Bazı anne babalar kendilerinin ebeveyn olmaya uygun olduklarından emin değildir.	Öte yandan	Bazı ebeveynlere ise ebeveyn olmak kolay ve doğal gelir.	☐	☐	
22.	☐	☐	Bazı ebeveynler, çocuk sahibi olduktan sonra hayatlarının kısıtlanmış ve sınırlanmış olduğunu düşünür.	Öte yandan	bazı ebeveynler ise sadece çocukları olduğu için yapmaktan hoşlandıkları şeylerden vazgeçmez	☐	☐	